

Maria Hirvi-Ijäs & Vappu Renko

”Sen Ruotsin mallin mukaan...”

Kunnallisen kulttuuripolitiikan harjoittaminen Suomessa ja Ruotsissa. Katsaus.

10.06.2020

Cuporen työpapereita 11

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

© Tekijät ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö 2020

ISBN 978-952-7200-54-4 (pdf)

ISSN 2343-2284 (pdf)

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	NELJÄ KAUPUNKIA: LÄHTÖKOHDAT	7
2.1	Maantieteellinen sijainti ja asukasrakenne	7
2.2	Alueelliset kehykset	10
2.3	Kansalliset kehykset.....	16
2.4	Kaupunkien strategiset painopisteet.....	20
3	KULTTUURIPOLIITTISIA NÄKÖKULMIA NELJÄÄN KAUPUNKIIN.....	22
3.1	Miten kaupunkien kulttuurihallinto on järjestetty?.....	22
	Hallinto.....	22
	Talous.....	24
3.2	Kuinka kaupungit ovat valinneet järjestää kulttuuripalvelunsa?	28
3.3	Kuinka kysymys kulttuurisesta moninaisuudesta huomioidaan paikallisissa ja alueellisissa hallintorakenteissa?.....	31
	Kulttuuripoliittinen tulkinta kulttuurisesta moninaisuudesta Ruotsissa.....	33
	Kulttuuripoliittinen tulkinta kulttuurisesta moninaisuudesta Suomessa.....	37
3.4	Kuinka taiteilijoiden asema ja merkitys ymmärretään paikallisesta ja alueellisesta näkökulmasta?.....	45
	Taide- ja taiteilijapolitiikan ymmärrys ja rooli Ruotsin kulttuuripolitiikassa.....	45
	Taide- ja taiteilijapolitiikan ymmärrys ja rooli Suomen kulttuuripolitiikassa	54
4	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	61
	LÄHTEET	65

1 JOHDANTO

Käsillä oleva työpapereita kokoaa yhteen tulokset pilottitutkimushankkeesta, jonka tavoitteena on vertailla kulttuuripolitiikan harjoittamista Suomessa ja Ruotsissa. Vertailu on tärkeää monesta syystä. Maiden yhteinen historia on luonut toisiaan muistuttavia hallinnollisia rakenteita, ja kulttuurikäsitykset osana maiden kulttuuripolitiikkaa ovat kehittyneet samaan suuntaan. Voidaan myös nähdä historiallisia ja yhteiskunnallisia samankaltaisuuksia siinä, miten kulttuuripolitiikkaa harjoitetaan.

Samaan aikaan maat ovat kehittyneet eri vaiheissa ja eri suuntiin, jonka myötä erot voivat tarkemmin katsoen osoittautua odotettua suuremmiksi. Voi myös olla, että samankaltaisuuksia on enemmän ja ne ovat selkeämpiä kuin mitä voimme läheltä katsoen havaita.

Ruotsi on monessa suhteessa vakiintunut vertailukohta ja esimerkki suomalaisen yhteiskunnan eri ulottuvuuksille. Tämän katsauksen lähtökohtina ovat olleet suomalaisesta näkökulmasta keskeiset kulttuuripoliittiset kysymykset tai käytännöt. Ajatuksena oli tarkastella, kuinka näitä kysymyksiä tai käytäntöjä on Ruotsissa ratkaistu tai järjestetty. Siten on osuvaa käyttää usein esiintyvää ilmausta "sen Ruotsin mallin mukaan".¹

Käsillä oleva katsaus keskittyy kulttuuripolitiikan harjoittamisen paikallisiin rakenteisiin. Sekä Ruotsissa että Suomessa kunnat ovat perinteisesti olleet yhdessä valtion kanssa keskeisiä kulttuuripoliittisia toimijoita, ja kuntien itsehallinto on antanut niille vapauden järjestää toimintonsa parhaaksi katsomallaan tavalla. Paikallinen näkökulma muodostaa selkeän kokonaisuuden, joka on etenkin suomalaisessa kulttuuripolitiikassa ajankohtainen: uusi laki kuntien kulttuuritoiminnasta tuli voimaan vuoden 2019 alussa. Samalla katsauksessa kävi selvästi ilmi, että paikallisten rakenteiden tarkastelussa ovat olennaisia niitä ympäröivät alueellisen ja kansallisen tason kehykset.

---

¹ Ruotsin roolista edelläkävijänä poliittisessa keskustelussa ks. Majander 2019. Ruotsin ja Pohjoismaiden esikuva kulttuurirahoituksessa tulee selkeästi esiin myös Suomen Kulttuurirahaston *Rahan kosketus* -raportissa (2015).

Alueellinen ja kansallinen taso kehystävät paikallista toimintaa Ruotsissa ja Suomessa eri tavoin. Suomessa pitkään tekeillä ollut aluehallintouudistus on eri vaiheissaan koskenut myös kulttuurin asemaa. Ruotsissa on ollut vuodesta 2010 käytössä niin kutsuttu kulttuurin yhteistoimintamalli (*kultursamverkansmodellen*). Se on sisältänyt monenlaisia kehityskulkuja koskien rinnakkaisia ja toisiinsa kytkeytyviä malleja kulttuuripolitiikan harjoittamisessa kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Meneillään olevat muutokset molemmissa maissa asettavat kulttuuripolitiikan toisaalta alttiiseen, toisaalta taas mahdollisesti keskeiseen asemaan.

Katsaus keskittyy vertailemaan neljää rannikkokaupunkia: **Luulajaa, Uumajaa, Oulua ja Vaasaa**. Nämä kaupungit on perustettu samaan aikaan ja osin myös samanlaisista lähtökohdista. Nykypäivään tultaessa ne ovat kehittyneet eri suuntiin ja asemoituvat eri tavoin suhteessa paikallisiin, alueellisiin ja kansallisiin rakenteisiin. Tarkasteltavien kaupunkien valinnassa oli keskeistä niiden maantieteellinen läheisyys, joka voi osoittaa myös kaupunkien kulttuurista yhteyttä.

Katsauksessa tarkastelemme paikallisen, ja siinä määrin kuin se on olennaista, myös alueellista kulttuuripolitiikan harjoittamista neljästä näkökulmasta:

- **Kulttuuripolitiikan julkiset rakenteet:** *kuinka kaupunkien ja alueiden kulttuurihallinto on järjestetty?*
- **Keskeiset kulttuuritoimijat ja kulttuuripalvelut:** *kuinka kaupungit ovat valinneet kulttuuripalvelunsa järjestämisen käytännössä?*
- **Kulttuurinen moninaisuus:** *kuinka kysymys kulttuurisesta moninaisuudesta huomioidaan paikallisissa ja alueellisissa hallintorakenteissa?*
- **Taide- ja taiteilijapoliittiset ratkaisut:** *kuinka taiteilijoiden asema ja merkitys ymmärretään paikallisesta ja alueellisesta näkökulmasta?*

Kaksi ensimmäistä kysymystä keskittyvät rakenteiden ja organisaatioiden vertailuun. Kaksi jälkimmäistä taas käsittelevät molempien maiden kulttuuripolitiikan keskeisiä ja ajankohtaisia kysymyksenasetteluja.

Vertailu pohjautuu kirjallisen ja määrälliseen aineistoon, joka on koottu tarkasteltavista neljästä kaupungista, alueilta ja keskeisistä tietokannoista (mm. *Statistiska centralbyrån*, Tilastokeskus). Tarkastelu kytkeytyy monen alan aiempaan tutkimukseen sekä kehityskulkuihin ja keskusteluihin kulttuuripolitiikan ajankohtaisessa tutkimuksessa ja käytännössä.

Katsaus ei mahdollista kokonaisvaltaista tarkastelua. Sen tavoite on tarjota pohjaa ja aineksia tuleville vertailuille ja kattavammille tutkimuksille koskien kulttuuripolitiikan harjoittamista eri maissa.

Katsaus jakautuu kahteen pääosioon. Ensimmäinen kuvaa tarkasteltavan neljän kaupungin sijaintia, asukasrakennetta ja strategisia lähtökohtia sekä niiden asemaa alueellisissa ja paikallisissa kehyksissä. Toinen käsittelee neljää keskeistä kysymystä liittyen kulttuuripolitiikan rakenteisiin, kulttuuripalveluihin sekä moninaisuuden ja taiteilijapoliittisten ratkaisujen eri ulottuvuuksiin tarkasteltavissa kaupungeissa. Loppuluvussa kootaan yhteen keskeiset havainnot ja keskustellaan jatkotutkimuksen tarpeista.

2 NELJÄ KAUPUNKIA: LÄHTÖKOHDAT

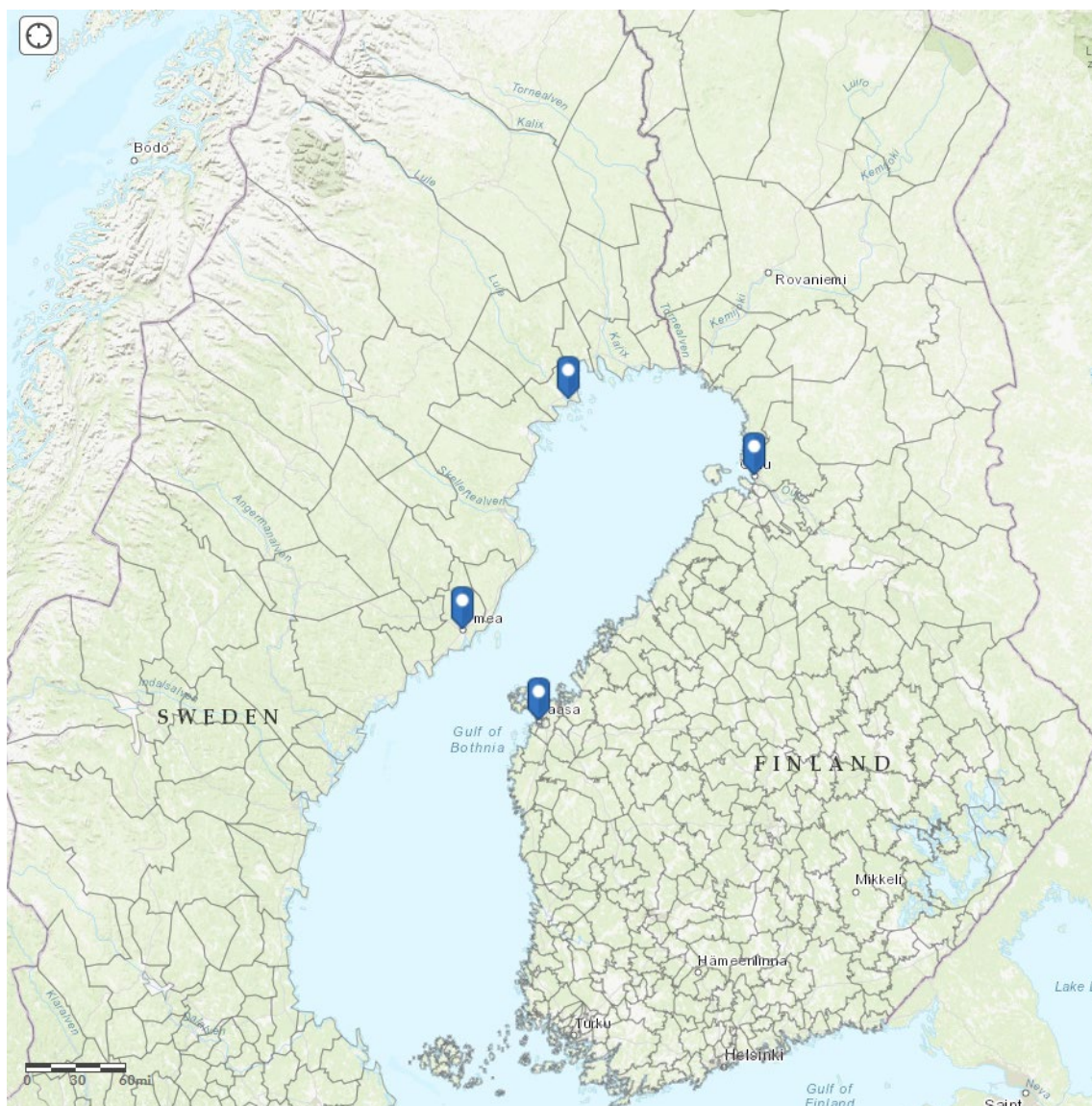
2.1 Maantieteellinen sijainti ja asukasrakenne

Oulu, Vaasa, Uumaja ja Luulaja ovat kaikki asukasluvultaan alueidensa suurimpiin kuu-
luvia, Pohjanlahden rannalla sijaitsevia yliopistokaupunkeja (Kartta 1). Kaupunkien his-
toria ulottuu aina 1600-luvulle, jolloin Suomi oli osa Ruotsia. Vaasan ja Oulun kaupun-
git saivat kaupunkioikeudet vuosina 1606 ja 1610 ennen Luulajaa (1621) ja Uumajaa
(1622). (Oulun kaupunki 2018; Vaasan kaupunki 2018; Umeå kommun 2018; Luleå
kommun 2018.)

Vuoden 2018 lopussa Oulu oli kaupungeista asukasluvultaan suurin noin 200 000 asuk-
kaalla. Uumajassa asukkaita oli noin 127 000, Luulajassa noin 78 000 ja Vaasassa noin
68 000. Edelliseen vuoteen verrattuna asukasluku oli kasvanut kaikissa kaupungeissa.
(Taulukko 1.)

Tietoja asukasrakenteesta ei tilastoida täysin vastaavasti Ruotsissa ja Suomessa. Asu-
kastiedot ovat siten vertailukelpoisia saman maan kaupunkien välillä.

Kartta 1. Tarkasteltavat kaupungit ja kuntarajat Ruotsissa ja Suomessa 2018. Taustakartta: ArcGIS.

Vuonna 2018 ulkomaan kansalaisten osuus oli Vaasassa (6 %) kaksinkertainen Ouluun (3 %) nähden. Työllisyysaste oli Vaasassa (70 %) hieman Oulua (66 %) korkeampi. Selkeä ero kaupunkien välillä oli ruotsinkielisen väestön määrä. Vaasa on kaksikielinen kunta, jossa ruotsinkielisten asukkaiden osuus vuonna 2018 oli noin 23 prosenttia. Oululaisista ruotsinkielisiä oli vain 0,2 prosenttia.

Luulajan ja Uumajan asukasrakennetta kuvaavat luvut ovat asukaslukua lukuun ottamatta varsin samansuuntaisia. Kummassakin kaupungissa ulkomaan kansalaisten osuus vuonna 2018 oli noin kuusi prosenttia. Työllisyysaste molemmissa kaupungeissa oli hieman yli 60 prosenttia. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Tietoja asukasrakenteesta vuonna 2018. Lähde: Tilastokeskus ja Kommun- och landstingsdatabasen.

	Luulaja	Uumaja
Asukasluku	77 832	127 119
Asukasluvun muutos edellisestä vuodesta, %	0,5	1,6
Ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä	5,6	6,6
Työllisyysaste, % (2019, 15-74-vuotiaat)	62,9	64,9

	Oulu	Vaasa
Asukasluku	203 567	67 552
Asukasluvun muutos edellisestä vuodesta, %	0,9	0,2
Ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä	3,0	6,1
Työllisyysaste, % (2017)	66,3	70,2
Ruotsinkielisten osuus väestöstä, %	0,2	23,0

Kaikki tarkasteltavat kaupungit ovat yliopistokaupunkeja, millä on monenlaisia vaikutuksia kaupunkiin ja niiden asemaan alueilla. Yliopiston avulla kaupungit voivat erottautua muista kaupungeista sekä edistää kaupungin taloutta (mm. Moisio ym. 2018). Neljän tarkasteltavan kaupungin yliopistot on perustettu samoihin aikoihin. Vanhin on vuonna 1958 perustettu Oulun yliopisto. 1960-luvulla aloittivat Vaasan yliopisto (perustettu vuonna 1966 nimellä Vaasan kauppakorkeakoulu) sekä Uumajan yliopisto (1965). Luulajan teknillinen yliopisto perustettiin 1971 Luulajan korkeakouluna. Kolme yliopistoista tarjoaa taide- ja kulttuurialan koulutusta.

Oulun ja Uumajan yliopistoissa toimii humanistinen tiedekunta, Luulajan yliopistossa taas filosofinen tiedekunta. Oulun yliopiston erityisenä valtakunnallisena tehtävänä on saamen kielen ja kulttuurin opetus ja tutkimus (Oulun yliopisto 2019a). Luulajassa omana osastonaan toimii taiteen, viestinnän ja oppimisen osasto, johon kuuluvat musiikki- ja teatterikorkeakoulut. Uumajan yliopiston yhteydessä toimii taidekampus, jossa tarjotaan arkkitehtuurin, muotoilun ja taiteen koulutusta. Kampuksella sijaitsevat myös yliopiston oma museo Bildmuseet sekä kulttuuri- ja taidealojen yrityshautomot. (Umeå universitet 2019.) Vaasan yliopiston opetus keskittyy liiketoimintaan, johtamiseen ja teknologiaan.

Ammattikorkeakoulutasolla Oulussa voi opiskella kulttuurin opintoalalla² ja Vaasan ammattikorkeakoulussa Muotoilukeskus MUOVAssa (Vaasan ammattikorkeakoulu 2019).³

Asukasmääriltään tarkastelukaupungeista suurimmissa Oulussa ja Uumajassa myös opiskelijamäärät ovat suuria. Uumajan yliopistossa opiskelee yli 30 000 opiskelijaa. Vastaava määrä opiskelee Oulun yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa yhteensä. (Oulun ammattikorkeakoulu 2019, Oulun yliopisto 2019b.) Asukasmäärältään pienemmissä Vaasassa ja Luulajassa opiskelijamäärä on noin puolta pienempi: Luulajan yliopistossa on noin 15 000 opiskelijaa ja Vaasassa yhteensä noin 13 000 korkeakouluopiskelijaa (Luleå tekniska universitet 2018, Yrkeshögskolan Novia 2019). Vaasan yliopistossa oli vuonna 2017 noin 3 500 perustutkinto-opiskelijaa (Vaasan yliopisto 2019).

2.2 Alueelliset kehukset

Suomen 310 kuntaa⁴ ja Ruotsin 290 kuntaa ovat itsehallinnollisia toimijoita, jotka toimivat moninaisissa aluehallinnollisissa kehyksissä.

Molemmissa maissa aluehallinnon pohjana on historiallinen läänijako. Tällä hetkellä Suomi on jaettu 19 maakuntaan (mukaan lukien Ahvenanmaa). Oulu on Pohjois-Pohjanmaan ja Vaasa Pohjanmaan maakuntakeskus. Ruotsi taas on jaettu 21 lääniin. Uumaja on Västerbottenin läänin ja Luulaja Norrbottenin läänin keskuskaupunki.

Asukasluvultaan Pohjois-Pohjanmaan maakunta on alueista selkeästi suurin. Samalla Pohjois-Pohjanmaalla myös kuntia on huomattavasti muita alueita enemmän. Väestötiheys on tässä tarkasteltavien neljän kaupungin maakunnista ja lääneistä korkein Pohjanmaalla (23,3 asukasta / km²). (Taulukko 2.)

---

² Medianomin, musiikkipedagogin ja tanssinopettajan koulutukset.

³ Muotoilukeskus MUOVA on Vaasan ammattikorkeakoulun (VAMK), Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun ja Vaasan yliopiston yhteinen tutkimus- ja kehittämisalusta.

⁴ Vuonna 2020 Suomen kunnista 107 – mukaan lukien Oulu ja Vaasa – käyttää kaupunkinimitystä (Suomen Kuntaliitto 2019).

Taulukko 2. Avainlukuja lääneistä ja maakunnista vuonna 2018. Lähteet: Statistiska centralbyrån (SCB), Tilastokeskus.

	Lääni		Maakunta	
	Norrbotenin lääni	Västerbotenin lääni	Pohjois-Pohjanmaa	Pohjanmaa
Keskuskaupunki	Luulaja	Uumaja	Oulu	Vaasa
Kuntien lukumäärä	14	15	30	15
Asukasluku (2018)	250 497	270 154	412 161	180 794
Maapinta-ala, km²	97 239	54 665	36 818	7 755
Väestötiheys (2018)	2,6	4,9	11,2	23,3

Suomin ja Ruotsin kunnat kuuluvat erilaisten alueellisten organisaatioiden toimialueisiin. Taulukossa 3 kuvataan aluetason kulttuuripoliittisia toimijoita tarkastelukaupungeissa. Aluetason ohjauksessa voidaan erottaa kaksi näkökulmaa. *Ylhäältä alaspäin* katsottuna aluehallinto toimii kansallisen tason alaisuudessa valvoen ja ohjaten paikallishallintoa. *Alhaalta ylöspäin* katsottuna aluehallinto toimii alueen edustajana keskukselliseen hallintoon päin sekä välittäjänä kansallisen tason ja paikallisten tasojen välillä. (Haveri 1997; Reina 2012; Renko 2017, 81.)

Taulukko 3. Aluehallinnon kulttuuripoliittiset toimijat Uumajassa, Luulajassa, Oulussa ja Vaasassa. Vrt. Renko 2017.

Ohjaus	Uumaja	Luulaja	Oulu	Vaasa
Ylhäältä alaspäin	Länsstyrelsen Västerbotten	Länsstyrelsen Norrbotten	Pohjois-Suomen aluehallintovirasto Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun alueellinen taidetoimikunta	Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus Pohjanmaan taidetoimikunta

Al- haalta ylös- päin	Region Väster- botten	Region Norr- botten	Pohjois-Pohjanmaan liitto Kuntayhtymät	Pohjanmaan liitto Kuntayhtymät, esim. Svenska Österbottens för- bund för utbildning och kultur (SÖFUK)
--	-----------------------------	---------------------------	---	--

Ylhäältä alaspäin

Ylhäältä alaspäin -näkökulmasta aluehallinnon kulttuuripoliittisia toimijoita on Suomessa Ruotsia enemmän. Oulussa ja Vaasassa toimijoihin kuuluvat aluehallintovirastot (AVI), elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY) sekä Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) alueelliset taidetoimikunnat.

AVI:t edistävät perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumista, peruspalvelujen saata-
vuutta, ympäristönsuojelua, ympäristön kestäväää käyttöä, sisäistä turvallisuutta sekä
terveellistä ja turvallista elin- ja työympäristöä alueilla. Virasto hoitaa myös lainsäädän-
nön toimeenpano-, ohjaus- ja valvontatehtäviä. (Aluehallintovirasto 2019.)

Kulttuuripolitiikkaan liittyen aluehallintovirastoissa toimii kirjasto- ja kulttuuriyksiköitä.
Niiden tehtäviin kuuluu joka toinen vuosi toteutettava peruspalvelujen arviointi, joihin
kuuluvat kirjasto ja kulttuuripalvelut. Aluehallintovirastojen toimialueet voivat käsittää
yhden tai useamman maakunnan. Oulussa toimii Pohjois-Suomen ja Vaasassa Länsi- ja
Sisä-Suomen aluehallintovirasto.

ELY:t edistävät alueellista kehittämistä hoitamalla valtionhallinnon toimeenpano- ja ke-
hittämistehtäviä alueilla. ELY-keskuksissa on kolme vastuualuetta: elinkeinot, työvoima
ja osaaminen, liikenne ja infrastruktuuri sekä ympäristö ja luonnonvarat. Osana elinkei-
noja ELY-keskukset edistävät esimerkiksi kulttuurialan ja laajemmin luovien alojen liike-
toimintaa. Lisäksi ne koordinoivat EU:n rakennerahastohankkeita, jotka voivat liittyä
myös kulttuuriin. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2019.) ELY-keskusten toimi-
alueet voivat aluehallintovirastojen tapaan käsittää yhden tai useamman maakunnan.
Oulu kuuluu Pohjois-Pohjanmaan ja Vaasa Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäris-
tökeskuksen alueeseen.

Alueelliset taidetoimikunnat päättävät alueillaan myönnettävistä apurahoista ja palkin-
noista sekä antavat asiantuntijalausuntoja. Alueelliset taidetoimikunnat toimivat yh-
den tai useamman maakunnan alueella. Oulussa toimii Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun
taidetoimikunta ja Vaasassa Pohjanmaan taidetoimikunta. Lisäksi Taikella on aluetoi-
mipisteitä, joissa toimivat esimerkiksi kehittämisestä ja vaihtelevasta hanketoimin-
nasta vastaavat läänintaiteilijat sekä erityisasiantuntijat.

Uumajassa, Luulajassa ja muissa Ruotsin kunnissa toimivat lääninhallitukset (*länsstyrelse*) ovat kansallisen tason ohjaamia alueellisia toimijoita, joiden tehtävät keskittyvät kansallisen ja muiden tasojen intressien yhteensovittamiseen, sosiaalihalntoon sekä alueelliseen suunnitteluun ja valvontaan (Saukkonen 2014, 37; Lähteenmäki-Smith 2002, 11). Kulttuuripolitiikan alalla lääninhallitusten tehtäviin kuuluvat kulttuuriperintöä koskevat valvonta- ja avustustehtävät. Lääninhallitus toimii kussakin maan läänissä. Luulaja kuuluu Norrbottenin ja Uumaja Västerbottenin lääninhallituksen alueeseen.

Alhaalta ylöspäin

Alhaalta ylöspäin -näkökulmaa Oulussa ja Vaasassa edustavat kuntien muodostamat maakuntien liitot. Oulu kuuluu Pohjois-Pohjanmaan ja Vaasa Pohjanmaan liittoon. Maakunnan liitto on alueensa lakisääteinen kuntayhtymä, joilla on kaksi päätehtävää: alueiden kehittäminen ja maakuntakaavoitus. Päätehtävien lisäksi liitoilla on vaihtelevia tehtäviä esimerkiksi kulttuurin alalla kunkin alueen omiin erityispiirteisiin liittyen.

Pohjois-Pohjanmaan liitto koordinoi osana liiton maakunnallista hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä kulttuurihyvinvoinnin⁵ verkostoa, joka kokoaa yhteen teemasta kiinnostuneita toimijoita alueella (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2019).

Kunnat voivat myös perustaa kuntayhtymiä yhteisiä toimia ja tehtäviä varten. Vaasan alueella keskeinen kulttuuripoliittinen toimija on *Svenska Österbottens Förbund för utbildning och kultur* (SÖFUK) -kuntayhtymä. Sen muodostaa neljätoista ruotsin- tai kaksikielistä kuntaa⁶. SÖFUK ylläpitää Yrkesakademin i Österbotten -ammattiotpistoa, Wasa Teater – Österbottens regionteater -aluetheateria sekä KulturÖsterbotten-kulttuuriyksikköä. Lisäksi kuntayhtymä on osakkaana Ab Yrkeshögskolan vid Åbo Akademi -osakeyhtiössä, joka ylläpitää ruotsinkielistä Novia-ammattikorkeakoulua. (SÖFUK 2019.)

Maakunnan liittojen strategiat, maakuntaohjelmat ja toimeenpanosuunnitelmat

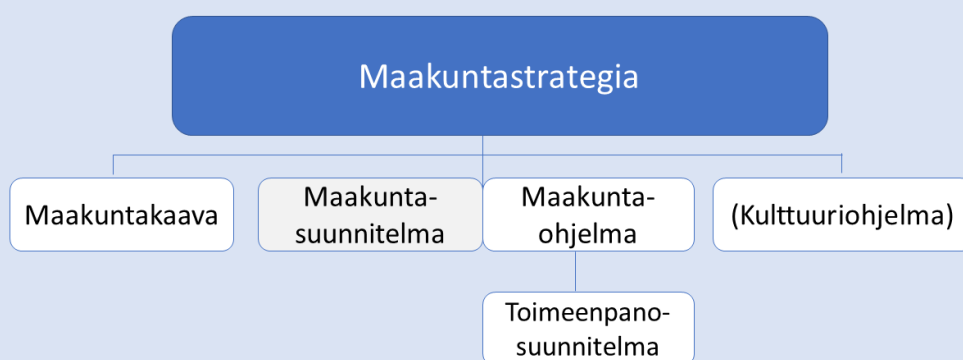
Suomessa maakuntien tärkeimpiä suunnitteluasiakirjoja ovat maakuntastrategiat. Ne kuvaavat keskeiset tavoitteet, tarpeet, hankkeet ja toimenpiteet. Strategiassa yhdistyvät maakuntasuunnitelma ja maakuntaohjelma, ja sitä päivitetään joka toinen vuosi toimeenpanosuunnitelmalla. Strategiaa toteuttavat myös maakuntakaava ja mahdollinen kulttuuriohjelma, joka on laadittu osassa maakuntia. (*Pohjanmaan liitto 2019.*) Seuraavassa kuvaamme

⁵ Kulttuurihyvinvointi viittaa yksilölliseen tai yhteisöllisesti jaettuun kokemukseen siitä, että kulttuuri ja taide lisäävät hyvinvointia tai ovat yhteydessä siihen. Ks. <https://taikusydän.turkuamk.fi/tietopankki/kasitteet/>

⁶ Kokkola, Pietarsaari, Kruunupyy, Luoto, Pedersören kunta, Uusikaarlepyy, Vaasa, Vöyri, Mustasaari, Maalahti, Närpiö, Korsnäs, Kristiinankaupunki ja Kaskinen.

kulttuurin asemaa Pohjois-Pohjanmaan liiton ja Pohjanmaan liiton maakuntastrategioissa, maakuntaohjelmissa ja kulttuuriohjelmissa.

Kuvio 1. Maakunnan liittojen suunnitteluasiakirjat. Lähde: Pohjanmaan liitto 2019.

Pohjois-Pohjanmaan liitolla ei ole erillistä kulttuuristrategiaa eikä kulttuuria mainita liiton voimassa olevassa strategiassa (*Pohjois-Pohjanmaan liiton strategia 2020*).

Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelmassa 2018–2021 kulttuuri mainitaan osana hyvinvointia ja hyvää ympäristöä (s. 3). Pohjois-Pohjanmaan maakuntakuvan ja kulttuurin vahvistamisen luvussa korostetaan tapahtumien ja kulttuuripalveluiden määrää, saatavuutta ja saavutettavuutta⁷, kulttuurihyvinvointia ja -kasvatusta sekä kulttuurin ja luovan toiminnan roolia aluekuvan ja vetovoiman rakentamisessa. Lisäksi mainitaan Oulun päätös hakea Euroopan kulttuuripääkaupungiksi vuonna 2026 ja mahdollisen valinnan maakunnallinen merkitys (emt. s. 18). Luovat alat nostetaan esiin menestyvän yritystoiminnan ja kasvavan kansainvälisen kilpailukyvyyn yhteydessä (emt. s. 12). Ohjelmassa mainitaan myös kulttuurimatkailu ja kulttuuriympäristöt.

⁷ Saavutettavuus on ihmisten erilaisten tarpeiden huomioon ottamista ja yhdenvertaisuuden edistämistä. Ks. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tietokortit/cupore_tietokortti_saavutettavuus.pdf

Pohjanmaan liiton maakuntastrategiassa (maakuntasuunnitelma 2040) ”arvossapidetyt kulttuuriympäristöt, elävä kulttuuriperintö ja vireä kulttuurielämä” kytketään osaksi alueen kilpailukyvyyn kasvattamista (s. 21). Kulttuuri sanana mainitaan myös ”yhteistyön ja yrittämisen kulttuurin”, ”monikulttuurisuuden” ja ”kulutuskulttuurin muutosten” yhteydessä.

Pohjanmaan maakuntaohjelmassa 2018–2021 kulttuuri sanana kytketään monipuoliseen kulttuuritoimintaan, elävään kulttuuriperintöön sekä suvaitsevaiseen ja monikulttuuriseen ilmapiiriin. Lisäksi mainitaan vahva yrittäjyyden kulttuuri (emt. s. 21). Kulttuurin roolia korostetaan ”hyvinvoinnin rakentajana, virkistytymisen lähteenä sekä maakunnan vetovoiman parantajana” (emt. s. 30). Alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämisessä korostetaan ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen lisäksi kulttuurisesti kestävä kehitystä (emt. s. 35.)

Pohjanmaan kulttuuriohjelma (*Kulturprogram Österbotten – Pohjanmaan kulttuuriohjelma 2018–*) sisältää kuusi painopistealuetta. Nämä ovat: 1) kulttuuri arjen hyvinvoinnin lähteenä, 2) taide- ja kulttuurikasvatus ja -koulutus, 3) kulttuuriperinnön vaaliminen, 4) kulttuurisesti laaja-alainen yhteistyö, 5) kulttuurista toimeentulo sekä 6) kulttuurin markkinointi ja tiedotus. Kullakin painopistealueella kuvataan edelleen kahdesta neljään erityistä kehittämisen kohdetta.

Ruotsissa *alhaalta ylöspäin* -näkökulmaa edustavat 21 maakärjäkuntaa (*landsting*). Maakärjäkunnat ovat itsenäisiä, vaaleilla valittavia alueellisia toimijoita, joista käytetään myös alueen (*region*) nimitystä. Luulaja kuuluu Region Norrbottenin ja Uumaja Region Västerbottenin alueeseen.

Kulttuuripolitiikkaan liittyvät tehtävät ovat sekä kunnille että maakärjäkunnille vapaaehtoisia lukuun ottamatta kirjastotoimintaa (*bibliotekslag SFS 2013:801*). Kaikilla julkishallinnon toimijoilla on myös vastuu kulttuuriperinnön suojelusta (*kulturmiljölag SFS 1988:950*). Edustuksellinen aluehallinto (maakärjäkunnat/alueet) vastaa kulttuurin strategisesta kehittämisestä ja suurin osin alueellisista taide- ja kulttuurilaitoksista.

Edustuksellisella aluehallinnolla on keskeinen rooli vuonna 2011 Ruotsissa käyttöön otetussa yhteistoimintamallissa, joka kasvatti alueiden valtaa kulttuurihallinnossa ja resurssien kohdentamisessa. Yhteistoimintamallissa valtion rahoitusta on siirretty jaettavaksi alueille (*landsting/region*). Keskeisessä asemassa mallissa ovat alueelliset kulttuurisuunnitelmat, jotka tulee valmistella kullakin alueella yhteistyössä alueen kuntien sekä alueen ammattimaisten kulttuuritoimijoiden ja kansalaisyhteiskunnan kanssa. Kulttuurisuunnitelmassa tulee kuvata alueen kulttuuripoliittisia prioriteetteja, niiden yhteyttä kansallisiin kulttuuripoliittisiin tavoitteisiin sekä eri tahojen rahoitusta toimintaan. Näiden kulttuurisuunnitelmien pohjalta *Statens kulturråd* päättää valtion rahoituksen siirtämisestä kullekin alueelle, joka jakaa sitä edelleen kulttuurisuunnitelman mukaisesti. (SFS 2010:2012.)

Alueelliset kulttuurisuunnitelmat

Norrbotenin kulttuurisuunnitelmassa vuosille 2018–2021 (*Kulturplan för Norrbotten*, s. 10) alueellisena painopisteenä nimetään kulttuurisen infrastruktuurin vahvistaminen sekä yhteisten kehityskohteiden löytäminen.

Västerbotenin kulttuurisuunnitelmassa vuosille 2016–2019 (*Västerbottens läns kulturplan*, s. 10) keskeisiksi kulttuuripoliittisiksi tavoitteiksi nimetään kaikkien asukkaiden yhdenvertainen mahdollisuus saada korkeatasoista kulttuuritarjontaa, luoda ja harjoittaa kulttuuria sekä ottaa osaa yhteiskunnalliseen toimintaan. Tavoite on vastaava uuden kulttuurisuunnitelman luonnoksessa.

Kaikkiaan aluetason asema Ruotsissa on Suomeen verrattuna korostunut. Ruotsissa aluehallinnon edustajat valitaan suoralla vaalilla, kun taas Suomessa kunnat valitsevat edustajansa aluetasolle. Ruotsissa alueilla on myös verotusoikeus.

Suomessa tavoitteena on jo pitkään ollut aluehallinnon toimijoiden vahvistaminen Ruotsin mallin mukaan. Viimeksi suunnitellussa maakunta- ja sote-uudistuksessa tavoite oli muodostaa nykyisen maakuntajaon pohjalta 18 itsehallinnollista maakuntaa, jotka vastaisivat alueensa sosiaali- ja terveystalvuluista sekä esimerkiksi maakunnallisen identiteetin sekä kulttuurin, osaamisen ja liikunnan edistämisestä. Uudistuksen oli tarkoitus tulla voimaan 1.1.2021 alkaen, mutta suunnitelmasta on toistaiseksi luovuttu.

2.3 Kansalliset kehykset

Lainsäädäntö ohjaa Oulun, Vaasan, Uumajan ja Luulajan oikeuksia ja velvollisuuksia kulttuuritoiminnassa.

Sekä Suomen että Ruotsin kunnilla on velvollisuus kirjastotoiminnan ylläpitämiseen (laki yleisistä kirjastoista 1492/2016, *bibliotekslag SFS 2013:801*). Suomessa lailla säädetään myös kuntien velvollisuudesta järjestää kulttuuritoimintaa. Lain kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019, 3§) mukaan kunnan tulee tehtävän toteuttamiseksi

- edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä
- luoda edellytyksiä ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja toiminnalle
- edistää kulttuurin ja taiteen harrastamista sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa
- tarjota mahdollisuuksia kulttuurin ja taiteen eri muotojen ja alojen tavoitteelliseen taide- ja kulttuurikasvatukseen
- edistää kulttuuriperinnön ylläpitämistä ja käyttöä sekä paikallista identiteettiä tukevaa ja kehittävää toimintaa

- edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa
- edistää kulttuurista vuorovaikutusta ja kansainvälistä toimintaa
- toteuttaa muita kulttuuriin ja taiteeseen liittyviä toimia.

Kuntien ja valtion suhdetta kulttuuritoiminnassa ja kulttuurin rahoitusta ohjaavat lisäksi laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta. Lainsäädäntö koskee Suomessa myös taiteen perusopetusta sekä valtionosuuden piirissä olevia taide- ja kulttuurilaitoksia, joita toimii etenkin asukasluvultaan suurissa kaupungeissa – Oulu ja Vaasa mukaan lukien. Ruotsissa lainsäädännöllä ohjataan kansallisen kulttuurirahoituksen suuntaamista aluetasolla⁸.

Lainsäädäntö heijastaa kansallisia kulttuuripoliittisia tavoitteita. Ruotsissa ja Suomessa 1950–60-luvuilla levinneissä hyvinvointivaltion kulttuuripolitiikan tavoitteissa korostui laajan kulttuuritarjonnan mahdollistaminen eri puolilla maata (Duelund 2008). 1990-luvulta lähtien siirtymä kilpailuvaltioon on heijastunut tehokkuuden ja keskittymisen painotuksiin myös kulttuuripolitiikan alalla. Kulttuuri on kytketty aiempaa laajempiin tavoitteisiin esimerkiksi aluekehitykseen ja hyvinvointiin liittyen.

Ruotsissa kansalliset kulttuuripolitiikan tavoitteet on muotoiltu viimeksi vuonna 2009. Valtiopäivien hyväksymät tavoitteet ohjaavat kulttuuripolitiikkaa paitsi kansallisella myös alueellisella ja paikallisella tasolla. Kansallisiin tavoitteisiin kuuluu, että kaikilla on mahdollisuus osallistua kulttuurielämään. Luovuus, moninaisuus ja taiteellinen laatu leimaavat yhteiskunnan kehitystä. Tavoitteiden toteuttamiseksi kulttuuripolitiikan tulee edistää laatua ja taiteellista uudistumista, mahdollisuuksia kulttuurielämyksiin, opetukseen ja omaehtoiseen kulttuuritoimintaan sekä kansainvälistä ja kulttuurienvälistä vaihtoa ja yhteistyötä. Erityisesti lasten ja nuorten oikeus kulttuuriin tulee huomioida. (*Regeringens prop. 2009/10:3, s. 26*).

Suomessa ei ole Ruotsin tapaan valtioväivien hyväksymiä, kansallisia kulttuuripoliittisia tavoitteita, vaikka esimerkiksi hallitusohjelmissa voi olla kulttuuripolitiikkaan liittyviä päämääriä. Suomessa kulttuuripoliittisia päämääriä valtiotasolla on viimeksi kirjattu Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025 -julkaisuun, joka ”antaa kehukset ja suuntaviivat ministeriön kehittämisen ja ohjaustyölle” (emt. Esipuhe). Strategiassa kulttuuripolitiikan tavoitealueet on jaettu kolmeen: luovaan työhön ja tuotantoon, osallisuuteen ja osallistumiseen sekä kulttuurin perustaan ja jatkuvuuteen. Tavoitteina on taiteellisen ja muun luovan työn tekemisen edellytysten parantuminen ja tuotannon ja jakelun muotojen monipuolistuminen, osallisuuden lisääntyminen ja

---

⁸ Lag (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet

eri väestöryhmien erojen kulttuuriin osallistumisessa kaventuminen sekä kulttuurin vahvan ja elinvoimaisen perustan säilyttäminen (emt. s. 39).

Kansalliset rakenteet Ruotsissa ja Suomessa ovat lähtökohdiltaan samat: parlamentti toimii lainsäätäjänä sekä vahvistaa budjetin, hallitus taas vastaa lainsäädäntö- ja budjettiesityksistä sekä kulttuuripolitiikan pitkistä linjoista. Ministeriöiden ja valtion virastojen vastuulla on päätösten tekeminen ja toteutuksen valmistelu. Kulttuuri kuuluu Ruotsissa kulttuuriministeriön (*kulturdepartementet*) ja Suomessa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle.⁹

Erona ministeriöiden välillä ovat niiden ohjauksessa toimivat yksiköt (Kuvio 2). Suomessa opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) hallinnonalalle kuuluu ministeriön lisäksi kansallisia instituutioita ja asiantuntijaelimiä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018.) Asiantuntijaelimiin kuuluu Taiteen edistämiskeskus (Taike), jonka toiminta painottuu apurahojen ja avustusten jakamiseen suoraan sekä alueellisten taidetoimikuntien kautta. Ruotsissa kulttuuriministeriön ohjauksessa toimii yli 40 toimijaa – mukaan lukien kansallisesti rahoitetut museot – jotka raportoivat toiminnastaan ministeriölle (*Government Offices of Sweden* 12. 4. 2017). Ruotsin kulttuuriministeriön ohjaamiin toimijoihin kuuluu Ruotsin kulttuurineuvosto *Statens kulturråd*, joka jakaa rahallista tukea eri taiteenaloille ja alueille osana yhteistoimintamallia sekä levittää tietoa.

---

⁹ Kulttuuriministeriön johdossa on tällä hetkellä kulttuuri- ja demokratiaministeri ja myös urheilusta vastaava ministeri Amanda Lind (mp). Suomessa kulttuurista vastaava ministeri opetus- ja kulttuuriministeriössä on tiede- ja kulttuuriministeri Hanna Kosonen (kesk).

Kuvio 2. Kansallisen tason kulttuuripoliittisia toimijoita Suomessa ja Ruotsissa. Vrt. Kangas & Pirnes 2015, 31; RIR 2019:10, 17.

Kulttuurin rahoituksen vertailu maiden välillä on vaikeaa. Luvut eri maissa eivät ole suoraan vertailukelpoisia, sillä toimintoja järjestetään eri tavoin ja erilaisissa raken-teissa. Ylipäätään taiteen ja kulttuurin kokonaisrahoituksen hahmottaminen on vai-keaa.

Suomessa opetus- ja kulttuuriministeriön taiteen ja kulttuurin vastuualueen talousar-vio vuodelle 2019 oli noin 444 miljoonaa euroa. Taidetta ja kulttuuria rahoitetaan kui-tenkin myös muista budjettiluokista. Esimerkiksi valtiovarainministeriön kunnan perus-palvelujen valtionosuus kattaa yleisen kulttuuritoimen, asukaskohtaisen taiteen perus-opetuksen sekä yleiset kirjastot.

Suomen kunnissa vuosittaiset taiteen ja kulttuurin nettokustannukset ovat noin 780 miljoonaa euroa ja yli 140 euroa/asukas (kirjasto, taiteen perusopetus, teatteri-, orkes-teri ja museotoiminta sekä yleinen kulttuuritoiminta). Suomessa kunnat vastaavat huo-mattavassa määrin kulttuurin julkisesta rahoituksesta. Valtio rahoittaa kuntien kulttuu-ritoimintaa etenkin lakisääteisen valtionosuusjärjestelmän kautta.¹⁰ (*Suomen Kunta-liitto 2018.*)

¹⁰ Opetus- ja kulttuuritoimen valtionapurahoitus muodostuu kahden eri valtionosuuslainsäädännön perusteella (Laki kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta 1704/2009 sekä Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 1705/2009).

Ruotsissa kansallisen, alueellisen ja paikallisen tahon yhteenlaskettu julkinen kokonaisrahoitus kulttuurille oli vuonna 2017 yhteensä noin 28 miljardia kruunua ja 2 793 kruunua/asukas. Valtio ja kunnat vastasivat kulttuurin julkisesta rahoituksesta lähes vastavilla osuuksilla: valtion osuus kustannuksista oli 12,3 miljardia kruunua ja kuntien 11,5 miljardia kruunua. Alueiden etenkin uuden yhteistoimintamallin myötä kasvanut rooli näkyy rahoituksessa. Alueiden osuus rahoituksesta on kymmenen vuoden aikana kasvanut huomattavasti (29 %). Vuonna 2017 alueiden osuus kulttuurin julkisesta kokonaisrahoituksesta oli 4,4 miljardia kruunua. (*Myndigheten för kulturanalys* 2018, 6.)

2.4 Kaupunkien strategiset painopisteet

Oulun, Vaasan, Uumajan ja Luulajan kulttuuripolitiikan lähtökohdat ovat erilaisia. Kaupungit tulkitsevat kulttuuritehtäväänsä eri tavoin. Kaupunkien kulttuuripoliittiset tavoitteet myös muotoutuvat vaihtelevissa alueellisissa ja kansallisissa kehyksissä. Kaikki kaupungit kuitenkin kuvaavat kulttuuripoliittisia tavoitteitaan yleisissä strategioissa sekä täsmällisemmin kulttuuria koskevissa suunnitelmissa.

Oulun *Valovoimainen Oulu – Kaupunkistrategia 2026* hyväksyttiin vuonna 2018. Ohjelmassa nimetään kolme strategista painopistettä: 1. elinvoimainen Oulu kasvaa ja kansainvälistyy, 2. vetovoimainen Oulu on pohjoisen luonnon ja kulttuurin kaupunki ja 3. pitovoimainen Oulu on hyväntuulinen korkean osaamisen kaupunki. Kulttuuri mainitaan toisessa painopisteessä, johon kuuluvat kohtaamisen ja yhteisöllisen toiminnan mahdollistaminen ja uuden luominen. Lisäksi mainitaan Oulun tavoite olla Euroopan kulttuuripääkaupunki vuonna 2026. (Emt. s. 8.)

Vaasan kaupungin strategia *Pohjolan energiapääkaupunki – virtaa hyvään elämään vuosille 2018–2021* kytkee tapahtumat kaupungin elinvoimaisuuden kehittämiseen. Kulttuuria strategiassa ei itsessään mainita. Vaasan kaupungin kulttuuri- ja liikuntaohjelma on tekeillä ja se hyväksyttiin loppuvuonna 2019. Ohjelmaa on toteutettu yhdessä kuntalaisten ja muiden sidosryhmien kanssa osallistavien kohtaamisten kautta. (Vaasa 2019.)¹¹

Luulajan kaupungin yleistä kehittämistä ohjaa yleinen strategia, *Vision Luleå 2050*, jonka keskiössä on kestävä kehitys. Visiossa kulttuuri nimetään kaupunkikeskustan ja alueen kehittämisen, yhteisöllisyyden sekä ympäristön yhteydessä. Kulttuuria ei

---

¹¹ Varsin lopullinen versio kulttuuri- ja liikuntaohjelmasta saatiin Bondasilta sähköpostitse tiedoksi kulttuuripäällikkö Sanna Bondasilta 28.5.2019.

kuitenkaan tunnisteta kestävä kehitys laajemmaksi ulottuvuudeksi. Luulajan ensimmäinen kulttuurisuunnitelma vuosille 2019–2020 tähtää kulttuurin pitkäkestoiseen kehittämiseen kaupungissa. Kulttuurisuunnitelman mukaan keskeisiä prioriteetteja ovat lapset ja nuoret, tasa-arvo, saavutettavuus ja moninaisuus. (Hedman 2018.)

Uumajan kaupungin tavoitteissa (*Strategisk plan 2016–2028*) painottuu Luulajan tavoin kestävä kehitys. Luulajasta poiketen kehityksen osa-alueina nimetään sosiaalinen, ekologinen, taloudellinen ja kulttuurinen kestävyys (emt. s. 2). Kulttuuri mainitaan strategiassa myös elinikäisen oppimisen, sektorien kehittämisen sekä kaupunkisuunnittelun yhteydessä. Uumajassa kulttuuripoliittinen ohjelma luotiin jo vuonna 2010.¹² Ohjelma painotti kulttuuria osana kaupungin pitkäkestoista kehittämistä ja taustoitti Uumajaa Euroopan kulttuuripääkaupunkina vuonna 2014. Kulttuuripoliittisessa ohjelmassa kulttuuri nähdään nautintona, ilona ja intohimona; luomisen sekä kriittisen ja aktiivisen kansalaisuuden areenana sekä investointina ja inspiraationa kestävään yhteiskuntaan ja globaaliin kehitykseen (*Kulturpolitiskt program for Umeå kommun*, s. 3).

---

¹² ”Kulturnämnden har utsett en arbetsgrupp som har till uppgift att gå igenom programmets olika områden och komma med förslag till revidering av text samt vad som ska vara kvar alternativt tillkomma. Processen är förväntad att vara klar till juni 2020.” kulttuurijohtaja Fredrik Lindegrenin sähköposti, 29.5.2019.

3 KULTTUURIPOLIITTISIA NÄKÖKULMIA NELJÄÄN KAUPUNKIIN

3.1 Miten kaupunkien kulttuurihallinto on järjestetty?

Hallinto

Kulttuuriin liittyvästä sekä muusta päätöksenteosta sekä Ruotsin että Suomen kunnissa vastaavat valtuusto ja sen nimittämät hallitus ja lautakunnat, jotka muodostavat kunnan poliittisen organisaation (Lähteenmäki-Smith 2002, 46). Valtuusto valitaan vaaleilla ja se vastaa muun muassa budjetista sekä eri sektoreiden linjauksista.

Oulussa ja Vaasassa toimivat tällä hetkellä vuosiksi 2017–2021 valitut valtuustot. Kaupunkien poliittinen rakenne on varsin erilainen. Oulussa suurin valtuustoryhmä on Suomen Keskusta (25 % valtuutetuista), toiseksi suurin Kansallinen Kokoomus (19 %) ja kolmanneksi suurin Vasemmistoliitto (16 %). Vaasassa taas valtuustoryhmältään suurin on Suomen ruotsalainen kansanpuolue (RKP, 31 % valtuutetuista), toiseksi suurin Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SDP, 22 %) ja kolmanneksi suurin Kansallinen Kokoomus (17 %). Oulussa RKP:lla ei ole kaudella 2017–2021 yhtään valtuutettua.

Uumajassa ja Luulajassa toimivat vuosiksi 2018–2022 valitut valtuustot. Kaupunkien valtuustot ovat poliittiselta rakenteeltaan samankaltaisempia kuin Oulun ja Vaasan. Uumajassa ja Luulajassa valtuustoryhmältään suurin puolue on *Arbetarepartiet Socialdemokraterna*, jonka osuus valtuutetuista on Uumajassa 31 ja Luulajassa 39 prosenttia. Toiseksi suurin puolue on *Moderata Samlingspartiet* (Uumaja 17 %, Luulaja 16 %) ja kolmanneksi suurin *Vänsterpartiet* (Uumaja 17 %, Luulaja 12 %).

Suomen kunnissa kulttuuriasiat olivat vuonna 2019 yleisimmin sivistyslautakunnan tai vastaavan alaisuudessa. Erillinen kulttuurilautakunta on vajaalla kymmenellä prosentilla kunnista. (TEAvisari 2019.) Oulussa ja Vaasassa kulttuuri on osa yhdistelmälautakuntia: Oulussa toimii kulttuuri- ja sivistyslautakunta, Vaasassa taas kulttuuri- ja liikuntalautakunta. (Kuvio 3.)

Ruotsin kunnissa kulttuuriasiat käsitellään useimmiten kulttuurilautakunnassa, koulutus- ja kulttuurilautakunnassa tai kulttuuri- ja vapaa-ajanlautakunnassa (Saukkonen 2014, 36). Uumajassa toimii erillinen kulttuurilautakunta, Luulajassa taas kulttuuri- ja vapaa-ajanlautakunta. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Kulttuuri Uumajan, Luulajan, Oulun ja Vaasan kaupunkiorganisaatioissa 2019.

	LUULAJA	UUMAJA	OULU	VAASA
Poliittinen organisaatio	Kaupunginvaltuusto Kaupunginhallitus Lautakunnat: <ul style="list-style-type: none"> • Kulttuuri ja vapaa-aika • Sosiaali • Kaupunkiarkkitehtuuri • Ympäristö ja rakennus • Kasvatus ja opetus • Vaali • Yliholous 	Kaupunginvaltuusto Kaupunginhallitus Lautakunnat: <ul style="list-style-type: none"> • Kulttuuri • Rakennus • Ympäristö- ja terveys • Vapaa-aika • Esi- ja perusopetus • Lukio- ja aikuiskoulutus • Henkilöstö • Tekninen • Yksilö ja perhe • Vanhus • Yhdenvertaisuus • Vaali • Pelastus • IT • Henkilöstö • Yliholous 	Kaupunginvaltuusto Kaupunginhallitus Lautakunnat: <ul style="list-style-type: none"> • Sivistys ja kulttuuri • Hyvinvointi • Yhdyskunta • Rakennus • Keskusvaali • Tarkastus 	Kaupunginvaltuusto Kaupunginhallitus Lautakunnat: <ul style="list-style-type: none"> • Kulttuuri ja liikunta • Kasvatus ja opetus • Kaupunginvaltuuston vaalilautakunta • Keskusvaali • Koulutus • Rakennus ja ympäristö • Sosiaali ja terveys • Tarkastus • Tekninen • Vaasan seudun jätelautakunta • Vähänkyrön aluelautakunta
Hallinto-organisaatio	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kulttuuri ja vapaa-aika ○ Työmarkkina ○ Kasvatus ja opetus ○ Hallinto ○ Pelastustoimi ○ Sosiaali ○ Kaupunkiarkkitehtuuri 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kulttuuri ○ Hallinto ○ Vapaa-aika ○ Yhdyskunta ○ Sosiaali ○ Tekninen ja kiinteistö ○ Koulutus ○ Vanhustenhoito 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Sivistys ja kulttuuri ○ Yhdyskunta ja ympäristö ○ Hyvinvointi ○ Elinkeino ja työllisyys ○ Konsernihallinto 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Sivistys ○ Sosiaali ja terveys ○ Keskushallinto ○ Tekninen
Muut kuntakonsernin toimijat	Luleå Kommunföretag AB; Osakkuusyritykset; Muut yritykset	Umeå Kommunföretag AB; Tytäryhtiöt; Osakkuusyritykset; Muut yritykset	Liikelaitokset; Tytäryhtiöt; Osakkuusyritykset; Säätiöt; Kuntayhtymät	Liikelaitokset

Sekä Suomen että Ruotsin kunnissa poliittinen organisaatio ohjaa hallinnollista organisaatiota, joka jakautuu erilaisiin toimialoihin. Luulajassa toimialoja on seitsemän, Uumajassa kahdeksan, Oulussa viisi ja Vaasassa neljä. Tarkasteltavista kaupungeista kulttuurilla on nimellisesti kokonaan oma toimialansa vain Uumajassa. Luulajassa toimii kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala, Oulussa sivistys- ja kulttuuripalvelut ja Vaasassa sivistystoimi. (Kuvio 2.)

Kuntakonserneihin kuuluu kaikissa neljässä kaupungissa myös muita toimijoita, kuten tytäryhtiöitä, kuntayhtymiä ja liikelaitoksia. Näiden joukossa on myös erilaisia kulttuuritoimijoita (ks. luku 3.2).

Talous

Suomessa kulttuuritoiminnan ja -palveluiden rahoituksesta vastaavat kunnat ja valtio yhdessä. Kuntien vastuu rahoituksesta on keskeinen. Ruotsissa kulttuurin suurimpia rahoittajia ovat valtio ja kunnat, mutta myös alueet ovat lisänneet osuuttaan etenkin yhteistoimintamallin myötä.

Kulttuuritoiminnan järjestämisen mallit eri maissa ja eri kunnissa ovat hyvin erilaisia. Näillä eroilla on myös vaikutuksia kulttuuritoiminnan kustannuksiin. Näin ollen taloustiedot eivät anna kokonaiskuvaa kuntien kulttuuritoiminnan laajuudesta tai toiminnallisesta tehokkuudesta: korkeat kustannukset eivät suoraan merkitse hyvää palvelutasoa tai toisaalta huonoa taloudenpitoa (mm. *Aluehallintovirasto* 2018; Renko & Ruusuvirta 2018). On myös huomattava, että Suomen ja Ruotsin kuntien kustannustiedot on koottu eri tavoilla ja luokitteluilla, joten niitä ei voi suoraan verrata keskenään.

Suomessa kuntien kustannustietoja kokoaa Tilastokeskus. Näitä tietoja on koottu myös Suomen Kuntaliiton *Kustannusrakenne* -palveluun¹³. Sen mukaan kuntien nettokäyttökustannukset¹⁴ kokonaisuudessaan vuonna 2018 olivat Oulussa 5 646 euroa/asukas ja Vaasassa 6 481 euroa/asukas.

Kustannusrakenne oli molemmissa kaupungeissa samankaltainen. Noin puolet kustannuksista kohdistui sosiaali- ja terveyspalveluihin, noin kolmannes opetus- ja kulttuuripalveluihin ja noin kymmenesosa yhdyskuntapalveluihin. Loput kohdistuivat muihin palveluihin. Opetuksen ja kulttuurin palveluista valtaosa kustannuksista kohdistui molemmissa kunnissa perusopetukseen ja varhaiskasvatukseen. Kulttuurin alalle¹⁵ kohdistui kustannuksista vain pieni osa: Oulussa näiden kulttuurin kustannusten summa oli 161 euroa/asukas ja Vaasassa 305 euroa/asukas.

Suomen kuntien kulttuurikustannuksista on koottu vertailukelpoista tietoa Cuporen ja Suomen Kuntaliiton *Kuntien kulttuuritoiminnan tiedonkeruu* -hankkeessa, jossa ovat olleet mukana myös Oulu ja Vaasa. Viimeksi tietoja on kerätty vuodelta 2016. Tuolloin kulttuurin kustannuksista suurimmat osuudet kohdistuivat sekä Oulussa että Vaasassa taide- ja kulttuurilaitoksille¹⁶. Kirjastotoiminnan osuus kulttuurin kustannuksista oli kummassakin kunnassa hieman alle kolmannes ja kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten noin kymmenesosa. Yleisen kulttuuritoiminnan osuus oli kummassakin kaupungissa pieni. Yleinen kulttuuritoiminta kattaa kaiken muun varsinaisen kulttuuritoimen

---

¹³ <https://www.kuntaliitto.fi/tilastot-ja-julkaisut/kustannusrakenne>

¹⁴ Nettokäyttökustannukset lasketaan vähentämällä käyttökustannuksista käyttötuotot

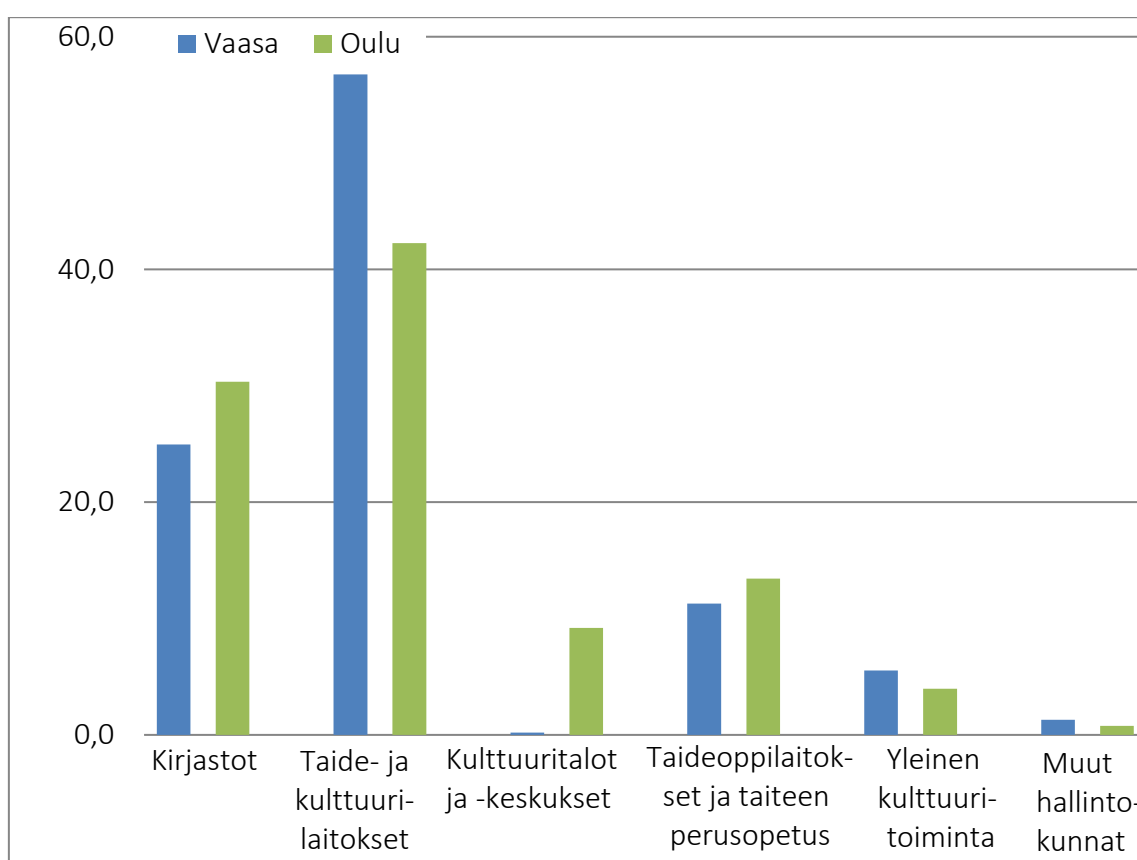
¹⁵ Mukaan lukien kirjasto; museot ja näyttelyt; teatteri, tanssi ja sirkus; musiikki; taiteen perusopetus ja kansalaisopiston vapaa sivistystyö; sekä muu kulttuuritoiminta.

¹⁶ Ammattimainen museo, teatteri tai orkesteri, joka on kunnallinen tai saa kunnalta vuotuista avustusta. Ks Renko & Ruusuvirta 2018, 46.

hallinnon alla toteutetun toiminnan, joka ei kuulu kirjastojen, taide- ja kulttuurilaitosten, kulttuuritalojen ja -keskusten eikä taideoppilaitosten ja taiteen perusopetuksen osa-alueiden alle. Lisäksi eriteltiin muiden hallintokuntien kustannukset eli muun kuin varsinaisen kulttuuritoimen tai vastaavan alla tapahtuvan kulttuuritoiminnan, joka ei kuulu kirjastojen, taide- ja kulttuurilaitosten, kulttuuritalojen ja -keskusten, taideoppilaitosten ja taiteen perusopetuksen eikä yleisen kulttuuritoiminnan osa-alueiden alle. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Kulttuuritoiminnan kustannusten jakautuminen Vaasassa ja Oulussa osa-alueittain vuonna 2016. Osuus kulttuurin kustannuksista yhteensä (%). Lähde: Renko & Ruusuvirta 2018.

Sekä Oulussa että Vaasassa kustannukset painottuivat vuonna 2016 vahvasti kunnalliseen toimintaan. Oulussa kunnallisen toiminnan osuus kaupungin tilinpäätökseen sisältyvistä kulttuuritoiminnan kustannuksista oli 80 prosenttia ja tuki yksityisille toimijoille 20 prosenttia. Vaasassa kunnallisen toiminnan kustannukset olivat 94 prosenttia ja tuki yksityisille toimijoille kuusi prosenttia. (Renko & Ruusuvirta 2018.)

Ruotsissa kuntien kustannustietoja kokoaa *Kommun- och landstingsdatabasen Kolada*¹⁷. Toiminnan alueet jaetaan siinä useampaan osioon kuin Suomen Kuntaliiton

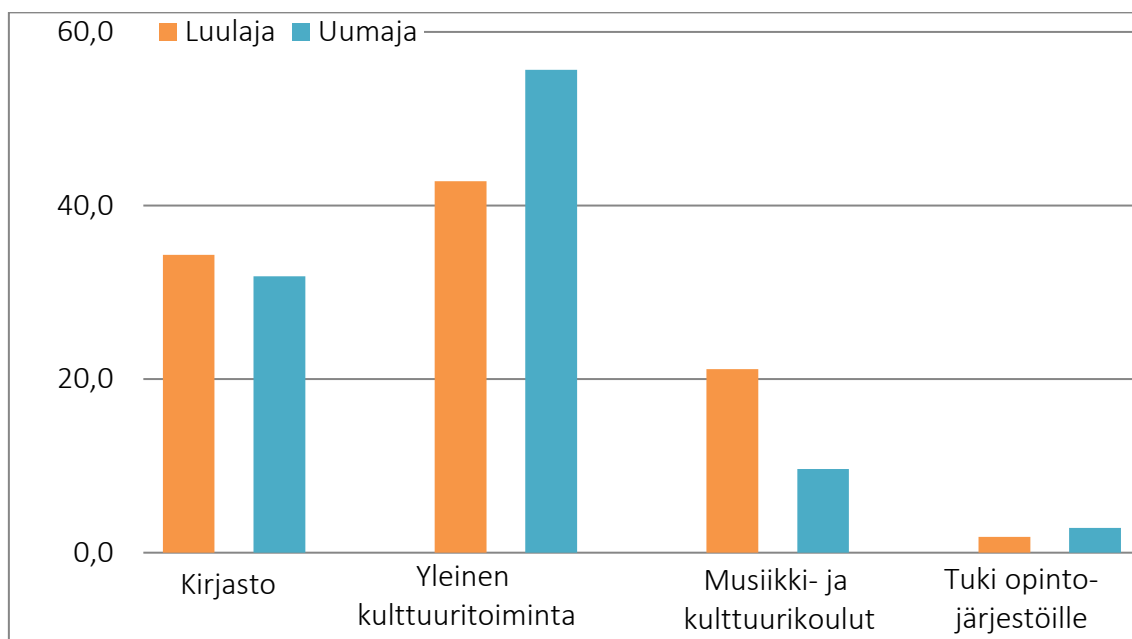
¹⁷ <https://www.kolada.se>

Kustannusrakenne-palvelussa. Nettokäyttökustannusten kokonaismäärä asukasta kohti oli Luulajassa ja Uumajassa vuonna 2018 lähes sama: nettokäyttökustannukset asukasta kohti olivat Luulajassa noin 58 000 kruunua ja Uumajassa noin 55 000 kruunua.

Kulttuuritoiminnan kustannukset jaetaan neljään luokkaan: kirjastot, yleinen kulttuuritoiminta, musiikki- ja kulttuurikoulut sekä tuki opintojärjestöille. Ruotsissa yleinen kulttuuritoiminta sisältää esimerkiksi museotoiminnan, joka taas Suomen kuntien kustannusten kohdalla sisältyy taide- ja kulttuurilaitosten kustannuksiin.

Kulttuuritoiminnan asukaskohtaisten nettokustannusten osuus kokonaiskustannuksista oli hieman pienempi Luulajassa (3,1%) kuin Uumajassa (4,8 %). Näistä kulttuuritoiminnan kustannuksista suurin osuus kohdistui molemmissa kunnissa kirjastotoimintaan sekä yleiseen kulttuuritoimintaan. Kirjastojen osuus kulttuuritoiminnan kustannuksista oli kunnissa lähes vastaava, Luulajassa 34 prosenttia ja Uumajassa 32 prosenttia. Yleisen kulttuuritoiminnan osuus korkeampi Uumajassa (56 %) kuin Luulajassa (43 %). Musiikki- ja kulttuurikoulujen osuus taas oli korkeampi Luulajassa (21 %) kuin Uumajassa (10 %). (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Kulttuuritoiminnan kustannusten jakautuminen Uumajassa ja Luulajassa osa-alueittain vuonna 2018. Osuus kulttuurin kustannuksista yhteensä (%). Lähde: Kolada.

Kaikki tarkasteltavat avustavat moninaisia kaupungeissa toimivia taide- ja kulttuuritoimijoita. Avustussummiin heijastuvat kaupunkien erilaiset asukasluvut sekä toiminnan organisoinnin tavat.

Oulun kaupunki myöntää ammattitaiteilijoiden työtila-avustuksia ja apurahoja, tapahtuma-avustuksia sekä järjestöjen vuosiavustuksia. Lisäksi kaupunki on solminut

kulttuurin ja taiteen kumppanuussopimukset kaudelle 2018–2021 yhteensä 15 toimijan kanssa. Kulttuurikumppanit saavat toimintaansa kaupungin avustusta. Kaikkiaan Oulun avustukset kulttuuritoimintaan olivat vuonna 2016 noin 6,4 miljoonaa euroa, josta taide- ja kulttuurilaitoksille kohdistui 85 prosenttia, kulttuuritaloille ja -keskuksille noin kolme prosenttia ja yleiseen kulttuuritoimintaan noin kahdeksan prosenttia. Loput olivat muiden hallintokuntien avustuksia¹⁸.

Vaasassa kulttuuritoiminnan avustusten kokonaismäärä vuonna 2016 oli noin 1,1 miljoonaa euroa. Summasta taide- ja kulttuurilaitosten avustuksia oli noin 20 prosenttia, kulttuuritalojen ja -keskusten avustuksia 67 prosenttia, yleisen kulttuuritoiminnan avustuksia noin viisi prosenttia ja muiden hallintokuntien avustuksia¹⁹ noin 15 prosenttia. (Renko & Ruusuvirta 2018, 70.)

Uumajan kunta tukee yhdessä *Region Västerbottenin*, *Statens kulturrådin* ja muiden tahojen kanssa paikallisia teattereita, opiskelijajärjestöjä, Uumajan teatteri- ja kansanmusiikkiyhdistystä sekä muita paikallisia yhdistyksiä (*Umeå kommun* 2019). Vuonna 2019 Uumajan kulttuurilautakunnan jakama tukisumma oli yhteensä noin 29,3 miljoonaa kruunua (syyskuussa 2019 noin 2,7 miljoonaa euroa) (*Umeå kommun* 2019).

Luulajassa kulttuuriavustuksia myönnetään kansalaisyhteiskunnan toimijoille, nuorille sekä vuositukena kulttuuriyhdistyksille. Vuonna 2018 kulttuurilautakunta jakoi kulttuuriavustuksia yhteensä noin 4,8 miljoonalla kruunulla (noin 450 000 euroa lokakuussa 2019) (*Luleå kommun* 2018b.)

---

¹⁸ Oulun musiikkijuhlasäätiö, Oulun kaupungin omistaman Valistustalorahaston jakamat avustukset taideprojekteille

¹⁹ *Söfuk / KulturÖsterbotten*, tapahtuma-avustuksia, Etelä-Pohjanmaan käsi- ja taideteollisuus ry

3.2 Kuinka kaupungit ovat valinneet järjestää kulttuuripalvelunsa?

Kulttuuripalveluita voidaan tarkastella eri tavoin erilaisista kulttuurin määritelmistä käsin (ks. Heiskanen 2000; Saukkonen & Ruusuvirta 2009, 16). Kulttuuripalveluiden sisällöt ovat myös käytännössä muotoutuneet hyvin moninaisiksi, sillä kunnilla sekä Suomessa että Ruotsissa on varsin laaja vapaus toteuttaa kulttuuripalvelut haluamallaan tavalla ja laajuudella (ks. luku 2.3).

Suomessa kunnalliseen kulttuuritoimintaan kuuluvat etenkin yleinen kulttuuritoiminta ja avustukset sekä kunnasta riippuen museot, teatterit, orkesterit ja taideoppilaitokset (Suomen Kuntaliitto 2018b). Ruotsissa kunnat tarjoavat esimerkiksi taidekasvatusta sekä taide- ja kulttuurilaitosten palveluja. Musiikki- ja kulttuurikoulut eivät ole lakisääteisiä, mutta käytännössä niitä toimii valtaosassa kunnista. (*Myndigheten för Kulturanalys* 2018, 30.)

Kulttuuripalveluja toteutetaan kunnissa eri tavoin. Kunnat voivat toteuttaa palvelun itse, avustusten kautta tai ostopalveluna. Etenkin 1990-luvun alusta lähtien kulttuuripalveluiden tuottamisen rakenteita on uudistettu monissa kunnissa. Ruotsissa varsinkin suuremmissa kaupungeissa esimerkiksi kaupunginteattereita on muutettu kuntien omistamien osakeyhtiöiden ylläpitäviksi taidelaitoksiksi. (Saukkonen 2014, 36.) Kuntien lisäksi valtio ja Ruotsissa aluetoimijat osallistuvat kunnissa toimivien kulttuuripalveluiden tuottamiseen. Kunnissa toimii myös erilaisia, kunnan tuesta riippumattomia toimijoita: taiteilijoita, yhdistyksiä ja yrityksiä.

Tässä luvussa tarkastelemme Oulun, Vaasan, Uumajan ja Luulajan kulttuuripalveluja kuntien näkökulmasta. Millaisten taide- ja kulttuuripalveluiden tarjoamiseen kaupungit panostavat itse tai yhteistyön kautta, ja miten ne heijastavat kaupunkien keskeisiä kulttuuripoliittisia valintoja? Millaisia kulttuuripalveluja aluetoimijat tarjoavat kunnissa?

Kaikki neljä kaupunkia itse järjestävät monipuolisia kunnallisia kulttuuripalveluja hallinto-organisaation tai laajemmin kuntakonsernin kautta (ks. luku 3.1).

Kuntakonserniin kuuluvien toimijoiden palvelut on tässä merkitty kunnan ylläpitämiin palveluihin, vaikka niille voi käytännössä kohdistua kunnan avustusta – ja vaikka osa niistä kuuluu samalla myös alueellisiin toimijoihin. Niin kuntaorganisaatioon kuuluvat kuin kunnan avustusta hakevat toimijat voivat toimia eri tavoin alueellisesti eli useamman kunnan alueella. Esimerkiksi Luulajan kaupungin avustama *Luleåbiennalen* järjestetään kolmannen sektorin toimijoiden alueellisena yhteistyönä, ja Vaasan kaupunki kuuluu SÖFUK-kuntayhtymään, joka ylläpitää *Wasa Teateria*. Selkeä rajanveto kunnan ylläpitämien, avustamien ja alueellisten palveluiden välillä onkin vaikeaa.

Kuvio 6. Kuntien ylläpitämiä ja avustamia sekä alueellisia kulttuuripalveluja Uumajassa (2019) sekä Luulajassa, Oulussa ja Vaasassa (2018) (Umeå v. 2019). Lähteet: Umeå kommun 2019b, 2019c; Luuleå kommun 2018c; Oulun kaupunki 2018b; Pohjalainen 2019.

	LUULAJA	UUMAJA	OULU	VAASA
Kunta ylläpitää	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjasto • Taidehalli • Julkinen taide • Friluftsmuseet Hägnan • Kulturens husin tapahtumat • Filmpool Nord • BD Pop 	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjasto • Musiikkikoulu • Tapahtumat • Kvinnohistoriskt museum • Väven i Umeå • Film i Västerbotten 	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjasto • Kulttuurilaitokset (Museo- ja tiedekeskus Luuppi, Oulun Sinfonia, Kulttuuritalo Valve) • Taiteen perusopetus • Oulun Kaupunginteatteri • Oulun musiikkijuhlasäätiö • Kulttuuritapahtumat ja tilaisuudet 	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjasto • Kulttuurin tilat (Kulttuuritalo Fanny, Kasarmi 13, Vaasan kaupungintalo) • Kulttuuritapahtumat ja tilaisuudet • Vaasan kaupungin museot • Vaasan kaupunginteatteri • Vaasan kaupunginorkesteri • Taiteen perusopetus
Alue ylläpitää	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Norrbottensteatern ❖ Norrbottens museum ❖ Norrbottensmusiken 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Västerbottens museum ❖ Norrlandsoperan ❖ Västerbottensteater (Uumajan toimipiste) 		<ul style="list-style-type: none"> ❖ Wasa Teater
Kunta avustaa, mm.	<ul style="list-style-type: none"> Tanssiryhmät, tanssiresidenssi, taidekoulu, taiteilijaryhmät, galleriat, Kulturcentrum Ebeneser, museot, orkesterit, vapaat teatteriryhmät, festivaalit ja tapahtumat (mm. Luleåbiennalen) 	<ul style="list-style-type: none"> Museotoiminta, Folkets bio, taidekoulu, orkesterit ja jazz-klubit, teatteriryhmät, galleriat ja taidehalli, tanssi, festivaalit ja tapahtumat (mm. Umeå Europeiska filmfestival, Samiska veckan, Littfest) 	<ul style="list-style-type: none"> 15 kulttuurikumppania (teatteriryhmä, elokuvakeskus, valokuvakeskus, yhteisötaide, tanssi, kirjallisuus, taiteilijaseura, orkesterit, festivaalit, sarjakuva, kaupunkimuotoilu), muut avustukset tapahtumiin, projekteihin, taiteilijoille ja järjestöille 	<ul style="list-style-type: none"> Elokuvakeskus Botnia, nykytaidetoimija Platform, kulttuuritalo Skafferiet, tanssiryhmät, julkinen taide, esittävän taiteen ryhmät, taiteilijayhdistykset, orkesterit (mm. Vaasa Baroque), esitykset ja tapahtumat

Kaupunkien itse järjestämiin kulttuuripalveluihin kuuluvat kaikissa kunnissa keskeisesti lakisääteinen kirjasto sekä valikoima taide- ja kulttuurilaitoksia. Kaupungit tarjoavat taiteen perusopetusta sekä järjestävät erilaisia festivaaleja ja muita kulttuuritapahtumia. Kaikissa kaupungeissa kulttuuritalot kokoavat yhteen vaihtelevaa palvelutarjontaa. (Kuvio 6.)

Ruotsin kohdalla korostuu aluetoimijoiden asema kulttuuripalvelujen tarjoajana kunnissa. Norrbottenin ja Västerbottenin itsehallinnolliset alueet järjestävät suoraan kulttuuripalveluja museoiden, teattereiden ja orkesterien kautta. Luulajassa toimivat alueelliset *Norrbottensteatern*, *Norrbottens museum* sekä *Norrbottensmusiken*. Kaupunki on yhdessä *Region Norrbottenin* kanssa *Norrbottensteaternin* keskeinen rahoittaja. *Norrbottensteatern* on Ruotsin suurin alueellinen teatteri, joka toimii teatteritalossa Luulajassa ja kiertää kaikissa alueen 14 kunnassa.

Uumajassa toimivat alueelliset *Västerbottens museum*, *Norrlandsoperan* sekä *Västerbottensteater*, jonka pääpaikka on Skellefteå, mutta jonka toimipaikkana on myös Uumaja. (*Region Västerbotten* 2019, *Västerbottensteatern* 2019.) Uumajan kunta ja *Region Västerbotten* ylläpitävät yhdessä kulttuurihistoriallista *Västerbottens museumia* sekä musiikkia ja esittäviä taiteita tarjoavaa *Norrlandsoperania*.

Suomessa ei ole Ruotsin tapaan itsehallinnollista aluetasoa (ks. luku 2.2), mutta Vaasan ja 13 muun kunnan kuntayhtymänä toimiva *Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur (SÖFUK)* edistää monin tavoin alueen ruotsinkielistä kulttuuria ja

tarjoaa osaltaan myös kulttuuripalveluja. SÖFUK ylläpitää esimerkiksi Vaasassa sijaitsevaa *Wasa Teateria*. (SÖFUK 2019.)

Kaikki tarkasteltavat kaupungit tukevat erilaisten, haettavien avustusten kautta hyvin moninaista toimijajoukkoa, josta kuvioon 6 on nostettu esimerkkejä vuosilta 2018 ja 2019. Avustusten kohdalla Oulussa on käytössä muista kaupungeista poikkeava malli, jossa kaupunki on nimennyt 15 toimijaa kulttuurikumppaneiksi, viimeksi vuosille 2018–2021. Kulttuurikumppanit saavat toimintaansa kaupungin avustusta. Suomen kaupungeista poiketen kaupungit Ruotsissa korostavat tiettyjä kulttuuritarjonnan painopisteitä, joita toteutetaan etenkin avustusten kautta. Luulajassa kaupunki korostaa tanssia, jota tuetaan tanssiryhmien, opetuksen ja tanssiresidenssin kautta (*Luleå kommun* 2019). Uumajassa kaupunki taas mainitsee jazz-musiikin tuen orkesterien ja festivaalien kautta (*Umeå kommun* 2019d). Käytännössä kaikki kaupungit tukevat avustusten kautta hyvin monipuolista toimintaa etenkin tanssin, taideopetuksen, kulttuurikeskusten, gallerioiden, museoiden, esittävän taiteen, esitysten, tapahtumien ja festivaalien, musiikkitoiminnan sekä elokuvan alueilla (Kuvio 6).

Kaikilla tarkasteltavilla kaupungeilla on merkittävä asema kulttuuripalveluiden järjestäjänä ja tukijana. Sekä Ruotsissa että Suomessa keskeinen asema kunnissa on kirjastopalveluilla, taide- ja kulttuurilaitoksilla sekä avustustoiminnalla. Luulajassa ja Uumajassa taide- ja kulttuurilaitoksia ylläpidetään pääosin yhdessä aluetason kanssa. Oulussa ja Vaasassa taas taide- ja kulttuurilaitokset ovat etenkin kunnallisia. Kaikissa kaupungeissa moni kulttuuripalvelu keskittyy keskeisiin kulttuuritaloihin.

3.3 Kuinka kysymys kulttuurisesta moninaisuudesta huomioidaan paikallisissa ja alueellisissa hallintorakenteissa?

Ajatus kulttuurisesta moninaisuudesta kytkeytyy tiiviisti sekä Suomen että Ruotsin kulttuuripoliittisiin diskursseihin. Se pohjautuu lakeihin kansalaisten perusoikeuksista, sanan- ja ilmaisunvapaudesta sekä taiteen vapaudesta, joka on keskeinen osa kulttuurin kehitystä yhteiskunnassa.

Kulttuurisen moninaisuuden periaatetta on sanoitettu ja painotettu enenevässä määrin viime vuosikymmeninä globalisoitumiskehityksen myötä. Euroopan neuvoston raportti *In from the Margins* vuodelta 1997 ja UNESCO:n *Kulttuurista moninaisuutta koskeva yleismaailmallinen julistus* vuodelta 2001 ovat selkeitä kansainvälisen kulttuuripolitiikan merkkipaaluja, joilla on ollut suuri merkitys kansallisella tasolla.

Pohjoismaisella tasolla on muotoiltu yhteisiä tavoitteita ja toimenpiteitä, jotka painottavat kaikkien Pohjoismaissa asuvien kokemusta kulttuurisesta osallisuudesta sekä kulttuurilaitosten keskeistä roolia elävän, moninaiset ilmaisut huomioivan kulttuurielämän luomisessa. (Strategi för det nordiska kultursamarbetet 2013–2020.)

Kulttuurisen moninaisuuden käsitteen konkreettisia sisältöjä kulttuuripolitiikassa ja sen käytännön harjoittamista tulkitaan erilaisin tavoin ja vaihtelevista suunnista. Viime vuosina yhteinen tulkinta Ruotsissa ja Suomessa on ollut, että kulttuurinen moninaisuus on pyritty näkemään integraatiopolitiikan harjoittamisen keinona ja välineenä.²⁰

Lähtökohdat kulttuurisen moninaisuuden näkemiseen integraationäkökulmasta ovat maissa hyvin erilaiset. Historiallisesti Suomea leimaa maastamuutto, kun taas Ruotsiin on muutettu Pohjoismaista eniten. Moni suomalainen hakeutui 1900-luvun jälkipuoliskolla ruotsalaisille työmarkkinoille, ja tällä hetkellä Ruotsissa elää yli 400 000 Ruotsiin muuttanutta suomalaista ensimmäisessä ja toisessa polvessa.

Vuonna 2015 ulkomaalaistaustaisen²¹ väestön osuus 20–64-vuotiaista oli Ruotsissa (25,3 %) yli kolme kertaa suurempi kuin Suomessa (7,6 %). Viime vuosien kehitys maahanmuutossa ja turvapaikanhakijoiden määrä ovat myös olleet Ruotsissa huomattavasti Suomea suuremmat.

---

²⁰ Pohjoismaiden lähestymistapojen vertailuista ks. Saukkonen 2017.

²¹ Suomessa ja Ruotsissa on hieman erilaiset tilastolliset tulkinat ulkomaalaistaustaisuudesta, kts. tarkemmin: <https://www.stat.fi/meta/kas/ulkomaalaistaus.html>, <https://www.scb.se/contentassets/60768c27d88c434a8036d1fdb595bf65/mis-2002-3.pdf>

Kuten esimerkiksi Taulukko 1 (s. 9) osoittaa, neljän tarkasteltavan kaupungin asukasrakenteet eroavat paljon toisistaan. Vuonna 2018 ulkomaan kansalaisia oli Luulajan väestöstä noin kuusi ja Uumajan väestöstä noin seitsemän prosenttia. Vaasassa ulkomaan kansalaisia oli kuusi ja Oulussa kolme prosenttia väestöstä.

Ruotsin kansallisia vähemmistöjä ovat juutalaiset, romanit, saamelaiset, ruotsinsuomalaiset ja tornionlaaksolaiset. Kansallisia vähemmistökieliä ovat jiddiś, romani, saame, suomi ja meänkieli. Saamelaiset ovat lisäksi alkuperäiskansa, joiden kulttuuriset oikeudet on turvattu perustuslaissa. Kansallisten vähemmistöjen kohdalla korostuvat etenkin koulutukseen, kulttuuriin ja vaikutusmahdollisuuksiin liittyvät oikeudet sekä syrjinnän ehkäisy.

Suomi on valtion perustamisesta saakka ollut virallisesti kaksikielinen maa, ja vuonna 1922 säädetyin kielilain mukaan suomenkielisiä ja ruotsinkielisiä suomalaisia tulee kohdella samantarvoisina kieliryhminä, joilla on toisiaan vastaava sosiaalinen ja kulttuurinen infrastruktuuri. Vaikka ruotsinkielisiä suomalaisia asuu eri puolilla maata, on muodostunut tietty maantieteellinen painotus, jota usein kutsutaan nimellä Svenskfinland.²² Vuonna 2018 oululaisista vain 0,2 prosenttia oli ruotsinkielisiä, kun taas 23 prosenttia Vaasan asukkaista puhui ruotsia äidinkielenään.

Suomessa lainsäädäntö ei määrittele, mitkä kielet ovat kansallisia vähemmistökieliä. Saamelaisten kielellisistä oikeuksista (inarinsaamen, koltansaamen ja pohjoissaamen kieli) säädetään saamen kielilaissa. Romanikieli, suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli ja karjalan kieli ovat autoktonisia eli maassa kauan käytettyjä kieliä. Vähemmistökieliin kuuluvat myös venäjä, tataarin kieli ja jiddiś.

Vuonna 2012 laadittiin Kansalliskielistrategia, jonka tavoite oli edistää kahden kansalliskielen aidosti yhdenvertaista asemaa. Tuoreimmassa kevään 2019 hallitusohjelmassa painotetaan, että kansalliskielistrategian toteuttamisella turvataan kaikkien oikeus saada palvelua kansalliskielillä ja parannetaan kieli-ilmapiiiriä. Lisäksi laaditaan kielipoliittinen ohjelma, jossa otetaan huomioon muut Suomessa puhutut kielet, erityisesti saamen kielet, romanikieli, karjalan kieli ja viittomakielet. (*Hallitusohjelma* s. 86.)

Kulttuurinen moninaisuus tulkitaan nykyisessä Suomen kulttuuripolitiikassa laajasti. Ulkomaalaistaustaisuuden painotuksesta on siirrytty kohti kaikkien yhtäläisiä mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään taustasta riippumatta. Kulttuurinen moninaisuus koskee siten monia vuorovaikutuksessa olevia ulottuvuuksia mukaan lukien

---

²² Svenskfinlandiin luetaan laajalti Uusimaa – eteläisen Suomen rannikkokaistale läntisen Hangon ja itäisen Pyhtään välillä, pääkaupunkiseutu mukaan lukien, Turunmaa – saaristo Turusta lounaaseen, ja ruotsinkielinen Pohjanmaa – rannikkokaistale, johon usein luetaan etelässä Siipyy ja pohjoisessa Kokkola. Ahvenanmaa luetaan joskus osaksi Svenskfinlandia, mutta usein erilliseksi alueeksi. (Wikipedia.)

kansallisuuden, taustan, uskonnon, iän, sukupolven, seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen, jotka yhdessä edistävät yhteiskunnan heterogeenisuutta.

Kulttuurisen moninaisuuden kansallista ymmärrystä koskevan yhteenvedon jälkeen tarkastellaan alueellisia kulttuurisuunnitelmia sekä neljän tarkastelukaupungin strategioita ja ohjelmadokumentteja siitä näkökulmasta, kuinka käsite on niissä esillä. Sitä, kuinka kulttuurinen moninaisuus toteutuu käytännön kulttuuripolitiikassa, ei voida tämän katsauksen puitteissa tarkastella.²³

Kulttuuripoliittinen tulkinta kulttuurisesta moninaisuudesta Ruotsissa

Ruotsissa eduskunnan joulukuussa 2009 asettamilla kulttuuripoliittisilla tavoitteilla on keskeinen asema moninaisuuden edistämisessä. Kansallisten kulttuuri-instituutioiden ohjauksessa muotoillaan, että niiden tulee ”integroida tasa-arvon, moninaisuuden ja lasten näkökulmat sekä kansainvälinen ja kulttuurienvälinen vaihto ja yhteistyö” omaan toimintaansa. Nämä koskevat epäsuorasti myös alueellisia kulttuuri-instituutioita, jotka saavat kansallista tukea yhteistoimintamallin puitteissa. (*Myndigheten för Kulturanalys* 2017.)

Moninaisuudella on Ruotsin kulttuuripoliittisessa keskustelussa 2000-luvulla tarkoitettu etenkin seuraavaa kolmea osa-aluetta:

- 1) taiteellisen ilmaisun ja kulttuuritarjonnan moninaisuutta,
- 2) etnisen taustan ja kulttuurien moninaisuutta sekä
- 3) kaikkien mahdollisuutta ikään, toimintakykyyn, asuinpaikkaan, sukupuoleen, identiteettiin, ulkonäköön, taustaan tai seksuaaliseen suuntautumiseen katsomatta osallistua ja myötävaikuttaa kulttuurin kehitykseen.

Moninaisuustehtävä tulkitaan yleisesti siten, että kulttuuritarjonnassa tulee olla vaihtelua, ja että vaihteleva kulttuuritarjonta edistää osaltaan kaikkien yhtäläisiä mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään. Tämän saavuttaminen edellyttää kulttuuripolitiikkaa, joka edistää kaikkien mahdollisuutta kulttuurielämyksiin, koulutukseen ja omien luomistaipumusten kehittämiseen.

Kulttuuripoliittisissa tavoitteissa todetaan myös, että kulttuurin tulee olla olennaista ja tärkeää koko kansalle, ja että kulttuuripolitiikan tulee edistää kasvavaa moninaisuutta

---

²³ Kokemuksia viiden suurimman maahanmuuttajaryhmän integroitumisesta on koottu laajemmassa identiteettikysymyksiä tarkastelevassa ajatuspaja e2:n ja Suomen Kulttuurirahaston tutkimushankkeessa, ks. Pitkänen, Saukkonen & Westinen 2019.

heijastamalla yhteiskunnan heterogeenisuutta. Kulttuuripolitiikan tulee siten huomioida kasvanut moninaisuus ja moniulotteinen kulttuuritarjonta, ja tarjota kaikille laajaa valinnanvaraa. Monien erilaisten kokemusten, näkemysten ja historioiden olemassaolo ja esittäminen nähdään elävän demokratian edellytyksenä.

Kansalliset kulttuuripoliittiset tavoitteet painottavat kaikkien ihmisten mahdollisuuksien edistämistä kulttuurin kokemiseen, koulutukseen ja itse tekemiseen. Tässä yhteydessä korostuvat sukupuolten välisen tasa-arvon turvaaminen ja syrjimättömyyden periaate. Tavoitteet ovat ohjaavia kansalliselle kulttuuripolitiikalle ja **suuntaa-antavia** alueelliselle kulttuuripolitiikalle.

Myndigheten för Kulturanalysin selvitys (2017) siitä, kuinka alueelliset kulttuuritoimijat tulkitsevat moninaisuutta osoittaa, että valtaosa taide- ja kulttuurilaitoksista ja kolme neljästä tutkimukseen osallistuneesta maakäräjäkunnasta/alueesta on valinnut soveltaa moninaisuuden **laajaa tulkintaa**, jossa huomioidaan kaikenlaiset syrjinnän perusteet. Integraatiota edistävät panostukset nähdään osana kokonaisvaltaisempaa moninaisuustyötä, johon kuuluvat myös vammaisten henkilöiden kulttuuriosallistumisen parantaminen, kansallisten vähemmistökulttuurien aseman edistäminen, yhdenvertaisuus sekä lasten ja nuorten toiminta.

Selvitys osoittaa, että taide- ja kulttuurilaitosten moninaisuustyön poliittinen ohjaus sekä kansallisella että alueellisella tasolla jättää kullekin toimijalle paljon liikkumavaraa määrittellä sitä, mitä moninaisuus pitää sisällään.

Kulttuurinen moninaisuus alueellisessa kulttuuripolitiikassa

Region Västerbotten

Region Västerbottenin tuoreimmassa, vielä lausuntovaiheessa olevassa kulttuurisuunnitelmassa vuosille 2020–2023 yleiset kulttuuripoliittiset tavoitteet määrittellään kulttuurisen moninaisuuden lähtökohdista. Alueellisen korkeatasoisen kulttuuritarjonnan tulee olla kaikkien asukkaisen saavutettavissa, ja kaikille tulee tarjota yhtäläiset mahdollisuudet luoda ja kokea kulttuuria sekä vaikuttaa, osallistua ja edistää yhteiskunnallista toimintaa.

”Region Västerbotten vill främja möten mellan olika kulturer och återspegla mångfalden i regionen, där alla delar av verksamheten präglas av jämlikhet, jämställdhet och tillgänglighet. Den offentligt finansierade kulturen ska vara demokratisk, i betydelsen att den ska vara tillgänglig och angelägen för alla. Ett rikt och mångfacetterat kulturliv behöver bredd, spets, djup och möjligheter att upplevas och utövas i hela länet. En mångfald i utbudet är angeläget och kräver en god struktur för förmedling av konst och

kultur som ger förutsättning för variation. I arbetet för välfärd, delaktighet och demokrati är kulturell mångfald i kulturlivets organisationer och publik också viktigt. Kulturpolitiken ska främja alla människors möjlighet att uppleva och ta del av konst och kultur.” (Region Västerbotten 2019b, s. 9.)

Eräs kehittämiskohde vuosille 2020–2023 on lisätä saamelaisten ja kansallisten vähemmistöjen kulttuurin ja kulttuuriperinnön saatavuutta ja näkyvyyttä olemassa olevissa ja uusissa rakenteissa. Vuonna 1977 saamelaiset tunnustettiin Ruotsissa alkuperäiskansaksi. Saamelaisten kulttuuri ja elinkeinoelämä ovat tärkeä osa Västerbottenin historiaa ja kehitystä. Ne ovat samaan aikaan osa alueen ja maan yhteistä kulttuuriperintöä, ja luovat edellytyksiä Västerbottenin kulttuurielämälle.

Pohjoisimmat läänit, jotka muodostavat ruotsalaisen osan Saamenmaata (Sápmi), katsovat, että heillä on erityinen vastuu toimia saamelaisen identiteetin vahvistamiseksi sekä edistää saamelaisten oikeutta toimia omilla ehdoillaan. Alueellinen kulttuuripoliittinen työ toteutetaan yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa, ja suunnitelmassa on luoda yhteisiä toimintalinjoja saamelaisaluetta koskevien kysymysten ratkaisemiseen.

Region Norrbotten

Myös Norrbottenin kulttuurisuunnitelma seuraa tarkasti alueille yhteistoimintamallin myötä asetettuja edellytyksiä. Se nostaa esiin keskeisiä yhdenvertaisuuteen kytkeytyviä päämääriä neljästä näkökulmasta: tasa-arvo, moninaisuus, inkluusio ja saavutettavuus. Suunnitelma on uudistettu versio alueen ensimmäisestä kulttuurisuunnitelmasta, ja perustuu osaltaan kokemuksiin alueen moninaisuuden teemavuodesta 2016.

Suunnitelman keskeinen lähtökohta on kaikkien Norrbottenin asukkaiden yhdenvertaisuus YK:n ihmisoikeussopimukseen pohjaten. Tasa-arvon periaate pitää sisällään tasa-arvopoliittisen päämäärän, jonka mukaan naisilla ja miehillä tulee olla vastaavat kyvyt ja mahdollisuudet vaikuttaa yhteiskuntaan ja omaan elämäänsä. Tämän yhteydessä suunnitelma painottaa normitietoisuuden kohtelun ja viestinnän merkitystä. Läänin kulttuuritoiminnot ja instituutiot, kolmas sektori ja kunnat edistävät kukin tasa-arvoa eri näkökulmista ja ymmärryksistä käsin. Kuitenkin alueellisella tasolla nähdään, että lisäpanostusten kohdentamista tulee analysoida yhdessä kuntien ja kulttuuritoimijoiden kanssa.

Tarkemmin kulttuurisuunnitelmassa käsitellään moninaisuuteen ja integraatioon liittyviä kysymyksiä. Etnisen moninaisuuden nähdään kasvavan ja moninaisuus nähdään rikkautena, joka tulee turvata sekä kansallisten vähemmistöjen että maahanmuuttajien kohdalla. Moninaisuustyötä edistetään koulutuksilla, moninaisuuspäivillä, tapahtumilla ja kulttuurihankkeilla, joiden päämääränä on inkluusion edistäminen.

Kuntien itsehallinto ja kulttuurinen moninaisuus

Laki kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielistä velvoittaa kuntia ja alueita monella tavalla ottamaan kulttuurisen moninaisuuden huomioon toiminnassaan. Kuntien ja alueiden tulee esimerkiksi antaa kansallisille vähemmistöille tietoa heidän oikeuksistaan, lain mukaisista yleisistä velvollisuuksista sekä säännöistä, joihin laki viittaa. Kuntien ja alueiden tulee myös kuvata vähemmistöpoliittisen työnsä päämäärät ja suuntaviivat. (SFS 2009:724.)

Umeå

Uumaja on saamen ja suomen kielen hallintoalue. Se tarkoittaa, että kansallisilla vähemmistöillä on mahdollisuus käyttää omaa kieltään viranomaisviestinnässä sekä kirjallisesti että suullisesti. Hallintoviranomaisten tulee huolehtia, että henkilökunnassa on kieltä tai kieliä osaavia. Kunnan tulee myös tarjota varhaiskasvatusta ja vanhustenhoitoa vähemmistökielillä. Tämän myötä koko kunnan palveluorganisaation pohjana on kulttuurinen moninaisuus.

Uumajan strategiassa vuosille 2016–2028 painotetaan kaupungin asukaspuhjan laajuutta ja moninaisuutta. Alueelle muuttavien uusia kykyjä ja kokemuksia sekä uusien kansallisuuksien uusia vaikutteita ja avauksia painotetaan. Kansalaisten mahdollisuus omanlaisuuteen ja erilaisuuteen luo yhteenkuuluvuutta ja luottamusta.

Uumajassa on toteutettu myös tasa-arvosuunnitelma, jonka kunnanvaltuusto hyväksyi vuonna 2018. Siinä korostetaan ihmisten mahdollisuuksia kehittyä omien toiveidensa mukaan ilman ohjaavia ja rajoittavia, stereotyyppisiä näkemyksiä sukupuolesta. Kunnan tulee olla tasa-arvotyötä vauhdittava toimija, ja kaikkien kunnan toimintojen tulee edistää aktiivista tasa-arvotyötä. (*Umeå kommun 2018b.*)

Voimassa oleva Uumajan kulttuurisuunnitelma on vuodelta 2010, ja sitä päivitetään parhaillaan. Suunnitelmassa korostetaan kansainvälisen profiilin kaupunkia, jossa puhutaan päivittäin yli sataa kieltä. Lisäksi yhtenä lähtökohtana on, että noin kymmenesosa asukkaista vaihtuu vuosittain, koska Uumaja on keskeinen opiskelukaupunki.

Kulttuurisuunnitelma rakentaa kuvaa globaalista maailmasta, jossa maat, yritykset, organisaatiot, tekniikka, tiede, tiedotusvälineet ja kulttuuri tulevat yhä nivoutuneemmiksi ja riippuvaisemmiksi toisistaan. Uusien äänien, kielten, kulttuuristen sisältöjen ja etnisten taustojen muodostaman moninaisuuden nähdään asettavan Uumajan ja pohjoisen Ruotsin suhteeseen Euroopan ja muun maailman kehityksen kanssa.

Myös suunnitelman painotukset nojaavat vahvaan kansainväliseen profiiliin, jota kulttuurisuunnitelmassa halutaan vahvistaa:

”Ett nytt och inkluderande mångfaldsperspektiv handlar ofta bara om att integrera dem som har en annan språklig och etnisk bakgrund in i den svenska kulturen och samhället. För oss handlar det lika mycket om att integrera alla infödda svenskar för att få dem inse värdet och möjligheterna av att vi nu lever i ett mångkulturellt och mångetniskt samhälle.” (Kulturpolitiskt program för Umeå kommun, s. 11.)

Luleå

Luulaja on ruotsinsuomalainen, saamelainen ja tornionjokilaaksolainen hallintoalue. Tuoreimmassa kulttuurisuunnitelmassa vuosille 2019–2020 korostetaan moninaisuutta ihmisten yhteiselon lähtökohtana. Keskeistä on, että kaikilla yhteiskunnan jäsenillä on samat mahdollisuudet ja oikeudet riippumatta ihonväristä, iästä, uskonnosta, seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä, ulkonäöstä, fyysisistä ja psyykkisistä ominaisuuksista, taloudellisista voimavaroista tai kulttuurisesta tai etnisestä taustasta.

Moninaisuusnäkökulmasta kulttuurisuunnitelmassa nostetaan esiin kaksi kehittämisen osa-aluetta:

- kansallisten vähemmistöjen ja alkuperäiskansojen identiteettiä vahvistavien kulttuuritoimintojen tukeminen
- tiedon lisääminen kansallisten vähemmistöjen ja alkuperäiskansojen erityispiirteistä ja kulttuurista

”Detta för att få fram ett kvalitativt utbud på nationella minoritetsspråken där flera kan lyfta fram sin identitet i konstnärligt uttryck och skapa konst av den egna erfarenheten och historia. De fem nationella minoriteterna har egna språkliga och kulturella tillhörigheter och är en del av Luleås kulturarv och kulturliv.” (Luleå kommun, Kulturplan 2019–2020, s. 30.)

Kulttuuripoliittinen tulkinta kulttuurisesta moninaisuudesta Suomessa

Suomalainen kulttuuripoliittikka pohjautuu vahvasti kansalliseen näkökulmaan, ja viime vuosituhanen vaihteeseen saakka kansalaisuuden nähtiin takaavan sosiaaliset ja kulttuuriset oikeudet.²⁴ Kysymystä kulttuurisesta moninaisuudesta on kuvattu tasapainoteluksi yhtenäisen suomalaisen kulttuurisen identiteetin tavoittelun sekä erojen ja laajemman kulttuurisen horisontin huomioinnin ja vastaanottamisen välillä. (Opetus- ja

---

²⁴ Uudistetussa perustuslaissa vuonna 1999 laajennettiin määritelmää Suomen **kansalaisten** yhdenvertaisuudesta **kaikkien** ihmisten yhdenvertaisuuteen ja vahvistettiin syrjinnän perusteiksi sukupuoli, ikä, alkuperä, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, terveydentila, vammaisuus tai muu henkilöön liittyvä syy.

kulttuuriministeriö 2003.) Kulttuuripolitiikkaa ovat siten luonnehtineet vahvan kansallisen symboliikan tarve sekä päämäärä muiden kulttuurien oikeuksien tunnistamiseen ja avoimuuteen muita kulttuureja kohtaan (Saukkonen 2013).

Maan ensimmäinen virallinen kulttuuripolitiikan strategia julkaistiin vuonna 2009, ja sitä seurasi päivitetty versio vuonna 2017. Strategia nähdään linjanvetona, jota ei olla käsitelty parlamentaarisesti vaan se toimii suunnannäyttäjänä julkisen kulttuuripolitiikan harjoittamiselle.

Ensimmäisen strategian visio painottaa yhtäläisiä oikeuksia yksilölliseen kehitykseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Kulttuurinen moninaisuus nähdään ulottuvuutena, joka tulee huomioida kaikissa kulttuuripoliittisissa toimenpiteissä. Varsinaisessa strategiassa yksi kolmesta keskeisestä tavoitteesta painottaa inklusiota ja vaikutusmahdollisuuksia taiteeseen ja kulttuuriin, joita kulttuuripolitiikan kautta voidaan lisätä ja sen myötä ka-ventaa eroja eri asukasryhmien kulttuurisessa osallisuudessa.

Strategia painottaa johdonmukaisesti eri ryhmien mahdollisuuksia ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, kulttuuristen ja kielellisten oikeuksien toteutumista sekä saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumista kaikissa kulttuuritoiminnoissa (Lahtinen, Jakonen & Sokka 2017).

Kulttuurinen moninaisuus alueellisessa kulttuuripolitiikassa

Hallituksen linjauksen 5.4.2016 mukaan aluehallinnon vastuulle kuuluvat identiteettiin ja asukkaiden hyvinvointiin liittyvät kysymykset. Tässä yhteydessä kulttuurista moninaisuutta ei määritellä, eikä alueellisella tasolla harjoitetun kulttuuripolitiikan seuranta muotoilla täsmällisemmin.

Valtion aluehallinnon rakenteisiin kulttuuripolitiikkaan liittyen kuuluvat Taiteen edistämiskeskus, aluehallintovirastot sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset.

Laissa tai asetuksessa Taiteen edistämiskeskuksesta ei ole kirjattu erityisiä suuntaviivoja moninaisuuteen liittyen, mutta Taite on vuodesta 2009 jakanut tukea monikulttuurisille hankkeille ja vähemmistöihin kuuluville taiteilijoille taiteelliseen työhön ja osallisuuteen suomalaiseen taidekenttään. Erityisiä varoja on myönnetty hankkeille, jotka edistävät kulttuurista moninaisuutta ja kulttuurien välistä vuoropuhelua rasismin torjumiseksi.

Taite on myös vuodesta 2016 toteuttanut erillistä liikkuvuuden ja kulttuurisen moninaisuuden ohjelmaa, jonka tavoitteena on edistää taiteen moninaisuuden ymmärrystä, kulttuurien välistä vuoropuhelua sekä pää- ja vähemmistökulttuurien yhteistoimintaa.

Erityisesti pyritään kehittämään kansainvälisiä verkostoja painopisteenä Pohjoismaat ja Barentsin alue. Kehittämishjelman eri hankkeissa työskentelee eri puolella Suomea seitsemän läänintaiteilijaa, joista etenkin kaksi keskittyvät kulttuuriseen moninaisuuteen ja kaksi saamelaiskulttuurin eri ulottuvuuksiin. (Taike 2019.)

Laissa aluehallintovirastoista painotetaan vastuuta edistää alueen suomen- ja ruotsinkielisen sekä saamelaiskäräjistä annetussa laissa tarkoitettulla saamelaisten kotiseutualueella saamenkielisen vähemmistön kielellisten oikeuksien toteutumista. Osaksi opetustoimea on perustettu erillinen ruotsinkielinen palveluyksikkö, jonka toimialueeseen kuuluu koko maa. Vastaavasti saamelaisopetusta koskevista tehtävistä ja kulttuuriasioista vastaa Lapin aluehallintovirasto. Kielivähemmistöjä koskevat tehtävät ja edellytykset koskevat myös ELY-keskuksia.

Aluehallintoviraston koulutusta kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvissä kysymyksissä on viime vuosina tarjottu Oulussa ja Vaasassa (Aluehallintovirasto 2019b).

Kirjastotoimen alalla aluehallintovirastoilla on erityisiä vastuita, ja ne ylläpitävät pohjoismaisia ja kansainvälisiä verkostoja. Sekä Oulun että Vaasan kirjastot kuuluvat yhdessä kahdeksan muun kanssa kirjastoihin, joilla on erityinen kehittämistehtävä omalla alueellaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi vuonna 2018 alueellisen kehitysohjelman vuoteen 2025. Otsikon ”Taide ja kulttuuri osana alueiden kehitystä” muotoillaan tiettyjä alueellisia näkökulmia kansallisen kulttuuripolitiikan strategian keskeisiin tavoitteisiin. Kehitysohjelmassa moninaisuuteen liittyvät kysymykset eivät korostu; kolmessa keskeisessä tavoitteessa on mukana vain kulttuuritarjonnan saavutettavuus. Saavutettavuus on eräs ulottuvuus yleisestä tavoitteesta mahdollistaa kaikkien osallisuus ja vaikutusmahdollisuus kulttuuriin, ja antaa mahdollisuuksia ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan.

Maakuntaliittojen tulkinta kulttuurisesta moninaisuudesta

Lakisääteisten maakuntien liittojen keskeisiä tehtäviä ovat alueiden kehittäminen sekä maakuntakaavoitus. Oulu kuuluu Pohjois-Pohjanmaan liittoon ja Vaasa Pohjanmaan liittoon. Ruotsinkielistä kulttuuria ja koulutusta koskevista kysymyksistä alueellisella tasolla vastaa *Svenska Österbottens Förbund för Utbildning och Kultur* (SÖFUK).

Pohjois-Pohjanmaan liitto

Kokouksessaan 16. syyskuuta 2019 Pohjois-Pohjanmaan liiton maakuntahallitus päätti perustaa nuorisovaltuuston meneillään olevalla kunnallisvaalikaudella. Tavoitteena oli

antaa nuoremmille sukupolville keinoja osallistua etenkin nuoria koskevien asioiden suunnitteluun ja kehittämiseen sekä kanavoida nuorten näkemyksiä aluekehittämisestä ilman puoluepoliittisia tai ideologisia painotuksia.

Tämä aloite on eräs ulottuvuus moninaisuutta, tasa-arvoa ja osallisuutta koskevassa ajattelussa. Se on linjassa myös liiton Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelman toimenpanosuunnitelman 2019–2020 kanssa. Suunnitelman keskeinen linja painottaa nuorten roolia kehityksessä, ja sen keskeisissä arvoissa korostuvat tasa-arvo ja yhdenvertainen kohtelu.

Uudessa visiossa nähdään myös kulttuurin merkityksen kasvu aluetaloudessa sekä ihmisten arjessa. Päämääränä on työstää kehitysohjelma alueen kulttuurille sekä käytännön suunnitelma sille, kuinka kulttuurin roolia ihmisten hyvinvoinnissa voidaan yhdessä alueen muiden toimijoiden kanssa edistää.

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden yhteydessä painotetaan myös eri ryhmien erityistarpeiden huomiointia sekä tavoitellaan kasvua kulttuurialalla. Erityisesti korostetaan Oulun kaupungin hakua Euroopan kulttuuripääkaupungiksi 2026, joka nähdään mahdollisuutena edistää alueen saavutettavuutta ja tunnettuutta.²⁵

Pohjanmaan liitto

Pohjanmaan maakuntaohjelma 2018–2021 hyväksyttiin osana Pohjanmaan maakuntastrategiaa. Yleisen tavoitekuvan mukaan Pohjanmaa vuonna 2040 on kilpailukykyinen alue, jossa on hyvinvoiva väestö ja hyvä asuinympäristö.

Maakuntaohjelma nostaa esiin neljä kärkiteemaa, joita erityisesti edistetään maakuntaohjelmakauden aikana: 1) Elinvoimaa yrityksille, 2) Kaikki mukaan, 3) Resurssiviisas yhteiskunta sekä 4) Palveluja jokaisen tarpeisiin.

Liitossa toimii myös kaksi ryhmää keskittyen osallisuuteen ja tasa-arvoon. Osallisuusryhmän tehtävänä on edistää julkisen sektorin osallisuussuunnittelua ja osallisuuden edistämiseen liittyvää yhteistyötä Pohjanmaalla. Osallisuusryhmä edistää eri tavoin kärkiteemojen *Kaikki mukaan* sekä *Palveluja jokaisen tarpeisiin* tavoitteita. Osallisuusryhmä on työryhmä, joka käytännössä suunnittelee ja toteuttaa osallisuussuunniteluun ja yhteistyön edistämiseen liittyviä toimenpiteitä.

Tasa-arvoryhmä on toiminut vuodesta 1999 lähtien, ja sen tavoitteena on nostaa esiin sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyviä ajankohtaisia teemoja, edistää naisten

---

²⁵ Erityinen osallisuushjelma syrjäytymisen torjumiseksi on suunnitteilla. Vision toimenpidesuunnitelma s. 9.

osallistumista yhteiskunnan eri osa-alueilla sekä eurooppalaisen tasa-arvon peruskirjan soveltamista Pohjanmaalla.²⁶

Pohjanmaan kulttuuriohjelma on toteutettu yhteistyössä ruotsinkielisten kuntien oman liiton SÖFUK – *Södra Österbottens Förbund för Utbildning och Kulturin* kanssa. Siinä kulttuurista moninaisuutta painotetaan kestäväen kehityksen kulmakivenä ja todetaan, että *”kulttuuri edistää arjen hyvinvointia, kun se on kaikkien asukkaiden saatavilla, kun erityisryhmistä, maahan- ja maassamuuttajista sekä väestörakenteen muutoksista aiheutuvat kulttuuriset tarpeet huomioidaan ja kun jokainen asukas osallistuu itselleen sopivaan ja mieluisaan kulttuuritoimintaan.”* (Kulturprogram Österbotten – Pohjanmaan kulttuuriohjelma 2018, s. 5.)

Ohjelma korostaa kuntien ensisijaista vastuuta kulttuuripalveluista; maakunnallisten päätösten kautta kuitenkin täsmennetään maakuntalain säännöksiä kulttuuriin liittyvistä tehtävistä. Lisäksi mainitaan varautuminen pitkään suunnitteilla olleeseen maakuntauudistukseen sekä korostetaan, että kulttuuritoiminta tulee ymmärtää lakisääteisenä peruspalveluna.

Kuntien itsehallinto ja kulttuurinen moninaisuus

Uudessa, 1.3.2019 voimaan tullessa laissa kuntien kulttuuritoiminnasta eräänä tavoitteena nimetään kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisten mahdollisuuksien edistäminen ja osallistuminen kulttuuriin, taiteeseen ja sivistykseen. Tavoitteiden toteuttamisen lähtökohtina ovat demokratia, asukaslähtöisyys, tasa-arvo, kestävä kehitys sekä kulttuurinen moninaisuus ja vuoropuhelu.²⁷ Kunnan tulee palveluita järjestäessään ottaa huomioon paikalliset olosuhteet ja voimavarat sekä eri väestöryhmien tarpeet.

Laki korostaa kunnan asukkaiden mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa kunnan kulttuuritoimintaan ja sitä koskevan päätöksenteon valmisteluun sekä erityisesti eri kieliryhmien oikeuksia: *”Kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisessä on huolehdittava, että kaksikielisessä kunnassa otetaan huomioon molempien kieliryhmien tarpeet samantapaisen perusteiden mukaan. Saamelaisen kotiseutualueen kunnissa on huolehdittava, että saamenkielisen ja suomenkielisen väestöryhmän tarpeet otetaan huomioon samantapaisen perusteiden mukaan.”*²⁸

---

²⁶ Toistaiseksi peruskirjan ovat hyväksyneet kaikki kunnat Luodon kuntaa lukuun ottamatta.

²⁷ Laki kuntien kulttuuritoiminnasta, 2 §.

²⁸ Laki kuntien kulttuuritoiminnasta, 5 §.

Oulu

Oulun kaupunki korostaa strategiassaan ”valovoimaisuuden”, ”vetovoimaisuuden” ja ”pitovoimaisuuden” tavoitteita. Kulttuuri nähdään ”pehmeänä” tekijänä, joka lisää asukkaiden yhteenkuuluvuutta ja ylpeyttä omasta kaupungista.

Yhdessä tekeminen on eräs strategian lähtökohta, ja keskeisiin arvoihin kuuluvat jokaisen reilu kohtelu, avoin yhteistyö ja ennakkoluuloton suhtautuminen. Kaupunki haluaa mahdollistaa kohtaamisia ja yhteistä toimintaa, painottaa kaikkien oikeutta hyvinvointiin sekä kehittää monikielisiä palveluja.

Kulttuuristrategia pohjautuu kaupungin yleiseen strategiaan, ja sen teemana on ”kulttuuri-ilmastomuutos”. Eräitä keskeisiä lähtökohtia ovat asukasrakenteen kehitys ja erilaisten kulttuuristen taustojen tuoma moninaisuus. Ajatus oululaisuudesta edellyttää uusia käsityksiä, ja avoimuus identifioidua oululaiseksi tuo potentiaalia kaupungin kehitykselle. Osana tätä kehitystä kulttuuri luo yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia sekä ehkäisee eriarvoistumista. (Oulun kaupunki 2020.)

Strategian mukaan Oulu vahvistaa määrätietoisesti kaikkien oikeutta ja mahdollisuutta osallistua kulttuurin tekemiseen ja kokemiseen. Tämä toteutuu tuomalla kulttuuria lähelle asukkaita eri puolilla kaupunkia sekä tarjoamalla lapsille ja nuorille monipuolisesti mahdollisuuksia kasvattaa kulttuurikompetenssiaan.

Vuosille 2018-2021 kirjattu kotouttamisohjelma, Yhdessä kotoutuva Oulu, seuraa kaupunkistrategiassa määriteltyjä painopistealueita, ja pyrkii muutoksiin sopeutuvan toimenpideohjelman avulla toimimaan selkeänä työkaluna kaikilla sektoreilla. (Oulun kaupunki, 2017. s. 8) Tärkeitä toimijoita ja kohtaamispaikkoja kulttuurisektorilla ovat kirjasto sekä kulttuuritalo Valve. Ohjelmassa pidetään monikulttuurisuutta myös oleellisena osana Oulun kaupungin pyrkimistä Euroopan kulttuuripääkaupungiksi 2026.

Kulttuuripääkaupunkivuosi valmistellaan yhdessä koko seudun asukkaiden, yhdistysten ja muiden yhteisöjen, oppilaitosten ja yritysten kanssa. Erytystä huomiota on kiinnitettävä siihen, että valmisteluun ja kulttuuriohjelmaan pääsevät osallistumaan ihmisryhmät, jotka yleensä ovat aliedustettuina kulttuuripalveluissa. Pakolaiset ja maahanmuuttajat kuuluvat niihin ryhmiin, joista EU:n päätöksenteossa on kannettu erityistä huolta. (Emt. s. 36.)

Vaasa

Vaasan kaupungin strategia on yhteinen kaupungin neljälle toimialalle, joiden joukkoon sivistystoimi kuuluu. Kaupungin keskeisiin tavoitteisiin kuuluvat hyvinvointi, monikielisyys, yhteisöllisyys ja osallisuus.

Sivistystoimi otti vuonna 2018 käyttöön kielistrategian, joka pohjaa muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön (2017b) suositukseen monikielisydestä kansallisen kielivarrannon kehittämisen vahvuutena.

Vaasa on virallisesti kaksikielinen kunta ja kaksikielisen alueen maakuntakeskus. Vuonna 2017 kaupungin asukkaista 22,5 prosenttia puhui ruotsia äidinkielenään ja 69,5 prosenttia oli suomenkielisiä. Lopuilla kahdeksalla prosentilla äidinkieli oli muu kuin suomi tai ruotsi. Kaikkiaan asukkaiden joukossa tilastoitiin 94 eri äidinkieltä ja 120 eri kansallisuutta. Suurimpia kieliryhmiä olivat venäjä, somali, arabia, englanti, albaani, persia, kurdi ja kiina.

Kielistrategiassa korostetaan monikielisuuden edellytyksiä toimia pohjana tulevaisuuden tarpeille sekä väylänä kulttuurienväliseen ymmärrykseen ja monikulttuuriin mahdollisuuksiin ja kunnioitukseen. Samalla painotetaan oman äidinkielen perusosaamisen merkitystä kieliosaamisen laajenemisessa ja kehittämisessä.

Vaasan kaupungin kulttuuri- ja liikuntatoimi on työstänyt kulttuuri- ja liikuntapalveluiden ohjelmaa vuoteen 2025. Ohjelmassa painotetaan kaikkien oikeutta kulttuuriin ja liikuntaan, ja eräs päämäärä on vahvistaa kunnallisten palveluiden saavutettavuutta ja eri muotoja. Ohjelma korostaa monipuolisia ja yhdenvertaisia panostuksia asukkaiden hyvinvointiin sekä taidekasvatusta ja kirjaston monikielistä tarjontaa. Lisäksi korostetaan kunnallisten taide- ja kulttuurilaitosten monipuolista yleisötyötä vahvassa yhteistyössä eri sektoreiden toimijoiden kanssa sekä panostusta erityistarpeita omaaviin asiakasryhmiin.

Keväällä 2019 Vaasan kaupunginvaltuusto asetti kansalaisraadin edistämään kotouttamisohjelmaa vuosille 2019–2022: *"Kotouttamisohjelman tarkoituksena on edistää yksilöiden ja perheiden hyvinvointia sekä yleistä turvallisuutta, vahvistaa työllistymisen edellytyksiä, tukea sosiaalisten verkostojen luomisessa sekä luoda puitteita, jolla Vaasasta tulisi kotoutujalle kotikaupunki. Kotouttamisohjelman toimenpiteet kattavat sekä turvapaikanhakijat että työperäiset maahanmuuttajat."* (Vaasan kaupunki 2019)

Eriyinen kulttuuriin kytkeytyvä tavoite ohjelmassa on maksuttomien liikunta-, taideopetus- ja kulttuuripalveluiden hyödyntäminen:

"Liikunta- ja kulttuuripalveluiden saavutettavuuden parantamisessa maksuttomien palveluiden kokoaminen ja niistä tiedottaminen ovat kehittämiskohteena ohjelmakaudella. Museoissa on toteutettu saavutettavuus ja esteettömyyskartoitus. Joka näyttelyssä on yksi ilmapäivä, jolloin museoon on maksuton sisäänpääsy. Maksuttomien kulttuuripalveluiden hyödyntämisessä Kaikukorttia ollaan tuomassa uutena palveluna käyttöön." (Emt. s. 11.)

3.4 Kuinka taiteilijoiden asema ja merkitys ymmärretään paikallisesta ja alueellisesta näkökulmasta?

Sekä Suomessa että Ruotsissa ammattimaiset luovan alan toimijat ovat pitkään olleet kulttuuripolitiikan keskiössä, ja toimijat nähdään monella tavoin sekä kulttuurikentän uudistumisen että jatkuvuuden ytimenä (mm. Opetusministeriö 2003, 2009; Kungl. Maj:ts Prop. 1974:28). Viime vuosikymmeninä kulttuuripoliittinen kehitys on pohjautunut laajemmalle kulttuurikäsitteelle ja korostanut inklusiota ja saavutettavuutta myös luovissa prosesseissa. Tämän myötä painopiste on siirtynyt taiteilijapolitiikasta kohti laajempaa yhteiskunnallista taide- ja kulttuuripolitiikkaa. Samaan aikaan molemmissa maissa ovat painottuneet kulttuurin ja luovien alojen elinkeinot, joiden myötä yrittäjyyttä on korostettu osana taiteellista työtä. Alueellisesta näkökulmasta tämä kytkeytyy paitsi kulttuuripolitiikkaan myös alueelliseen kehitykseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, SOU 2018:23.)

Molemmissa maissa on vuonna 2018 toteutettu selvityksiä taiteilijoiden toimintamahdollisuuksista eri puolilla maata.²⁹ Molemmissa maissa on myös erityisiä valtionhallinnon toimijoita, jotka harjoittavat taide- ja taiteilijapolitiikkaa. Suomessa vastuu taiteilijapolitiikasta on etenkin Taiteen edistämiskeskuksella ja Ruotsissa taiteilijapoliittisista kysymyksistä vastaa erityisesti *Konstnärsnämnden*.

Taiteenalojen ja taideammattien luokittelut molemmissa maissa eroavat toisistaan osin, mutta eivät merkittävästi. Käsillä olevassa vertailussa tarkastellaan alueilla/kunnissa saatavissa olevaa taiteilijakoulutusta, taiteilijoita ja heidän työmahdollisuuksiaan sekä mahdollisia kulttuurialan ja luovien alojen alueellisia ja kunnallisia strategioita. Vapaan kentän toimintaedellytyksiä tarkastellaan myös kuntien tukijärjestelmien ja mahdollisten alueellisten panostusten kautta.

Taide- ja taiteilijapolitiikan ymmärrys ja rooli Ruotsin kulttuuripolitiikassa

Ruotsin kansallisissa kulttuuripoliittisissa tavoitteissa määritellään, että kulttuurin tulee olla dynaaminen, haastava ja sitoutumaton voima, joka pohjaa sananvapauteen. Luovuuden, moninaisuuden ja taiteellisen laadun tulee säilyttää yhteiskunnallista kehitystä, ja laatua ja taiteellista uudistumista tulee edistää.

Taiteilijapoliittinen selvitys vuodelta 2018 pohjautui taiteen merkityksen yksilölle ja koko yhteiskunnan kehitykselle tunnistavaan politiikkaan. Selvityksen mukaan

---

²⁹ Kts SOU 2018:23 sekä Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018b.

taiteilijapolitiikan tulee edistää taiteen vapauden, itseisarvon ja laadun turvaamista. Sitä tulee harjoittaa periaatteen mukaan pysyttelemällä käsivarren mitan päässä.³⁰ Sen tulee olla avointa uusille taiteellisille ilmauksille, tulkinnoille ja rajauksille. Taiteilijapolitiikan tulee edistää mahdollisuuksia toimia ammattitaiteilijana eri puolilla maata (SOU 2018:23).

Alueellinen taiteilijapolitiikka

Kansallisen tason kulttuuripoliittisia tavoitteita toteutetaan alueellisella tasolla yhteistoimintamallin kautta. Mallin kautta kanavoidaan valtion tukea ammattimaiseen toimintaan teatterin, tanssin, musiikin, kirjallisuuden, kuvataiteen, muotoilun, elokuvan ja käsityön aloilla. Alueelliset kulttuurisuunnitelmat seuraavat samaa jaottelua, ja tarkentavat kunkin alan kokonaisuutta ja toimintaa.

Alueellista taiteilijapolitiikkaa täydentävät myös useat kolmannen sektorin toimijoiden kansalliset verkostot. Valtion tukemat eri taiteenalojen keskusjärjestöt edistävät aktiivisesti työmahdollisuuksia ja toimintaedellytyksiä sekä ylläpitävät alueellisia toimipisteitä (*Centrumbildningarna* 2020). Yksityishenkilöt toimivat aktiivisesti paikallisten ja alueellisten taideyhdistysten ostoissa ja teosarpajaisissa, joita organisoivat Ruotsin taidejärjestöjen keskusliitto (*Sveriges konstföreningar* 2020). Lisäksi kansallisena verkostona toimii *Konstfrämjandet*, vuonna 1947 käynnistynyt kansalaisjärjestö, joka pyrkii edistämään taiteen saavutettavuutta kaikille kansallisella, paikallisella ja alueellisella tasolla (*Konstfrämjandet* 2020).

Alueilla toimii myös valtion tukema kulttuurineuvojien verkosto, joka toimii tietopankkina ja tukena eri taiteenalojen toimijoille (*Myndigheten för kulturanalys* 2018b).

Region Västerbotten

Alueen uudessa kulttuurisuunnitelmassa kuvataan viisi päätavoitetta, joiden kautta edistetään ammattimaisten luovan alan toimijoiden toimintaedellytysten parantamista sekä laadukasta, moninaista ja uudistavaa tarjontaa. Ammattimaisten luovan alan toimijoiden merkitystä alueelle korostetaan ja nähdään olevan ”*en viktig resurs för länets kulturliv och genom sin profession skapas kultur av hög kvalitet inom en mängd konstområden som scenkonst, film, litteratur, hemslöjd, bildkonst, spel med flera.*” (s. 21)

---

³⁰ *Myndigheten för kulturanalys* on saanut tehtäväksi selvittää vuonna 2020, kuinka kulttuuripoliittiset toimenpiteet voivat vaikuttaa taiteen vapauteen. <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2019/11/uppdrag-till-myndigheten-for-kulturanalys-att-gora-en-oversyn-av-den-kulturpolitiska-styrningens-effekter-pa-den-konstnarliga-friheten/>

Suunnitelman mukaan ymmärrys kulttuurista paikallisen ja alueellisen kehittämisen välineenä on kasvanut. Taide edistää siten sekä omia että laajempia yhteiskunnallisia tavoitteita. Tapoja mahdollistaa luovan alan toimijoiden kehitystä ovat esimerkiksi residenssitoiminnan edistäminen ja kehittäminen myös kasvavassa vuoropuhelussa kansallisen tason kanssa.

Kirjallisuus

Västerbottenin aluekirjasto kuuluu kansalliseen kirjastoverkoston ja edistää kirjastotoiminnan alueellista kehitystä. Alueelliseen kirjastotoimintaan kuuluvat kirjallisuuden ja lukemisen edistäminen. Region Västerbotten vastaa alueellisesta kulttuurineuvotoiminnasta kirjastotoiminnan ja kirjallisuuden aloilla. Aluekirjasto vastaa myös kulttuurista hoitotyössä kattaen kolme sairaalakirjastoa Uumajassa, Sekellefteåssa ja Lyckseleassa.

Musiikki, teatteri ja tanssi

Alueella toimii useita tunnettuja musiikkistudioita ja musiikkitapahtumia kuten Trästockfestivalen Skellefteåssa, Inlandsbanefestivalen Storumanissa, Umeå Jazzfestival, House of metal, kansanmusiikkifestivaali Umefolk Uumajassa ja Holmöns visfestival.

Alueella toimii yksi Ruotsin viidestä oopperatalosta, NorrlandsOperan AB, josta 60 prosenttia omistaa Region Västerbotten ja loput Uumajan kunta. NorrlandsOperanilla on vastuu tuottaa, edistää, vahvistaa ja kehittää oopperaa, musiikkiteatteria, musiikkia, tanssia ja muuta edistävää taidetta omalla alueellaan. Vastuuseen sisältyvät myös alueellinen tanssineuvontatoiminta ja alueellinen musiikkitoiminta.

Dans i Västerbotten ja Norrlandsoperan Dans ovat tärkeitä vapaan tanssikentän tukijoita. Myös Danscentrum Norr luo mahdollisuuksia taiteelliseen työhön. Dans i Västerbotten hallinnoi myös tanssiryhmien alueellista kiertuetukea sitä koskevien suuntaviivojen mukaan.

Alueella toimii Skellefteåssa sijaitseva Västerbottensteatern AB sekä useita vapaita teatteritoimijoita. Alueen teattereilla on kattavaa kiertuotoimintaa sekä Västerbottenin läänissä että muualla Ruotsissa. Västerbottensteaternilla on vastuu tuottaa, edistää, vahvistaa ja kehittää teatteria ja muuta esittävää taidetta alueellaan.

Riksteatern Västerbotten vastaa alueellisesta neuvontatoiminnasta teatterin alalla ja edistää monipuolisen ja laadukkaan esittävän taiteen saavutettavuutta koko alueella etenkin lapsille ja nuorille. Riksteatern Västerbotten hallinnoi alueellista kiertuetukea vapaille teatteritoimijoille määrättyjen suuntaviivojen mukaan.

Giron Sámi Teáhter on kiertävä laitosteatteri, jonka pääpiste on Kiirunassa, ja joka järjestää nuorisotoimintaa myös Tärnabyssa. Giron Sámi Teáhter on aatteellinen yhdistys, jonka jäsenistä valtaosa on saamelaisia yhdistyksiä ja organisaatioita.

Teatercentrum Norra saa Region Västerbottenin, Region Jämtland Härjedalenin, Landstinget Västernorrlandin ja Norrbottens läns landstingin alueellista tukea. Keskuksen toiminta tähtää parempien toimintaedellytysten luomiseen jäsenilleen, teattereille ja yksilöille, vapaan ammattimaisen teatteritaiteen kehittämiseksi.

Kuvataiteet ja muotoilu

Västerbottenissa toimii yli 130 ammattimaista kuvataiteilijaa ja taidekäsityöläistä. Suurin osa on yksityisrittäjiä ja toimii oman taiteellisen työnsä lisäksi opettajina, neuvojina ja asiantuntijoina eri yhteyksissä, organisoijina sekä hankkeiden, ohjelmien ja taiteilijavetoisten toimintamuotojen aloitteen tekijöinä.

Ruotsin taidejärjestöjen Västerbottenin alue kattaa noin 14 taideyhdistystä ja 3.000 jäsentä. Alueen taideyhdistys on tärkeä osa alueen taidekenttää ja järjestää näyttelyjä useimmiten kirjastossa.

Konstfrämjandet Västerbotten on aatteellinen yhdistys, jonka jäseniin kuuluu kansalaisjärjestöjä ja yhdistyksiä Västerbottenin alueelta. Konstfrämjandet Västerbotten jakaa vuosittain rahoitusta muun muassa kuvataidetoimintaan ja vastaa alueellisesta kuvataideneuvontatoiminnasta.

Konstnärscentrumin pohjoisin aluetoimija KC Nord järjestää toistuvia taidealan kokoontumispäiviä tavoitteenaan hahmottaa taiteen edellytyksiä ja kehittämismahdollisuuksia pohjoisessa Ruotsissa.

Julkisesti rahoitettua näyttelytoimintaa toteuttavat MAN museum Anna Nordlander, Skellefteån taidehalli, Uumajan taidehalli, Galleri Alva, Västerbottenin museo, Bildmuseet ja Vita kuben (NO).

Konstvägen Sju Älvar on 350 kilometrin mittainen taidenäyttely, joka kulkee Holmsundista Borgafjälliin.

Galleri Alvaa ylläpitävät Region Västerbotten ja Västerbottens läns landsting. Galleria on osa kulttuurikeskus Alva Kulturin Norrlandin yliopistollisessa sairaalassa Uumajassa. Se tarjoaa paikan uudensille, rajoja ylittävälle ja tutkiville taiteellisille sisällöille.

Taiteilijavetoisia ja yksityisiä gallerioita sekä näyttelytoimintaa järjestäviä taiteilijayhdistyksiä toimii Doroteassa, Lyckselessa, Nordmalingissa, Robertsforsissa, Skellefteåssa ja Uumajassa. Taiteilijaresidensseihin kuuluvat IASPI (Uumaja), Ricklunggården Saxnäs, Ateljé A-M Örträsk (yksityinen) AiR Bygdeträsk (yksityinen) ja Urfolksspår Granö. Galleri Verkligheten on ei-kaupallinen, taiteilijavetoinen nykytaideteila Uumajassa. Se saa alueen, valtion ja kunnan tukea. Tilan toimintaan kuuluvat näyttelyt, luennot ja kansainvälinen toiminta.

Umeå Konsthögskola tarjoaa korkeakoulutusta. Valmistavaa koulutusta tarjoavat Umeå konstskola, Edelviks Folkhögskola ja Solviks Folkhögskola.

Ammatillinen elokuvatoiminta

Film i Västerbotten on alueellinen elokuvan ja liikkuvan kuvan voimavarakeskus, jonka tehtävänä on tukea ja laajentaa alueen elokuvakulttuuria ja edistää audiovisuaalisen alan kehittymistä. Region Västerbotten vastaa alueellisesta neuvontatoiminnasta elokuvan alalla.

Alueella järjestetään useita vuosittaisia elokuvafestivaaleja. Suurin on Umeå europeiska filmfestival, jonka järjestäjä Folkets Bio Umeå vastaa myös I kvinnlig regi -festivaalista. Muihin elokuvatapahtumiin kuuluvat Amarnäs dokumentärfilmfestival, Adak filmfestival, Umeå Arab Filmfest, Delliemaa-Sápmi Indigenous Film & Art Festival i Tärnaby, ja VAFF, jota järjestetään Skellefteåssa yhteistyössä Nordskenin kanssa, tavoitteena kasvattaa Nordskenia yhä keskeisemmäksi elokuva-alan kohtauspaiaksi.

Kulttuuriset ja luovat alat

Valtaosa alueen kulttuuristen ja luovien alojen elinkeinotoimijoista on yksityisiä elinkeinonharjoittajia, mutta yhä laajempaa yritystoimintaa on esimerkiksi kustannuksen, median, muotoilun ja pelinkehityksen aloilla. Pelikulttuuri on kasvava kulttuurin muoto, joka pitää sisällään osaamista tekniikan ja digitaalisen kerronnan sekä kielen, historian ja tilan alueilta. Pelialan yritykset ovat merkittäviä

alueellisia kulttuuritoimijoita, joiden yhteistyötä muiden kulttuuritoimijoiden kanssa voidaan kehittää edelleen.

Region Västerbotten aikoo kuluvalle ohjelmakaudella uudistaa kulttuurisia ja luovia aloja koskevan toimintasuunnitelman. Toimintasuunnitelma merkitsee eri politiikkalohkojen yhteistyötä, toisaalta käytännön tuen tarjoamiseksi pääsyyn kansanvälisille markkinoille ja toisaalta tukimuotojen/-alustojen luomiseksi olemassa oleville toiminnoille.

Region Norrbotten

Region Norrbotten katsoo tehtäväkseen ammattimaisten kulttuuritoimijoiden toimintaedellytysten parantamisen tietoa kokoamalla, elinkeinotoimintaa kartoittamalla sekä tekemällä yhteistyötä eri politiikkalohkojen välillä. Tämä koskee yhtä lailla kulttuurihallintoa kuin elinkeinohallintoa sekä aluetta samoin kuin kuntia. Norrbottenin alueella luovan alan toimijoiden osuus asukkaista on korkein Jokimukan, Luulajan, Kiirunan ja Piitimen kunnissa. Kaikissa näistä kunnista on taiteellisen koulutuksen tarjontaa kansalaisopisto- tai korkeakoulu-/yliopistotasolla.

Erilaiset kulttuuri-ilmaukset nähdään Region Norrbottenin kulttuurisuunnitelmassa tietynlaisina painemittareina, joissa kritiikki, innovatiiviset ajatukset ja käytännöt voivat luoda demokraattista keskustelua ja väittelyä. Taiteellisen toiminnan pohjana on taiteilijoiden vapaus ja taiteen itseisarvo, ja sen oikeutus ei perustu siihen, kuinka hyvin se tukee kulloinkin tavoiteltuja yleisiä poliittisia tavoitteita.

Kirjallisuus

Alueellisella tasolla toimivat Norrbottenin aluekirjasto ja kirjallisuuden voimavarakeskus. Aluekirjasto kehittää kirjastotoimintaa sekä edistää lukemista, kirjoittamista ja kirjallisuuden välittämistä, kun taas voimavarakeskuksen päämääränä on edistää kirjallisuutta taiteenlajina sekä kirjailijuutta, kirjallisuuden julkaisemista ja kirjallisuusyhteistyötä alueella. Suuri osa keskuksen toimintaa on alueen kirjailijoille, julkaisijoille, kirjallisuuden kääntäjille ja muille kirjallisuustoimijoille suunnattu neuvonta. Tällä hetkellä neuvontaa tarjotaan etenkin rahoitukseen, markkinointiin, yhteistyöhön, kirjoittamiseen, e-kirjoihin ja omakustanteisiin liittyen.

Kuvataiteet ja muotoilu

Region Norrbotten on toteuttanut prosenttiperiaatetta vuodesta 2013. Region Norrbottens Konst vastaa taidehankinnoista ja taiteellisesta suunnittelusta alueen omissa kiinteistöissä ja toiminnoissa.

Taiteen voimavarakeskus välittää toimeksiantoja, luo näyttelymahdollisuuksia ja edistää luovien toimijoiden taloudellisia mahdollisuuksia asumiseen ja ammatilliseen toimintaan Norrbottenin alueella. Tärkeä osa toimintaa on varmistaa tiedotuksen toteutuminen sekä MU-sopimuksen (taiteilijoiden korvausta työstä ja näyttelyistä) ja prosenttiperiaatteen noudattaminen kunnissa.

Havremagasinet – Länskonsthall Boden kuuluu Ruotsin suurimpiin taidehalleihin. Se esittää sekä paikalliseen kulttuurihistoriaan kytkeytyviä näyttelyjä että pohjoismaista ja kansainvälistä nykytaidetta.

Havremagasinetin toiminnasta vastaa Havremagasinet Art Management Group yhteistyössä Bodenin kunnan ja Region Norrbottenin kanssa.

Konstmuseet i Norr – Länskonstmuseum Norrbotten Kiirunassa avattiin vuonna 2018 Kiirunan uuteen kaupungintaloon kaupungin ja Region Norrbottenin yhteistyön tuloksena. Museo toteuttaa kautta alueen näyttelytoimintaa, tapahtumia ja opetustoimintaa. Uuden aluetaidemuseon toiminnan lähtökohdiana on laaja nykyaidekäsitely ja se kattaa moninaiset taiteelliset sisällöt, muodot ja menetelmät.

Musiikki

Alueellinen musiikkitoimija Norrbottensmusiken edistää ammattimaista musiikkitarjontaa monipuolisella ohjelmistolla lapsille, nuorille ja aikuisille. Kaikissa alueen neljässätoista kunnassa järjestetään säännöllistä kiertuetoimintaa konserttijärjestäjäsopimusten ja vakiintuneen konserttijärjestäjäverkoston kautta. Luulajassa ja Piitimessä tarjontaa tuottavat alan vakituiset kokoonpanot.

Vapaa musiikkikenttä Norrbottenissa koostuu pääosin osa-aikaisesti toimivista freelancereista, jotka järjestävät itse esiintymismahdollisuuksia erilaisissa yhteyksissä. Soitinpedagogin, musiikinopettajan ja freelancemusikon yhdistelmä on yleinen, ja voi luoda myönteistä synergiaa kuten paikallisia esikuvia ja kiinnostusta sekä uusia yleisöjä. Norrbottenin alueella harva voi elättää itsensä vain freelancemusikkona.

Norrbottenin musiikkielämää täydentää joukko festivaaleja kuten Musikens makt Luulajassa, Festspelelen Piitimessä, Pitefolk Världsmusikfestival, Saltoluokta Folkmusikfestival, Kalottjazz & Bluesfestival Torniossa ja Haaparannassa sekä Inlandsbanefestivalen.

Teatteri

50 työntekijän Norrbottensteaternin tehtävänä on tarjota ammattimaista ja korkeatasoista näyttämötaidetta vaihtelevalla ohjelmistolla lapsille, nuorille ja aikuisille. Norrbottensteaternin tilat sijaitsevat Luulajassa, ja se järjestää kiertuetoimintaa eri puolilla aluetta. Norrbottensteaternilla on kiinteää yhteistyötä Luulajan Teaterhögskolanin kanssa.

Tornedalsteatern on yhteisöteatteri, jonka ohjelmistoon kuuluvat sekä harrastajateatteri että ammattimaiset tuotannot. Teatterin perustana ovat tornionlaaksolainen identiteetti ja meänkieli. Tavoitteina ovat näkyvyyden, kiinnostuksen ja tiedon lisääminen tornionlaaksolaista kulttuuria, historiaa ja meänkieltä kohtaan. Jäsenkuntina toimivat Pajala, Ylitornio, Haaparanta ja Kiiruna.

Giron Sámi Teáhter on käynnistänyt omasta ja Saamelaiskäräjien aloitteesta työn saamelaisen kansallisen näyttämön luomiseksi. Tavoitteena on saamelainen kansallisen näyttämö, joka tuo lisäarvoa saamelais-yhteisölle.

Riksteatern Norrbotten kehittää toiminnan järjestämistä alueella. Sen teatterineuvoja edistää lapsille, nuorille ja aikuisille suunnatun ammattimaisen näyttämötaiteen toimintamahdollisuuksia koko alueella.

Tanssi

Tanssi on Norrbottenin alueella teatteriin ja musiikkiin verrattuna pieni näyttämötaiteen ala. Raken-teita on tarve kehittää kaikilla tasoilla, ja siten parantaa ammattitanssijoiden edellytyksiä toimia ja asua alueella. Vuodesta 2017 alueellisen tanssineuvoston tehtävänä on ollut kehittää tanssin alalla toimivien organisaatioiden ja muiden toimijoiden yhteistyötä sekä luoda toimintasuunnitelma tanssialan pitkäjänteiseksi kehittämiseksi alueella. Neuvostoon kuuluvat tällä hetkellä Dans i Nord, Norrbottenin tanssineuvoja, Riksteatern sekä Region Norrbottenin kulttuuriyksikön edustaja.

Dans i Nord on Norrbottenin alueellinen resurssi- ja kehittämiskeskus tanssin alalla. Toimintaa rahoittavat Piitimen kunta, Region Norrbotten sekä Kulturrådet. Tavoitteena on järjestää, tuottaa ja välittää ammattimaista tanssitaideita. Tanssineuvojan tehtävänä on edistää mahdollisuuksia tanssin kohtamiseen sekä antaa asiantuntijatukea tanssikenttää koskevissa kysymyksissä. Tanssineuvoja toimii välittäjänä tanssikentän ja muiden yhteiskunnan toimijoiden kuten koulujen, yritystoimijoiden, kuntien ja yksilöiden välillä.

Danscentrum Norr on vapaan tanssitaiteen yhdistys pohjoisessa Ruotsissa. Se saa keskeisen rahoituksensa Kulturrådetilta, mutta tukijoita ovat myös alue ja kunnat.

Kulttuuriset ja luovat alat

Turismi ja matkailuelinkeino ovat kasvaneet viime vuosina Norrbottenissa eniten, ja ne määrittellään uusiksi peruselinkeinoiksi. Toimijat kuten Havremagasinet, Kiirunan aluetaidemuseo, taidehallit, taide-toimijat sekä kuvataiteilijat ja muotoilijat voivat osaltaan edistää matkailuelinkeinon kehitystä.

Duodji on saamelaisten valmistama taidekäsiyö, joka perustuu saamelaisiin perinteisiin, muotoiluun, kuvioihin ja väreihin. Sámi Duodjin ilmaiset toimivat myös vahvistuksena perinteisen saamelaisen käsityön aitoudesta. Sameslöjdstiftelsen Sámi Duodji on kansallinen säätiö, joka sijaitsee Jokimukan kunnassa. Säätiö tukee kolmea kansallista Duodiin kehittäjää, ja saa toimintatukea Nämnden för hemslöjdsfrågorilta (NFH).

Alueellisen elokuvayhtiön Film pool Nordin tehtäviin kuuluu sekä elokuvakulttuurin että alan elinkeinotoiminnan edistäminen. Yhtiön omistavat yhdessä Region Norrbotten sekä alueen 11 kuntaa. Film pool Nord sijoittaa projektiehdotuksiin ja arvioi niiden laatua taiteellisesta sekä yleisön ja alueen näkökulmista. Alueella on erityistä osaamista äänen alalla tallennuksesta jälkituotantoon. Tässä yhteistyötä tekevät Luulajan teknisen yliopiston äänitekniikkokoulu ja Norrbottenin elokuvakehitys.

BD Pop on kehitysyritys, alueen populaarimusiikin voimavara- ja tuotantokeskus, jonka tehtävänä on tukea vapaata musiikkikenttää, alueen artisteja ja musiikkituottajia sekä vahvan musiikkialan kehitystä. Kehitysyrityksen omistavat Region Norrbotten sekä Bodenin, Jokimukan, Luulajan, Pajalan, Piitimen, Älvsbynin, Ylikainuun ja Ylitornion kunnat. BD Popstudion on tärkeä voimavara ja yhteistyökeskittymä alueen muusikoille, biisintekijöille, tuottajille ja tekniikoille.

Kansainväliset verkostot

Luovan alan toimijoita arvioidaan suhteessa kansalliseen ja kansainväliseen tasoon enemmän kuin koskaan aiemmin. Norrbottenin ammattimaisten luovien toimijoiden yhteydet ja vaihto muiden kansallisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa ovat tärkeitä.

Residenssitoiminta mahdollistaa muualta tulevien taiteilijoiden oleskelun Norrbottenissa tiettyjä aikoja, ja siten taiteellisten vaikutteiden virtausta eri taiteenaloilla. Musiikin alalla ylläpidetään vuosittaista säveltäjäresidenssiä, joka toimii Norrbotten Big Bandin ja nykymusiikin kamarimusiikkikokoonpano Norrbotten NEOn yhteydessä. Tanssin alalla pienimuotoisempaa residenssitoimintaa toteuttaa Dans i Nord, ja laajempaa residenssitoimintaa on suunnitteilla yhdessä useamman alueen kunnan kanssa. Taiteen voimavarakeskus toteuttaa kolmivuotista residenssihanketta yhdessä Norrbottenin kuntien ja taide- ja kulttuurilaitosten kanssa. Havremagasinetin taidehallilla on toistuvaa residenssitoimintaa ja monen eri maiden taiteilijoita osallistuu myös suurempaan Barents-hankkeeseen.

Taiteilijapolitiikka kuntatasolla

Paikallisella tasolla ei ole taiteilijapolitiikkaan liittyviä lakeja tai muuta sääntelyä, mutta kunnissa taiteilijat ja luovat toimijat nähdään laajalti voimavaroina yhteiskunnallisessa kehittämisessä. Alueelliset rahoitusmallit ja verkostot ovat johtaneet siihen, että taiteellisen toiminnan kantavana rakenteena on yhteistoiminta alueen kuntien välillä ja yli alueellisten rajojen.

Uumaja

Uumajan kaupungin kulttuuripoliittisessa ohjelmassa vuodelta 2010 todettiin korkea ammatillinen osaaminen taide- ja kulttuurilaitoksissa, musiikkikouluissa, näyttämötaiteen vapaissa ryhmissä ja etenkin yksittäisinä ammatinharjoittajina toimivien taiteilijoiden keskuudessa. Nämä nähdään keskeisessä asemassa taiteellisen laadun sekä Uumajan taide- ja kulttuurielämän kehittämisessä.

Uumajan kaupunki omistaa osin ja vastaa keskeisesti *Norrlandsoperanista* ja Västerbottenin museosta, joista molemmissa on korkeatasoista ammatillista osaamista, ja joilla on suuri alueellinen vastuu omilla aloillaan. *Norrlandsoperan* toimii koko pohjoisessa Ruotsissa keskeisenä voimavarana oopperan, tanssin, musiikin, festivaalien ja sinfoniaorkesterin tuotannoille ja vierailuille. Västerbottenin museo on aluemuseo, joka vastaa koko Västerbottenin kulttuurihistoriallisesta perinnöstä. Museon päätehtäviä on säilyttää, hoitaa ja elävöittää kulttuuriperintöä nykyisille ja tuleville sukupolville.

Uumajassa on hyviä koulutusmahdollisuuksia ja monia koulutettuja taiteilijoita. He tarvitsevat työmahdollisuuksia, näyttelyitä, työtiloja ja työskentelyapurahoja, jotta voivat syventää ja kehittää osaamistaan sekä osaltaan vahvistaa Uumajan asemaa kansallisella ja kansainvälisellä taidekentällä.

Siksi Uumajan tavoitteina on:

- luoda parempia taloudellisia, paikallisia ja taiteellisia edellytyksiä taide- ja kulttuurilaitoksille, musiikkikouluille ja vapaille ryhmille, jotta ne voivat toimia, tehdä yhteistyötä ja kehittää sekä ammattimaista toimintaa että nuoria lahjakkuuksia
- kehittää ja luoda lisää koulutusmahdollisuuksia ammattimaisille soittajille, laulajille, tanssijoille, näyttelijöille, elokuvantekijöille ja kulttuurituottajille
- kehittää Uumajan ammattitaiteilijoiden toimintamahdollisuuksia uusilla työtälisuuksilla, näyttelyillä, työtiloilla ja työskentelyapurahoilla.

Luulaja

Luulajan kulttuurilautakunta määrittelee tuoreimmassa kulttuurisuunnitelmassaan keskittyvänsä vahvistamaan yksittäisiä taiteellisen toiminnan muotoja, joiden kautta voidaan edistää yleisesti kulttuurialan kehitystä. Tämä toteutuu kohonneella laadulla sekä syventymisellä tiettyihin taiteellisen ilmaisun muotoihin. Erilaiset taiteen muodot ja näiden risteämät muodostavat taiteellisen toiminnan pohjan. Näiden kehittymismahdollisuuksien parantaminen luo suurempaa, laajempaa ja entistä osaavampaa kulttuurielämää, joka kehittää edelleen kulttuuria ja kulttuuritoimijoita. Kehitysalueita ovat rahoituksen lisääminen taiteellisiin tuotantoihin, osaamisen kehittäminen julkisen taiteen alalla, tasokkaiden tilojen ja näyttelymahdollisuuksien saatavuuden lisääminen sekä kansainvälisen taidebiennaalin vakiinnuttaminen.

Kuvataiteet ja muotoilu

Taidehalli Kulturens husissa tarjoaa valikoiman taidenäyttelyitä, järjestää taidekasvatusta etenkin lapsille ja nuorille sekä toimii tärkeänä LAB:in (Luleå Art Biennial) sekä Bok & Bild -festivaalin tapahtumapaikkana. Luulajan kunnan työtilastipendi tukee nuoren taiteilijan työskentelyä vuoden ajan. Luulaja on tehnyt päätöksen sitoutua prosenttiperiaatteeseen taiteen määrärahoista julkisessa rakentamisessa. Tärkeä toimintamuoto on Konstnärernas kollektivverkstad, joka tarjoaa taiteilijoille yhteistä työskentelytilaa sekä toimii tapaamispaikkana ja osaamiskeskuksena.

Tanssi

Tanssialan toiminta Luulajassa on painottunut yhdistysosallistumiseen, joka kytkeytyy sekä vapaa-aika-että kulttuurihallintoon, ja jossa tanssi nähdään sekä liikuntana että taiteenalana. Kulturens hus on yhdessä Dans i Nordin kanssa luonut esityssarjan, joka tarjoaa säännöllisesti vierailuvia, ammattimaisia tanssiesityksiä. Vastauksena ammattimaisen, liikkeeseen pohjautuvan esitystaiteen tarpeeseen on noussut esiin vapaa ryhmä Dansinitiativet, jonka tavoitteena on tarjota laadukasta ja ajankohtaista tanssi- ja sirkustaidetta kaikenikäisille Norrbottenin alueella.

Elokuva

Elokuva ja visuaalisen kulttuurin ala ovat nostaneet Luulajan ja Norrbottenin alan kartalle Filmpool Nordin valtakunnallisen tuotantotoiminnan kautta. Filmpool Nord toteuttaa myös lapsille ja nuorille suunnattua elokuvakasvatustoimintaa, jossa toteutetaan yhdessä animaatioita, dokumentteja ja lyhytelokuvia. Folkets bio tarjoaa myös näytöstoimintaa, suurten oopperatuotantojen live-näytöksiä ja filmifestivaaleja. Filmpool Nord ja Kulturskolan edistävät yhteistyössä koulukinotoiminnan käynnistämistä Luulajassa.

Kirjastot ja kirjallisuus

Luulajan kunnan kirjastotoiminnalla on vahva usean kirjaston ja kahden kirjastoauton muodostama rakenne. Norrbottenin aluekirjasto tukee yhteistyötä ja kirjastotoiminnan kehittämistä. Kirjallisuutta kehitetään myös Luulajan kattavan kirjasto-ohjelman kautta.

Musiikki

Musiikki on Luulajassa suurin taiteenala lukuisten laulajien, soittajien ja sovittajien myötä. Tärkeitä tiloja musiikkitoiminnalle ovat Kulturens hus, Lillan, Ebeneser ja Föreningsgatan 7. Suurempien keikkojen järjestämispaikkoja ovat Luleå Energi Arena ja Coop arena. Luulajassa toimii joukko toistuvia musiikki-tapahtumia.

Teatteri

Luulajan kunnassa teatterialalla on vahva rakenne, jonka muodostavat Norrbottensteatern, Teaterhögskolan, kolme vapaata teatteriryhmää sekä harrastajateatteriyhdistykset, yksittäiset toimijat ja organisoijat. Tärkeä osa vapaiden teatteriryhmien työtä toteutuu osana koulujen Skapande skola -toimintaa, sairaalaklovnissa sekä vuosittain järjestettävässä Julkalendern-tapahtumassa. Teatterin kautta kehitetään myös muita ammattiryhmiä yhteiskunnan eri alueilla.

Taide- ja taiteilijapolitiikan ymmärrys ja rooli Suomen kulttuuripolitiikassa

Suomalaista taiteilijapolitiikkaa muotoilee ja ohjaa etenkin opetus- ja kulttuuriministeriö, ja sen pohjana on suhteellisen monihaarainen lainsäädäntö³¹. Taiteilijapolitiikan päämääränä on turvata taiteellisten ilmaisujen moninaisuus sekä hyvät edellytykset taiteelliselle työlle. Keskeisiin toimijoihin kuuluvat Taiteen edistämiskeskus, Suomen elokuvasäätiö sekä useat kolmannen sektorin toimijat.

Taiteilijapoliittinen selvitys vuodelta 2018³² painottaa kolmea keskeistä kehittämisen aluetta:

- Taiteen yhteiskunnallinen rooli ja sen kulttuuriset, sosiaaliset, ympäristölliset ja taloudelliset vaikutukset tulee tunnistaa selkeämmin. Taide tulee nähdä osana laajentuvaa palvelusektoria ja elinkeinotoimintaa. Taiteen rahoitusta tulee kasvattaa, ja myös muiden hallinnonalojen kuin kulttuurin tulee osallistua rahoitukseen.
- Taiteellisen toiminnan rahoitusta tulee kehittää strategisen ja ekosysteemiajattelun mukaisesti. Rakenteiden tulee olla joustavia, ja niiden tulee tukea pitkäjänteistä kehitystä. Taiteen edistämisen alueellisia rakenteita tulee vahvistaa.

³¹ Muun muassa tekijänoikeuslaki, laki valtion taiteilija-apurahoista, laki Taiteen edistämiskeskukselta, laki valtion rahoituksesta elokuvakulttuurin edistämiseen, teatteri- ja orkesterilaki sekä laki ylimääräisistä taiteilijaeläkkeistä.

³² Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018b.

- Taiteellinen toiminta tulee ymmärtää työksi. Taiteelliseen koulutukseen tehtyjä investointeja tulee hyödyntää enemmän. Taiteilijoiden mahdollisuuksia saada elantonsa taiteellisesta työstään tulee parantaa.

Tuorein hallitusohjelma (2019) määrittelee tavoitteiksi työllisyyden ja työolosuhteiden parantamisen luovilla aloilla sekä kulttuuritoiminnan edellytysten parantamisen. Hallitusohjelmassa ei ole erikseen kirjauksia taiteilijapolitiikasta.

Alueellinen taiteilijapolitiikka

Puolet taiteilijoista ja luovista toimijoista Suomessa toimii pääkaupunkiseudulla. Mahdollisuutta toimia eri puolilla koko maata on kuitenkin tavoiteltu, jotta taidetta olisi kaikkien kansalaisten saatavilla (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017).

Keskushallinnon taiteilijapolitiikkaa koskeviin alueellisiin rakenteisiin kuuluvat Taiteen edistämiskeskus, aluehallintovirastot ja ELY-keskukset. Tärkeää esittävien taiteiden ja klassisen musiikin alojen taiteilijoiden läsnäololle ja toiminnalle alueilla on valtion tukemien taide- ja kulttuurilaitosten verkosto.

Keskeinen taiteilijapoliittinen vastuu on Taiteen edistämiskeskuksella, jolla on aluetoimipiste 11 paikkakunnalla sekä 40 kehittämistehtävissä työskentelevää läänintaiteilijaa.

Oulussa sijaitsee Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun aluetoimipiste. Kaksi läänintaiteilijaa työskentelee taiteen edistämisen projekteissa liittyen liikkuvuuteen ja moninaisuuskykyyn, fokuksena saamelaistaide. Yksi läänintaiteilija keskittyy välittäjätoiminnan ja asiantuntijuuden kehittämiseen painopisteenä biotaide. Pohjois-Pohjanmaalla myönnettiin vuonna 2018 tukea 109 hakijalle, mikä vastasi 3,9 prosenttia kaikista Taiteen edistämiskeskuksen apurahan saajista (Taike 2019b, s. 19; 44).

Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan aluetoimipiste sijaitsee Vaasassa. Kaksi läänintaiteilijaa keskittyy välittäjätoiminnan ja asiantuntijuuden lisäämiseen valokuvataiteen ja pohjoismaisen yhteistyön aloilla. Pohjanmaalla myönnettiin vuonna 2018 apurahaa 42 hakijalle, mikä vastasi 1,5 prosenttia koko maan Taiken apurahan saajista (Taike 2019b, s. 19; 44).

Oulussa ja Vaasassa toimivien ELY-keskusten tavoitteisiin kuuluu kulttuurin ja luovan talouden edistäminen. Kummallakaan ei ole varsinaisia hankkeita näihin liittyen. Myöskään ELY-keskusten yhteydessä toimivat Business Finland -toimipisteet eivät nimeä kulttuurisektoriin liittyvää toimintaa.

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston päätoimipaikka on Oulussa ja Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston päätoimipaikka Vaasassa. Niiden toiminta kulttuurin alalla liittyy etenkin kirjastoihin, jotka voivat hakea erityisiä alueellisia kehittämisavustuksia.

Valtionosuusjärjestelmän kautta tuettu taide- ja kulttuurilaitosten verkosto pitää sisälleen teattereita, orkestereita ja museoita sekä Oulussa että Vaasassa. Niiden toiminta liittyy osin paikalliseen taiteilijapolitiikkaan.

Pohjois-Pohjanmaan liitto näkee kulttuurin osana alueellista kehittämistä, ja etenkin osana sosiaali- ja terveyspalveluja, joiden tavoitteena on vahvistaa alueen asukkaiden hyvinvointia.

Kulttuurin eri aloista alueella kootusta yhteenvedosta voidaan hahmottaa tiettyjä taiteilijapoliittisia ulottuvuuksia. Maakuntaliiton mahdollista osuutta toimintojen rahoituksesta ei tarkenneta. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2019b, Rytönen 2018, Kerätär 2019.) Yhteenveto sisältää:

- 29 yleistä kirjastoa ja 12 kirjastoautoa
- 2 valtionosuuden piirissä olevaa museota
- 9 elokuvateatteria ja 3 elokuvafestivaalia/-tapahtumaa
- 7 taiteilijaresidenssiä
- tanssin, valokuvan ja elokuvan aluekeskukset
- 5 ammattiteatteria
- 1 sinfoniaorkesteri
- 46 erilaista kulttuuritapahtumaa.

Tanssin, elokuvan ja valokuvan aluekeskukset ovat kolmannen sektorin toimijoita, joilla on vaihteleva historia ja asema. Niillä on tietty valtion tuki, ja monipuolisia yhteistyöverkostoja alueellisella ja paikallisella tasolla.

Oulun elokuvakeskus toimii kulttuuritalo Valveessa ja ylläpitää elokuvateatteria, arkistoa ja erityiskirjastoa. Yhdistys on perustettu vuonna 1973 tehtäväänään elokuvakulttuurin edistäminen koko pohjoisessa Suomessa. Toiminta on suunnattu niin kansainvälisen tason ammattilaisille kuin lapsille esimerkiksi vuosittaisen kansainvälisen lastenelokuva-tapahtuman kautta.

Pohjoinen tanssin aluekeskus koostuu neljästä toimijasta, joihin kuuluu Oulusta JoJo – Oulun tanssin keskus. JoJo on ammattimaisen nykytanssin tuotantokeskus, jolla on kansainvälinen ohjelmisto, residenssiohjelma sekä vuosittain järjestettävä festivaali.

Pohjoinen valokuvakeskus toimii yhdessä Oulun kaupungin kanssa valokuvataiteen edistäjänä ja asiantuntijana Pohjois-Suomessa ja Barentsin alueella. Kulttuuritalo

Valveella järjestettävän näyttelytoiminnan lisäksi keskus tarjoaa tukea valokuvataiteen ammattilaisille sekä ylläpitää valokuvataiteen kirjastoa.

Alueen taiteilijaresidenssejä on kartoitettu osana Oulun kulttuuripääkaupunkivuoden 2026 hakemusvalmistelua. Kartoituksessa on havaittu kymmenkunta eri aloilla toimivaa residenssiä ja joitakin suunnitteilla olevia. Taiteilijaresidenssien merkitys niin ammattilaistoimijoille kuin kaupunkien ja alueiden elinvoimalle on tunnustettu alueella suhteellisen hiljattain. Eri toimintamuodoilla on hyvin erilaiset painopisteet ja vaihtelevat rahoituslähteet.

Pohjanmaa

Pohjanmaan liiton ja *Svenska Österbottens förbund för utbildning och kulturin* (SÖFUK) yhteisen kulttuuriohjelman visiona ovat kulttuurin integrointi osaksi yhteiskuntaa, monipuolinen kulttuuritoiminta kaikkien asukkaiden saatavilla sekä laaja kirjo osaavia taiteen ja kulttuurin tuottajia.

Eräs tavoite on vahvistaa taide- ja kulttuurikoulutusta kaikilla tasoilla. Tämän nähdään osaltaan kehittävän ja vahvistavan kulttuuriperintöä ja identiteettiä alueella. Yhteistyöllä alueella toimivien taiteilijaverkostojen, taiteilijaresidenssien ja taideyhdistysten kanssa tuetaan ammattilaisia ja koulutusten sisältöjä sekä luovien alojen ammattien ja yrittäjyyden kehittämistä.

Kirjallisuuden alalla korostetaan sanataiteen opetusta, joka vahvistaa kielitajua ja kirjoitankykyä. Kirjamessuja ja kirjallisuusfestivaaleja kehitetään pohjalaisen kirjallisuuden foorumeina.

Taiteilijaresidenssitoiminta nähdään kehittämiskohteena etenkin Keski-Pohjolan alueella. Yhteistyö ja toiminta vierastaiteilijoiden kanssa luo paikallisille toimijoille mahdollisuuksia uusiin kansainvälisiin yhteyksiin.

Tavoitteisiin kuuluu kulttuurialan yrittäjyyden kehittäminen sekä rahoitusrakenteiden laajentaminen eri hallinnonaloille. Erityisesti nimetään media- ja elokuvatuotanto, muotoilu sekä kulttuuri- ja luontomatkailu.

Pohjanmaan liitto on mukana eurooppalaisessa käsityöalan *Craft Code* -hankkeessa sekä *Baltic Sea Cultural Cities* -hankkeessa. SÖFUK ylläpitää taiteilijaresidenssi Stundarsia, jakaa vuosittain noin 50 000 euroa kulttuuritukea ja toimii aktiivisesti Keskipohjolakomiteassa. Se osallistuu myös kirjallisuustapahtuma *LitteraTur- och Returiin* yhteistyössä ruotsinkielisen Pohjanmaan toimijoiden kanssa.

Ammattikorkeakoulu Novia Pietarsaassa ja Seinäjoen ammattikorkeakoulu tarjoavat kulttuurituotannon ja -yrittäjyyden koulutusta. Noviasa on koulutustarjontaa myös kuvataiteen, musiikin, muotoilun sekä näyttämötaide- ja musiikkipedagogiikan aloilla.

Vaasan seudulla toimii kuntien omistama elinkeino- ja kehitysyritys Vasek. Yhtiön omistavat Vaasan, Mustasaaren, Maalahden, Laihian, Isonkyrön, Korsnäsin ja Vöyrin kunnat, ja se vastaa alueellisesta kehittämisestä. Vasek kartoitti vuonna 2010 alueen musiikkialaa ja ehdotti keinoja musiikkialan ekosysteemin vahvistamiseksi (Vasek 2010). Vaikka mahdollisista panostuksista ei ole tarkkaa tietoa, on selvää, että alueella on aktiivinen musiikkikenttä, johon kuuluu kaupallisia, julkisia sekä kolmannen sektorin toimijoita.

Alueella toimii kaksi elokuvakeskusta, jotka tarjoavat yhteistyössä alueellista tietoa elokuvakulttuurista suomeksi ja ruotsiksi. Elokuvakeskus Botnia järjestää elokuvatapaamisia, seminaareja ja festivaaleja, ja toimii arkistoinnin, tutkimuksen ja mediakasvatuksen aloilla. *Finlandssvenskt Filmcentrum* edistää elävää ruotsinkielistä elokuvakulttuuria ja ylläpitää aluetoimipistettä Vaasassa.

Pohjanmaan tanssin aluekeskus on ollut vuodesta 2010 osa kansallista tanssin aluekeskusten verkostoa, ja toimii Pohjanmaan kolmen maakunnan alueella: Pohjanmaalla, Etelä-Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla. Toiminta on kaksikielistä. Keskus edistää tanssitaiteilijoiden toimintaa alueella, sekä edistää toiminnallaan tanssin näkyvyyttä ja saatavuutta kaikille. Tanssin aluekeskus järjestää esityksiä, vierailuja, seminaareja, työpajoja sekä toimii välittäjänä ja tiedottajana tanssin alalla.

Wasa Teater on alueen kuntien yhdessä rahoittama ruotsinkielinen ammattiteatteri, jolla on toimintaa koko alueella. Vaasassa sijaitsevan teatteritalon näyttämöiden ohella sillä on useita alueellisia näyttämöitä eri puolilla Pohjanmaata etenkin nuorisjärjestöjen ja kotiseutuyhdistysten tiloissa.

Taiteilijapolitiikka kuntatasolla

Uudistetussa laissa kuntien kulttuuritoiminnasta on ensi kertaa nimetty kuntien vastuu luoda edellytyksiä ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja toiminnalle. Laki tuli voimaan 1.3.2019 ja sen toteutus on kehitysvaiheessa.

Oulu

Oulun kaupungin kulttuuristrategiassa (*Kulttuuristrategia 2030*) painotetaan ammattimaisten taide- ja kulttuuritoimijoiden keskeistä roolia ”kulttuuri-ilmastonmuutoksessa”, jonka kaupunki haluaa toteuttaa. Kaupungin tavoitteina on taiteellisen toiminnan tukeminen, mutta myös elinkeinotoiminnan ja luovan alan kehittäminen osana aluetaloutta. Tavoitteiden toteuttamiseksi:

- luodaan aktiivisesti kumppanuusmuotoja ja työtiloja taiteen ja luovien alojen ammattilaisille
- lisätään avustuksia taiteen ammattilaisten työn tukemiseen sekä koko kulttuurisektorin kansainvälistymiseen
- luodaan toimintaa, jolla parannetaan taiteen ammattilaisten työskentelymahdollisuuksia kaupungin eri toimialoilla sekä yksityisellä sektorilla
- käynnistetään ohjaustoimintaa tukemaan taiteilijoiden ja kulttuuriorganisaatioiden hanketoimintaa ja rahoitusmahdollisuuksia
- luodaan uusia ja yllättäviä yhteyksiä taiteen, tieteen, talouden ja teknologian välille
- tuetaan tapahtumapolitiikalla ympärivuotisesti omaleimaisten tapahtumien järjestämistä.

Oulun pääkirjasto hoitaa alueellista kehittämistehtävää. Kaupungissa sijaitsee 23 kirjastoa, ja alueellinen kirjastoverkosto kattaa lähes 50 kirjastoa. Ohjelmatyötä toteutetaan yhdessä Oulun kirjailijaseuran kanssa.

Museo- ja tiedekeskus Luuppi vastaa museotoiminnan, kulttuuriympäristötehtävän ja taidemuseotoiminnan kehittämisestä alueella.

Oulun taidemuseo toimii Luupin osana ja järjestää myös nykytaiteilijoiden näyttelyitä. Museo vastaa myös taiteen tuomisesta osaksi rakennushankkeita prosenttiperiaatteen mukaisesti.³³

Kaupungissa toimii kaksi esittävän taiteen taide- ja kulttuurilaitosta, jotka ovat valtionosuuden piirissä ja joissa työskentelee taiteellista henkilökuntaa. Oulun sinfoniaorkesterissa työskentelee 61 ammattimuusikkoa ja sitä johtaa ruotsalainen kapellimestari Johannes Gustavsson. Oulun Kaupunginteatteri on kaupunkikonserniin kuuluva osakeyhtiö, jossa työskentelee 30 henkilön taiteellinen henkilökunta. Oulun kaupunki omistaa myös musiikkijuhlasäätien, joka järjestää vuosittain lukuisia musiikkitapahtumia.

Kaupunki tukee joukkoa kolmannen sektorin organisaatioita, ja on solminut 15 kumppanuussopimusta. Kulttuurikumppaneihin kuuluvat alueelliset elokuvan, valokuvan ja tanssin keskuksat sekä Oulun kirjailijaseura, Oulun Sarjakuvaseura sekä Oulun Taiteilijaseura.

Taiteilijaseura ylläpitää taidelainaamoja sekä galleriaa, jossa taiteilijat voivat tuoda taidettaan esille maksua vastaan.

---

³³ Oulu sitoutui prosenttiperiaatteeseen jo vuonna 1960. http://prosenttitaide.ouka.fi/tietoa/prosenttitaide_ou-lussa.php

Kaupunki jakaa ateljeetukea noin 50 taiteilijalle. Vuonna 2019 yhteenlaskettu tukisumma oli 56 000 euroa.³⁴

Vaasa

Vaasan kaupungin tuoreimmassa kulttuuri- ja liikuntaohjelmassa ei mainita taiteilijoita tai kulttuuritoimijoita. Kaupunki kuitenkin toteuttaa perinteisiä taiteilijoiden tukimuotoja paikallisen rahoituksen muodossa.³⁵

Vaasassa toimii kymmenkunta kirjastotoimipistettä. Vaasan kaupunginkirjastolla on alueellinen kehittämistehtävä Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan alueella.

Kaupungissa toimii kolme esittävän taiteen taide- ja kulttuurilaitosta, jotka ovat valti-onosuuden piirissä ja joissa työskentelee taiteellista henkilökuntaa. Vaasan kaupungin-orkesterissa soittaa 31 muusikkoa, *Wasa Teaterin* taiteelliseen henkilökuntaan kuuluu 29 henkilöä (mukaan lukien vierailijat) ja Vaasan kaupunginteatterin ensamblen muodostaa 28 henkilöä (mukaan lukien vierailijat).

Taidemuseotoiminta on osa kaupungin museokeskusta, jonka päätoimipiste on Pohjanmaan kulttuurihistoriallinen museo. Kuntsin modernin taiteen museo esittää nykytaidetta. Vaasan museokeskus vastaa museotoiminnan, kulttuuriympäristötehtävän ja taidemuseotoiminnan kehittämisestä alueella.

Vaasan taidehalli esittää visuaalista kulttuuria eri muodoissaan. Taiteilijat voivat tuoda taidettaan esille maksua vastaan gallerioissa, joihin kuuluvat IBIS ja Black Wall.

Vaasa on vuodesta 1960 toteuttanut prosenttiperiaatetta rakennushankkeissaan, ja pyrkii laajentamaan periaatetta myös sosiaali- ja terveysalalle.³⁶

Luovalla alalla on niukasti toimintaa, ja sen toimintaa halutaan kehittää.³⁷

---

³⁴ Taide- ja kulttuurilaitoksia lukuun ottamatta Oulun kaupungin tuki kulttuurille kohdistui kulttuurikumppaneille (avustus vuositasona yhteensä 760 000 euroa) sekä muihin kulttuuriavustuksiin (noin 197 000 euroa vuonna 2019). Oulun valistustalorahaston kautta jaettiin lisäksi noin 75 000 euroa taiteellisiin tuotantoihin. (Oulun kaupunki 2019c.)

³⁵ Puhelinkeskustelu Sanna Bondasin kanssa. Tuki kulttuuritoimintaan taide- ja kulttuurilaitoksia lukuun ottamatta on noin 80 000 euroa.

³⁶ Även om Vasa stad antog principen om 1%-regeln redan 1960, har någon systematisk applicering av den inte skett (Karttunen & Herranen 2013).

³⁷ Puhelinkeskustelu Sanna Bondasin kanssa. Hän mainitsi etenkin kulttuurimatkaailun mahdollisuudet.

4 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tässä työpaperissa loimme katsauksen kulttuuripolitiikan harjoittamiseen Suomessa ja Ruotsissa. Maiden kulttuuripolitiikan pohjana on kulttuuripolitiikan pohjoismainen malli, jolle ovat ominaisia taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden edistäminen eri puolilla maata.

Samalla Suomea ja Ruotsia leimaavat useat historialliset erot liittyen esimerkiksi kulttuurisen moninaisuuden ja monikulttuurisuuden kysymyksiin. Historiallisesti Suomesta on muutettu ulkomaille, kun taas Ruotsiin on viimeisen sadan vuoden aikana muuttanut suuri määrä erilaisia ihmisryhmiä. Myös suhtautuminen esimerkiksi maiden kansalliskieliin, kansallisiin vähemmistökieliin ja vähemmistöryhmiin on erilainen.

Tässä katsauksessa tarkastelimme kulttuuripolitiikkojen harjoittamisen yhtäläisyyksiä ja eroja paikallisesta näkökulmasta. Valitsimme katsaukseen neljä kaupunkia: Oulun, Vaasan, Uumajan ja Luulajan. Kaupungit ovat monessa suhteessa varsin samankaltaisia. Ne on perustettu samoihin aikoihin ja sijaitsevat maiden pohjoisosassa varsin samankaltaisen etäisyyden päässä pääkaupungeista. Kaikki neljä kaupunkia ovat yliopistokaupunkeja, joilla on omanlaisensa profiili ja painopisteet.

Vertailimme kaupunkeja neljän kulttuuripoliittisen teeman kautta.

- **Kulttuuripolitiikan julkiset rakenteet:** kuinka kaupunkien ja alueiden kulttuurihallinto on järjestetty?
- **Keskeiset kulttuuritoimijat ja kulttuuripalvelut:** kuinka kaupungit ovat valinneet järjestää kulttuuripalvelunsa käytännössä?
- **Kulttuurinen moninaisuus:** kuinka kysymys kulttuurisesta moninaisuudesta huomioidaan paikallisissa ja alueellisissa hallintorakenteissa?
- **Taide- ja taiteilijapoliittiset ratkaisut:** kuinka taiteilijoiden asema ja merkitys ymmärretään paikallisesta ja alueellisesta näkökulmasta?

Kaksi ensimmäistä – kulttuuripolitiikan julkiset rakenteet sekä keskeiset kulttuuritoimijat ja kulttuuripalvelut – liittyvät kulttuuripolitiikan paikallisiin rakenteisiin ja edellytyksiin. Kaksi jälkimmäistä – kulttuurinen moninaisuus sekä taide- ja taiteilijapoliittiset ratkaisut – taas kytkeytyvät maiden ajankohtaisiin kulttuuripoliittisiin keskusteluihin. Moninaisuuteen liittyvää keskustelua käydään enenevässä määrin ja taiteilijapolitiikasta on molemmissa maissa toteutettu tuoreita selvityksiä. Myös luovien alojen korostuminen on osaltaan vaikuttanut siihen, kuinka taiteilijat suhteessa kulttuuripolitiikkaan asemoidaan.

Heti katsauksen alussa kävi selväksi, että kulttuuripolitiikan harjoittaminen paikallisella tasolla on monin tavoin sidoksissa alueellisen ja kansallisen tason kehyyksiin. Nämä kehyykset osoittautuivat maissa varsin erilaisiksi, millä on keskeinen merkitys myös alueellisen kulttuuripolitiikan edellytyksille.

Alueellinen taso on kulttuuripolitiikassa hallinnollisten rakenteiden näkökulmasta huomattavasti voimakkaampi Ruotsissa kuin Suomessa. Vuodesta 2011 toteutetun kansallisen yhteistoimintamallin rahoitusta kanavoidaan alueellisen tason kautta. Alueet myös koordinoivat kulttuurisuunnitelmien laadintaa yhdessä alueen kuntien ja luovien alojen toimijoiden kanssa. Kulttuurisuunnitelmien myötä strategiset painopisteet määritellään Ruotsissa alueellisella tasolla Suomea täsmällisemmin. Suomessa kulttuuripolitiikan aluehallinnon rakenne on Ruotsiin verrattuna hajanainen.

Kansallinen taso on molemmissa maissa olennainen paikallisen kulttuuripolitiikan kehys. Suomessa kansallisen tason ohjausta on toteutettu etenkin lainsäädännön kautta: kunnissa merkittävä on esimerkiksi laki kuntien kulttuuritoiminnassa. Ruotsissa kulttuuripolitiikkaan painottuvaa lainsäädäntöä on vähemmän, mutta sekä paikallista että alueellista tasoa ohjaavat valtiopäivien hyväksymät kulttuuripoliittiset tavoitteet.

Tiivistettynä katsaus osoitti, että neljän tarkastelukaupungin kulttuuripolitiikan julkiset rakenteet sekä keskeiset kulttuuritoimijat ja kulttuuripalvelut ovat monin osin samankaltaisia. Ne heijastavat siten maiden yhteisiä kulttuuripoliittisia juuria.

Keskeinen ero näkyy aluetason asemassa. Ruotsissa aluetaso on Suomesta poiketen keskeinen kulttuuritoiminnan rahoittaja sekä taide- ja kulttuuripalveluiden järjestäjä paikallisella tasolla. Ruotsissa alueilla on Suomesta poiketen verotusoikeus, jonka myötä kulttuurirahoitusta kanavoidaan kolmelta hallinnon tasolta. Vastuuta kulttuuritoiminnan ja -palveluiden järjestämisessä on siten Ruotsissa jaettu Suomea laajemmalle hallinnolliselle pohjalle.

Rahoitustietojen vertailu on vaikeaa jo yhdenkin maan kaupunkien ja muiden kuntien välillä. Lukuihin vaikuttavat monin tavoin kuntien alueelliset ja sosiaaliset rakenteet, hallintorakenteet, kustannusten kirjaamisen tavat sekä organisoitumisen muodot. Kustannustietojen osa-alueet kuitenkin osoittavat, että Oulussa ja Vaasassa kulttuurin rahoitus on hyvin instituutiopainotteista: valtaosa rahoituksesta kohdistuu kirjastoille sekä taide- ja kulttuurilaitoksille. Uumajassa ja Luulajassa taas suurin osa kustannuksista kohdistuu yleiseen kulttuuritoimintaan, jonka kautta mahdollistetaan etenkin taiteen ja kulttuurin ammattilaisten ja yhdistysten toimintaa.

Katsauksesta ilmeni selkeästi, että aluerajaus ja alueiden merkitys paikallisen kulttuuripolitiikan harjoittamisessa Suomessa ja Ruotsissa ovat erilaisia. Ruotsissa alueet ovat

tarkkaan rajattuja. Suomessa alueellisuus on rajattu häilyvämmiin ja aluehallinnon rakennetta leimaa monitoimisuus. Kulttuuripolitiikkaa ei juuri ohjata aluetason kautta.

Kulttuuripolitiikkaan vaikuttavat myös muut alueelliset ulottuvuudet. Ruotsinkielisellä alueella ja sen kunnilla (Svenskfinland) on oma kulttuuripoliittinen rakenteensa ja kulttuurisuunnitelmansa, jotka heijastuvat kaksikieliseen Vaasaan. Keskeinen alueellinen ja kulttuuripoliittinen ulottuvuus on Sápmi-alueella, joka ulottuu molempiin maihin. Se heijastuu kulttuuripolitiikan harjoittamiseen Ruotsin puolella sekä Uumajassa että Luulajassa.

Nämä alueelliset ulottuvuudet korostavat, että paikalliset ja alueelliset identiteetit eivät väistämättä seuraa hallinnollisia rajoja (ks. mm. Zimmerbauer & Paasi 2013). Kulttuurisen moninaisuuden alueelliset kytkennät ja niiden merkitys alueellisessa kulttuuripolitiikassa vaativat lisätutkimusta.

Sekä Ruotsissa että Suomessa taiteilijat ovat perinteisesti olleet kulttuuripolitiikan keskiössä. Taide- ja taiteilijapoliittisten ratkaisujen osalta katsaus osoitti, että Ruotsissa taiteilijapolitiikkaa kategorisoidaan ja seurataan etenkin yhteistoimintamallin myötä.

Suomessa ei toteuteta vastaavaa taiteilijapoliittista ohjausta, vaikka esimerkiksi uudistettu laki kuntien kulttuuritoiminnasta edellyttää kunnilta taiteilijapoliittisia toimenpiteitä. Ruotsissa rakenteet etenkin prosenttiperiaatteen toteuttamiseen paikallisella tasolla ovat Suomea vakiintuneempia. Ruotsissa myös kolmannen sektorin taidekentän toimijoiden organisaatorakenteet ovat vakiintuneita niin valtakunnallisella, alueellisella kuin paikallisella tasolla.

Vastaavasti yhteistyön muodot ja mahdollisuudet kuntien, alueiden ja muiden toimijoiden kanssa ovat Ruotsin yhteistoimintamallin myötä vahvat. Nämä erot heijastuvat selkeästi organisoituneisiin ammattitaiteilijoiden edunvalvonta- ja tukijärjestelmiin. Taiteilijoiden toimintaedellytykset ovat paikallisen kulttuuritoiminnan harjoittamisen näkökulmasta maissa erilaisella pohjalla.

Ruotsissa yhteistoimintamalli edellyttää alueen, kuntien ja taiteen ja kulttuurin ammattilaisten yhteistyötä alueellisen kulttuurisuunnitelman toteuttamisessa. Osallistumisen painotus on siten ammatillisissa toimijoissa. Suomen tarkastelukaupungeissa kulttuurisuunnitelmia toteutettiin etenkin asukkaiden kanssa. Paikallisen kulttuuripolitiikan harjoittamiseen eri maissa heijastuvat siis erilaiset painotukset siitä, kenen kanssa kulttuuripolitiikkaa suunnataan ja toteutetaan. Kaupunkien muiden poliittisten ohjelmien valmistelun vertailu antaisi laajemman kuvan siitä, millainen asema kulttuuripolitiikalle kokonaisuudessaan annetaan.

Katsauksen lähtökohtana oli tarkastella, missä määrin paikallista kulttuuripolitiikkaa Suomessa harjoitetaan ”sen Ruotsin mallin mukaan”. Katsauksen tulokset osoittavat, että paikallisen kulttuuritoiminnan näkökulmasta Ruotsin mallia leimaavat etenkin julkilausutut tavoitteet hallinnon eri tasoilla, määritellyt vastuunjako ja prosessit, yhdessä tekemisen tavoite sekä ammattimaisen taide- ja kulttuuritoiminnan korostus. Taide ja kulttuuri nähdään voimakkaasti paikallisen kehittämisen välineenä.

Kehittämisenäkökulma on yhä enemmän korostunut myös Suomessa, jossa on pitkään ollut suunnitteilla aluehallinnon uudistaminen itsehallinnollisiin alueisiin – Ruotsin mallin mukaan. Suunnitelmat korostavat myös tulevaisuudessa tarvetta maiden välisten kulttuuripolitiikan periaatteiden ja käytäntöjen vertailuille.

LÄHTEET

- Aluehallintovirasto. 2018. *Peruspalvelujen vuotta 2017 koskeva arviointi*.
<https://www.patio.fi/pepa-2017>
- Aluehallintovirasto. 2019a. Aluehallintovirastot.
<https://www.avi.fi/web/avi/aluehallintovirastot> Luettu 30.1.2019.
- Aluehallintovirasto. 2019b. Tapahtumat ja koulutukset.
https://www.avi.fi/web/avi/tapahtumat-ja-koulutukset?p_p_auth=PQQHNdq8&p_p_id=8&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&_struts_action=%2Fcalendar%2Fview_event&_eventId=9548504
- Centrumbildningarna 2020. *Sveriges fria yrkesverksamma kulturutövare*.
<http://www.centrumbildningarna.se/> Luettu 7.2.2020.
- Council of Europe. 1997. *In from the margins. A contribution to the debate on culture and development in Europe*. <https://rm.coe.int/0900001680085bfc>
- Duelund, Peter. 2008. Nordic cultural policies: A critical view. *International Journal of Cultural Policy*, 14:1, 7-24.
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 2019. ELY-keskukset. <http://www.ely-keskus.fi/web/ely/ely-keskukset> (Luettu 30.1.2019)
- Hallituksen linjaus maakunnille siirrettävistä tehtävistä. Neuvottelutulos 5.4.2016.
<https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/2287640/Hallituksen+linjaus+maakuntahallinnon+teht%C3%A4v%C3%A4t+5.4.2016/101bc0ea-ca53-43a8-9252-c66e073bfe80>
- Hallitusohjelma*. 2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta.
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161931>
- Haveri, Arto. 1997. *Aluehallinto muutoksessa*. Tampereen yliopisto.
- Hedman, Therese. 14.12.2018. Luleås kulturplan klubbad. Vårt Luleå.
<http://vartlulea.se/arkiv/upplevelser/luleaskulturplanklubbad.5.29013f2e167a1227d042875.html>
- Heiskanen, Ilkka. 2000. *Kulttuurin julkinen rahoitus Suomessa – tilastot ja todellisuus. Rahoitustilastojen käyttökelpoisuudesta ja 1990-luvun rahoitustilanteesta taide- ja kulttuurilaitosten kannalta*. TaiLa-projektin julkaisuja. Nykypaino: Helsinki.
- Kangas, Anita & Pirnes, Esa. 2015. Kulttuuripoliittinen päätöksenteko, lainsäädäntö, hallinto ja rahoitus. Teoksessa Heiskanen, Ilkka, Kangas, Anita & Mitchell, Ritva (toim.): *Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö*. Tietosanoma: Helsinki.

Kangas, Anita & Ruokolainen, Vilja. 2012. *Toimintamalli muutoksessa – tutkimus kuntien kulttuuripalveluista*. Cuporen verkkojulkaisuja 16/2012. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore.

Kansalliskielistrategia. Nationalspråkstrategi. Valtioneuvoston kanslia julkaisusarja 4/2012.

https://vm.fi/documents/10616/622970/J0412_Kansalliskielistrategia.pdf/d45d6559-81fd-4f6f-b2f1-3e259621603c/J0412_Kansalliskielistrategia.pdf?version=1.0

Karttunen, Sari & Herranen, Kaisa. 2013. Prosenttiperiaatteen toteutuminen ja julkisen taiteen hankintamallit 20 suurimmassa kaupungissa. Julkaisussa *Taidetta arkeen. Ehdotus valtion keinoiksi edistää prosenttiperiaatetta osana julkista rakentamista*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:5.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75286/TaidettaArkeen_liitejulkaisu_okm5.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kerätär, Kaisa. 2019. PoP-AIR Pohjois-Pohjanmaan taiteilijaresidenssiverkosto.

Oulu2026-hanke / Pohjois-Pohjanmaan liitto. <https://www.waria.fi/wp-content/uploads/2019/04/pop-residenssiverkostoselvitys.pdf>

Konstfrämjandet 2020. Om oss. <http://konstframjandet.se/om/om-konstframjandet/> Luettu 7.2.2020.

Kulturplan för Norrbotten 2018–2021.

<https://www.norrbotten.se/publika/ku/stku/Kulturplan/Kulturplan%20f%c3%b6r%20Norrbotten%202018-2021%20-%20webb.pdf>

Kulturpolitiskt program for Umeå kommun.

<https://www.umea.se/download/18.2b39870a12b55e057578000379/1361887564706/Kulturpolitiskt+program++100608.pdf>

Kulturprogram Österbotten – Pohjanmaan kulttuuriohjelma 2018-

<https://www.obotnia.fi/assets/1/Extranet-kulttuurilautakunta/Kulturprogram-Kulttuuriohjelma-2018.pdf>

Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga kulturpolitiken 1974:28.

<https://data.riksdagen.se/fil/0A2DBA0E-37B8-4C95-A0D1-76B66D6A0489>

Lahtinen, Emmi, Jakonen, Olli & Sokka, Sakarias. 2017. *Equality and accessibility in Finnish cultural policy*. Cupore fact sheet.

https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tietokortit/cupore_factsheet_accessibility.pdf

Luleå kommun 2018a. *Historia*. <https://www.lulea.se/kommun--politik/fakta-kvalitet-jamforelser-och-statistik/fakta-om-lulea-kommun/historia.html> Luettu 14.7.2018.

Luleå kommun 2018b. *Miljoner till kulturen*. <https://www.lulea.se/uppleva--gora/nyhetsarkiv/nyhetsarkiv/2018-01-24-miljoner-till-kulturen.html>

- Luleå kommun 2018c, *Kultur- och fritidsförvaltningen*. <https://www.lulea.se/kommun--politik/kommunens-organisation/forvaltningar/kultur-och-fritidsforvaltningen.html> (Luettu 30.1.2019.)
- Luleå kommun. 2019. *Dansresidens*. <https://www.lulea.se/kommun--politik/kommunens-organisation/forvaltningar/kultur-och-fritidsforvaltningen/lulea-dansresidens.html> (Luettu 3.10.2019)
- Luleå Kommun, *Kulturplan 2019–2020*.
- Luleå tekniska universitet. 2018. <https://www.ltu.se/ltu/Kontakto-oss/Lulea/Teaterhogskola> n Luettu 14.7.2018.
- Lähteenmäki-Smith, Kaisa. 2002. *Pohjoismainen aluehallinto ja sen uudistuspaaineet*. Nordregio Working Paper 2002:10. Nordregio - the Nordic Centre for Spatial Development. Stockholm.
- Majander, Mikko 2019. *Såsom i Sverige, Norden som förebild i den finländska politiska argumentationen*. Tankesmedjan Magma. <http://magma.fi/wp-content/uploads/2019/06/119.pdf>
- Moisio, Sami, Kohvakka, Mikko & Norola, Meri. 2018. *Kaupungin ja yliopiston vuorovaikutus Suomessa*. Hallinnon tutkimus, 37(1), 22-36.
- Myndigheten för Kulturanalys. 2017. *Vilken mångfald? Kulturinstitutioners tolkningar av mångfaldsuppdraget*. Rapport 2017:3. <https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/Vilken-m%C3%A5ngfald.-Rapport-2017-3.pdf>
- Myndigheten för kulturanalys. 2018a. *Samhällets utgifter för kultur 2017*. Kulturfakta 2018:5.
- Myndigheten för kulturanalys. 2018b. *Kulturarbetare eller byråkrat. Regionala kulturkonsulenters roller och förutsättningar*. Rapport 2018:3. <https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2018/10/kulturarbetare-eller-byrakrat.pdf>
- Opetusministeriö. 2003a. *Valtioneuvoston periaatepäätös taide- ja taiteilijapolitiikasta* (Statsrådets principbeslut om konst- och konstnärspolitiken). Opetusministeriön julkaisuja 2003:20. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80487/opm20.pdf?sequence=1>
- Opetusministeriö. 2003b. *Kulttuuripolitiikan strategia 2020*. Opetusministeriön julkaisuja 2009:12. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75641/opm12.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017a. *Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025*. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79811/okm20.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017b. *Monikielisyys vahvuudeksi. Selvitys Suomen kielivarannon tilasta ja tasosta*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja

- 2017:51.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160374/okm51.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018a. *Taide ja kulttuuri osana alueiden kehitystä. Näkymä vuoteen 2025*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:20.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160801/OKM_20_20_18.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018b. *Taide- ja taiteilijapolitiikan suuntaviivat: työryhmän esitys taide- ja taiteilijapolitiikan keskeisiksi tavoitteiksi*.
<https://minedu.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-598-3>
- Oulun ammattikorkeakoulu. 2019. *Tietoa OAMKista*. <https://www.oamk.fi/fi/tietoa-oamkista/oamkin-esittely/#koulutus> Luettu 30.1.2019.
- Oulun kaupunki, 2017. *Yhdessä kotoutuva Oulu Kotouttamisohjelma 2018–2021*.
https://www.ouka.fi/documents/526368/0/Oulun_kotouttamisohjelma.pdf/2abb9df0-f683-4ae5-8ad3-63c34b89443c
- Oulun kaupunki 2018a. *Oulu 1600-luku*. <https://www.ouka.fi/oulu/oulu-tietoa/oulu-1600-luku> Luettu 14.7.2018.
- Oulun kaupunki 2018b. *Kulttuuriapurahat ja -avustukset 2018*.
<https://www.ouka.fi/oulu/kulttuuri-ja-kirjastot/kulttuuriapurahat-ja-avustukset>
(Luettu 26.2.2019)
- Oulun kaupunki 2018c. *Valovoimainen Oulu – Kaupunkistrategia 2026*.
<https://www.ouka.fi/documents/52058/17394318/KaupunkistrategiaOulu2026+final.pdf/8426ea0a-4a9b-40ad-9ab4-2c3988125262>
- Oulun kaupunki 2020. *Oulun kulttuuristrategia 2030*.
https://www.ouka.fi/documents/64304/18330203/Oulun+kulttuuristrategia+2030_www_s.pdf/08ea3c06-6443-4e31-8d00-b3df7f39b491
- Oulun yliopisto 2019a. *Humanistinen tiedekunta*. <https://www.oulu.fi/hutk/> Luettu 23.9.2019.
- Oulun yliopisto. 2019b. *Opiskelijakaupunki Oulu*.
<https://www.oulu.fi/yliopisto/opiskelijakaupunki-oulu> Luettu 30.1.2019.
- Oulun kaupunki. 2019c. *Kulttuuriapurahat ja -avustukset*.
<https://www.ouka.fi/oulu/kulttuuri-ja-kirjastot/kulttuuriapurahat-ja-avustukset>
- Pitkänen, Ville, Saukkonen, Pasi & Westinen, Jussi. 2019. *Ollako vai eikö olla? Tutkimus viiden kieliryhmän kiinnittymisestä Suomeen, Kielivähemmistöjen arvot ja identiteetit*, Raportti 5. Suomen kulttuurirahasto & e2 Tutkimus, Helsinki.
- Pohjalainen 13.3.2019. *Vaasa tukee kulttuuria 90 000 eurolla*.
<https://www.pohjalainen.fi/uutiset/kulttuuri/vaasa-tukee-kulttuuria-90-000-eurolla-uusi-kolmivuotinen-avustus-viidelle-niista-suurimmat-skafferiet-ritzille-ja-elokuvakeskus-botnialle-1.2901576>

- Pohjanmaan liitto 2019. *Maakunnan suunnittelujärjestelmä*.
<https://www.obotnia.fi/tietoa-liitosta/maakunnan-suunnittelujarjestelma/>
Luettu 7.2.2020.
- Pohjanmaan maakuntasuunnitelma 2040.
<https://www.obotnia.fi/assets/1/Uploads/Maakuntasuunnitelma-2040.pdf>
- Pohjanmaan maakuntaohjelma 2018–2021.
<https://www.obotnia.fi/assets/1/Uploads/MAKO-final-liitteineen.pdf>
- Pohjois-Pohjanmaan liitto 2019a. *Kulttuuri*. <https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/aluesuunnittelu/kulttuuri> Luettu 16.9.2019.
- Pohjois-Pohjanmaan liitto 2019b. *Kulttuuri lukuina*. https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/aluesuunnittelu/kulttuuri/kulttuuri_lukuina Luettu 7.2.2020.
- Pohjois-Pohjanmaan liiton strategia 2020. <https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?2664>
- Pohjois-Pohjanmaan liiton talous ja toimenpidesuunnitelma 2019–2020.
<http://www.oulunkaari.org/ii/kokous/20182602-5-1.PDF>
- Regeringens proposition 2009/10:3. *Tid för kultur*.
<https://www.regeringen.se/49bb92/contentassets/5afd813ffae94dae91e9db0f8725c3b6/tid-for-kultur-prop.-2009103>
- Region Västerbotten. 2019a. *Regionala kulturbolag*.
<https://regionvasterbotten.se/kultur/regional-kultur/regionala-kulturbolag>
- Region Västerbotten 2019b. *Remissutgåva. Kulturplan Region Västerbotten 2020-2023*.
<https://www.regionvasterbotten.se/VLL/Filer/Remissutga%CC%8Ava%20Region%20Va%CC%88sterbottens%20kulturplan%202020-2023,%20RUN%20299-2019.pdf>
- Reina, Timo. 2012. *Kahden tullen välissä – aluehallinnon tila ja tulevaisuus?* Kunnallisalan kehittämissäätiön Polemia-sarjan julkaisu nro 85.
- Renko, Vappu. 2017. Suosituksista käytäntöihin Ruotsissa. Teoksessa Kraatari, Eliza: *Suosituksista dialogisiin käytäntöihin. Kulttuuritoiminta politiikkadokumenteissa ja asiantuntijoiden tulkinnoissa*. YFI-julkaisuja 3. Jyväskylän yliopisto.
- Renko, Vappu & Ruusuvirta, Minna. 2018. Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa IV. *Kulttuuritoiminnan kustannukset 24 kaupungissa vuonna 2016*. Helsinki: Cupore ja Suomen Kuntaliitto.
- RIR 2019:10. *Konsten att styra – regeringens styrning av kulturområdets institutioner*. Riksrevisionen.
https://www.riksrevisionen.se/download/18.558889c7169bd7723e6599d/1553678943836/RiR_2019_10_ANPASSAD.pdf
- Rytkönen, Mikko. 2018. *Kulttuurifestivaalien aluetaloudelliset vaikutukset Pohjois-Pohjanmaalla*. Oulun yliopiston Kauppakorkeakoulu.

- <https://www.businessoulu.com/media/2019/pdf/kulttuurifestivaalien-vaikutukset-pohjois-pohjanmaalla.pdf>
- Saukkonen, Pasi. 2013. *Kulturpolitik och kulturell mångfald i fyra nordiska länder, i Vem får vara med? Perspektiv på inkludering och integration i kulturlivet i de Nordiska länderna*, Kulturanalys Norden. https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2018/02/Antologi_Vem-f%C3%A5r-vara-med_webb.pdf
- Saukkonen, Pasi. 2014. *Vankka linnake, joustava sopeutuja vai seisova vesi? Suomalaisen kulttuuripolitiikan viimeaikainen kehitys*. Cuporen verkkojulkaisuja 23/2014.
- Saukkonen, Pasi. 2017. *Kotoutumisen seurantajärjestelmän kehittäminen Helsingin kaupungilla*. Tutkimuskatsauksia 2017. Helsingin kaupunki. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_08_31_Tutkimuskatsaus_2_Saukkonen.pdf
- Saukkonen, Pasi & Ruusuvirta, Minna. 2009. *Toiveet, tavoitteet ja todellisuus - tutkimus kulttuuripolitiikasta 23 kaupungissa*. Cuporen julkaisuja 15.
- SCB. 2002. *Meddelanden i samordningsfrågor för Sveriges officiella statistik* <https://www.scb.se/contentassets/60768c27d88c434a8036d1fdb595bf65/mis-2002-3.pdf>
- SCB. 2019. "Befolkning efter födelseland och ursprungsland 31 december 2017" (XLS). *Befolkningsstatistik*. Statistiska centralbyrån. (Besökt 28.8.2019).
- SFS 2009:724. Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724
- SFS 2010:2012. Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20102012-om-fordelning-av-vissa_sfs-2010-2012
- SOU 2018:23. *Konstnär – oavsett villkor? Betänkande av Konstnärspolitiska utredningen*. Statens offentliga utredningar. <https://www.regeringen.se/496594/contentassets/9e77d09ab00c405bb0998490511ff2f4/konstnar--oavsett-villkor-sou-201823.pdf>
- Strategi för det nordiska kultursamarbetet 2013–2020*. Nordiska ministerrådet. <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1104415/FULLTEXT01.pdf>
- Suomen Kulttuurirahasto 2015. *Rahan kosketus – Miten taidetta Suomessa rahoitetaan*. https://skr.fi/sites/default/files/skr7/tiedostot/Rahan_kosketus.pdf
- Suomen Kuntaliitto. 2018a. Lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle 26.11.2018, dnro 872/03/2018, Johanna Selkee. <https://www.kuntaliitto.fi/lausunnot/2018/he-1952018-vp-hallituksen-esitys-eduskunnalle-kuntien-kulttuuritoiminnasta> (Luettu 12.12.2018)

Suomen Kuntaliitto 2018b. *Kuntien kulttuuripalvelut*.

<https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/opetus-ja-kulttuuri/kuntien-kulttuuripalvelut> Luettu 6.9.2018.

Suomen Kuntaliitto 3.4.2019. Kaupunkien ja kuntien lukumäärät ja väestötiedot

<https://www.kuntaliitto.fi/tilastot-ja-julkaisut/kaupunkien-ja-kuntien-lukumaarat-ja-vaestotiedot> Luettu 7.2.2020.

Sveriges konstföreningar 2020. *Om oss*. <https://www.sverigeskonstforeningar.nu/om-oss/> Luettu 7.2.2020.

SÖFUK 2019. *Om oss*. <https://www.sofuk.fi/index.php/verksamhet/om-oss> Luettu 23.9.2019

Taike. 2019a. *Kulttuurisen moninaisuuden ja liikkuvuuden kehittämisohjelma*.

<https://www.taike.fi/fi/taideliikkuu> Luettu 7.2.2020.

Taike. 2019b. *Taiken tuki taiteen ja kulttuurin edistämiseen 2018*.

<https://www.taike.fi/documents/10162/52418/Vuositilasto+2018.pdf/4adfaaa3-1ed7-592e-c434-7e68eeca01df>

TEAvisari 2019.

https://teaviisari.fi/teaviisari/content/file/239/Kulttuuri_perustaulukot_2019

Tilastokeskus, 2020. Käsitteet, ulkomaalaistaustainen.

<https://www.stat.fi/meta/kas/ulkomaalaistaus.html>

Umeå kommun. 2016. *Strategisk plan 2016–2018*.

<https://www.umea.se/download/18.159c28515ded26ff4c23d40/1505821228877/Strategisk%20plan%202016-2028.pdf>

Umeå kommun 2018a. *Umeås historia 1300–1652*.

<http://www.umea.se/umeakommun/kommunochpolitik/kommunfakta/umeashistoria/13001652.4.bbd1b101a585d704800065863.html> Luettu 14.7.2018.

Umeå kommun. 2018b. *Strategi för jämställdhetsarbete i Umeå kommun*.

https://www.umea.se/download/18.48d433ce165eec7b8e45d0c/1537781439801/Strategi%20f%C3%B6r%20j%C3%A4mst%C3%A4lldhetsarbete_2018.pdf

Umeå kommun. 2019b. *Kultur*.

<https://www.umea.se/umeakommun/kulturochfritid/kultur.4.24495ffa11ce676967b800013358.html> (luettu 3.10.2019)

Umeå kommun. 2019c. *Beviljat verksamhetsstöd från kulturnämnden till föreningar, festivaler och studieförbund 2019*.

<https://www.umea.se/download/18.114cd9ba16868770acb672e/1548673595383/Beviljat%20verksamhetsst%C3%B6d%20kulturf%C3%B6reningar%202019.pdf>

Umeå kommun 2019d. *Musik*.

<https://www.umea.se/umeakommun/kulturochfritid/kultur/musik.4.53d383fe142675f74e622bd.html> Luettu 3.10.2019.

- Umeå universitet 2019 <https://www.umu.se/kontakta-oss/vara-campus/konstnarligt-campus/> Luettu 23.9.2019.
- UNESCO. 2001. *Universal Declaration on Cultural Diversity*.
http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/5_Cultural_Diversity_EN.pdf
- Vaasan ammattikorkeakoulu. 2019. Yksiköiden yhteystiedot.
http://www.puv.fi/fi/contact/yksikoiden_yhteystiedot/ Luettu 30.1.2019.
- Vaasan kaupunki 2018. Linnasta ja kirkosta kaupungin perustamiseen.
<https://www.vaasa.fi/linnasta-ja-kirkosta-kaupungin-perustamiseen> Luettu 14.7.2018.
- Vaasan kaupunki 2019. Vaasan kaupungin kotouttamisohjelman selvitysosa vuosille 2019–2022.
https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4353535/vaasan_kaupunki_kotouttamisohjelma_selvitysosa_fi.pdf/413fd279-4d66-30d7-c57f-2dd7d9c6bc1f/vaasan_kaupunki_kotouttamisohjelma_selvitysosa_fi.pdf
- Vaasa 2019. Ohjelmatyö. <https://www.vaasa.fi/ohjelmatyo> Luettu 14.7.2018.
- Vaasan yliopisto. 2019. Avaintiedot. <https://www.univaasa.fi/fi/about/facts/> Luettu 30.1.2019.
- Valovoimainen Oulu – *Kaupunkistrategia 2026*.
<https://www.ouka.fi/documents/52058/17394318/KaupunkistrategiaOulu2026+final.pdf/8426ea0a-4a9b-40ad-9ab4-2c3988125262>
- Vasek. 2010. *Kartläggning av musikbranschen i Vasaregionen*.
<https://www.vasek.fi/assets/Files/Uutiset-ja-ajankohtaiset/Musiikkiala/Ostrobothnia-Music-Scene-25.8-ny.pdf>
- Vision Luleå 2050*.
<https://www.lulea.se/download/18.507f45bf161703c67d93c5e1/1520928529024/Lule%C3%A5%202050%20&%20riktningar.pdf>
- Västerbottens läns kulturplan 2016-2019*.
<https://regionvasterbotten.se/VLL/Filer/V%C3%A4sterbottens%20%C3%A4ns%20kulturplan%202016-2019.pdf>
- Västerbottensteatern 2019. *Västerbottensteatern*.
<http://vasterbottensteatern.se/teater/> Luettu 3.10.2019.
- Yrkeshögskolan Novia 2019. *Campus Vasa*. <https://www.novia.fi/om-oss/campus/campus-vasa/> Luettu 30.1.2019.
- Zimmerbauer, Kaj & Paasi, Anssi. 2013. When old and new regionalism collide: Deinstitutionalization of regions and resistance identity in municipality amalgamations. *Journal of Rural Studies*, Vol. 30, pp. 31–40.